

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΠΑΡΟΧΗ ΕΝΝΟΜΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ**

ΟΝΟΜΑ: ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΟΥ ΔΑΝΑΗ

ΕΤΟΣ: Β

Α.Μ.: 1340200200336

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΔΑΣΚΩΝ: κος ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Νομική θεμελίωση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας στην ελληνική έννομη τάξη.
 - A. Συνταγματική κατοχύρωση στο άρθρο 20 παρ. 1
 - B. Άλλα συνταγματικά ερείσματα
 - Γ. Αναγνώριση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας από διεθνείς συνθήκες, συμβάσεις, διακηρύξεις, και ιδιαίτερα στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.
2. Νομική φύση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας
 - A. Διαπιστώσεις ως προς τη νομική του φύση
 - B. Αμφισβητήσεις ως προς τη νομική του φύση
 - Γ. Τελικό συμπέρασμα για τη νομική φύση του θεσπιζόμενου δικαιώματος και το έργο του δικαστή.
3. Το είδος του δικαιώματος δικαστικής προστασίας
4. Το δικαίωμα προς παροχή έννομης προστασίας σε σχέση με την αρχή του Κράτους Δικαίου.
5. Η δυνατότητα αναθεώρησης του άρθρου 20 § 1 Συντ.
6. Αντικείμενο και περιεχόμενο του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.
 - A. Αντικείμενο της δικαστικής προστασίας
 - B. Περιεχόμενο της δικαστικής προστασίας
 - Γ. Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας με την ευρεία και τη στενή έννοια, και το δικαίωμα ακρόασης.
 - Δ. Οι 3 διαστάσεις του περιεχομένου της δικαστικής προστασίας: αμυντική, προστατευτική και διασφαλιστική.

7. Αποτελεσματικότητα της διάταξης περί δικαστικής προστασίας.
8. Δικαιούχοι / Υποκείμενα του δικαιώματος έννομης προστασίας, με βάση το άρθρο 20 § 1 Συντ. και το άρθρο 6 § 1 της ΕΣΔΑ.
9. Όργανα της δικαστικής προστασίας.

II. ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Η επιφύλαξη του άρθρου 20 § 1 Συντ. «ως νόμος ορίζει».
2. Οριοθέτηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.
 - A. Γενικά
 - B. Εννοιολογική οριοθέτηση από τη νομολογία.
3. Δικαστική προστασία και ένδικα μέσα.
4. Περιορισμοί του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.
 - A. Γενικά
 - B. Προϋποθέσεις για να είναι έγκυροι οι περιορισμοί.
5. Στάδια της δικαστικής προστασίας.
6. Η έκταση παροχής έννομης προστασίας στο πλαίσιο του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.
 - A. Γενικά
 - B. Σε συνάρτηση με τα μέτρα εσωτερικής τάξης.

III. ΜΕΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

1. Πράξεις της Διοίκησης και παροχή έννομης προστασίας.
2. Η αίτηση ακύρωσης.
 - A. Ορισμός της αιτήσεως ακυρώσεως.
 - B. Η αίτηση ακυρώσεως σε συνάρτηση με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.
 - Γ. Οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της αίτησης ακυρώσεως.

3. Ορισμός μέτρων εσωτερικής τάξης
 - A. Εισαγωγή
 - B. Προέλευση των μέτρων εσωτερικής τάξης.
 - Γ. Χαρακτηριστικά των μέτρων εσωτερικής τάξης
 - Δ. Μέτρα εσωτερικής τάξεως στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
4. Αμφισβήτηση του απρόσβλητου των μέτρων εσωτερικής τάξης.
5. Γαλλική θεωρία για τα μέτρα εσωτερικής τάξης και παραδείγματα από τη γαλλική νομολογία.
 - A. Γενικά
 - B. Μέτρα εσωτερικής τάξης στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων, και νομολογιακά παραδείγματα.
 - Γ. Τα όρια της κατηγορίας των μέτρων εσωτερικής τάξης
6. Προβληματισμός για τα μέτρα εσωτερικής τάξης σε συνάρτηση με το δικαίωμα για παροχή έννομης προστασίας.
7. Αποφάσεις από την ελληνική νομολογία.
 - A. Μέτρα εσωτερικής τάξης σε σχολεία.
 - B. Μέτρα εσωτερικής τάξης στο στρατό.
 - Γ. Μέτρα εσωτερικής πράξης σε νοσοκομεία (δηλαδή πράξεις σχετικές με τη λειτουργία υπηρεσιακών μονάδων)
8. Συμπέρασμα

IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Ελληνική
2. Αγγλική

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

VI. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Αριθμός 2678/2001

Αριθμός 2671/2001

Αριθμός 202/1997

Αριθμός 99/1987

Αριθμός 1099/1996

Αριθμός 2289/2002

Αριθμός 3832/1982

Αριθμός 1821/1989

I. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Νομική θεμελίωση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας στην Ελληνική έννομη τάξη.

A. Συνταγματική Κατοχύρωση στο άρθρο 20 παρ. 1

Η δικαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, όπως και των δικαιωμάτων εν γένει, έχει αποκτήσει τέτοια σημασία στην εποχή μας, ώστε να κατοχυρώνεται ως δικαίωμα σε διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και σε νεότερες συνταγματικές διατάξεις¹. Το ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας στο άρθρο 20 παράγραφος 1, κατά το οποίο «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί ν' αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Αξιοσημείωτο είναι ότι η συνταγματική κατοχύρωση της παροχής έννομης δικαστικής προστασίας ανήκει στις καινοτομίες του Συντάγματος του 1975². Κύριο και βασικό ηθελημένο πρότυπο του άρθρου 20 Συντάγματος στο σύνολό του, και ειδικότερα του με τη συνταγματική αυτή διάταξη αναγνωριζόμενου δικαιώματος δικαστικής προστασίας, είναι η διάταξη του άρθρου 19 παρ. 4 του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης, ο οποίος ισχύει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας³. Πρότυπα επίσης αποτέλεσαν οι ρυθμίσεις του άρθρου 24 του Ιταλικού Συντάγματος του 1947, κατά τις οποίες: «Όλοι έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν στη δικαιοσύνη για την προστασία των δικαιωμάτων και των έννομων συμφερόντων τους»⁴.

¹ Δαγτόγλου, Ατομ. και κοινωνικά δικαιώμ., σελ. 994

² Δημητρόπουλος, συνταγματικά Δικαιώματα, σελ. 325

³ Κλαμαρής, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 § 1, σελ 64

⁴ Διονυσάτος, Ελλ. Δ/νη 1988, σ. 462

B. Άλλα συνταγματικά ερείσματα

Το άρθρο 20 § 1 (Σ) δεν αποτελεί από πλευράς συνταγματικού νομικού θεμέλιου το μοναδικό νομικό θεμέλιο του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, αλλά μία από τις περισσότερες διατάξεις του Συντάγματος, στις οποίες εδράζεται το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας⁵. Για παράδειγμα, το άρθρο 26 Σ, το οποίο καθιερώνει συνταγματικά το χωρισμό των τριών βασικών κρατικών λειτουργιών, ορίζει στην παρ. 3 ότι «η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια» και ότι «οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει – αφού διευκρινίζεται με τη μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια ότι υφίσταται δικαστική λειτουργία και αφού το αντικείμενό της είναι δεδομένο – ότι είναι κατοχυρωμένο συνταγματικά το δικαίωμα των προσώπων – φυσικών και νομικών – να κάνουν χρήση και να ζητούν τη συνδρομή της δικαστικής λειτουργίας στις διαφορές και υποθέσεις που τους αφορούν. Από τη διάταξη αυτή απορρέει επίσης η υποχρέωση του κράτους, να ιδρύσει δικαστήρια και να υπαγάγει στα δικαιοδοτικά αυτά όργανα την αρμοδιότητα, για να παρέχουν έννομη προστασία στους πολίτες⁶. Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας θεμελιώνεται ακόμα στο άρθρο 87 Σ, το οποίο θεσπίζει ότι «η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία», κι ενισχύεται ακόμα περισσότερο από τα άρθρα 93 επομ. Σ., με τα οποία ρυθμίζεται η οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Τέλος, πολλές από τις διατάξεις των άρθρων 4 – 25 (Σ)

⁵ Κλαμαρής, ομοίως, σελ. 68

⁶ Κλαμαρής. Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 § 1 του Συντ. 1975, σελ. 69, σελ. 83,86

μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν – σε πιο περιορισμένη ίσως έκταση – συνταγματικό θεμέλιο του ίδιου δικαιώματος⁷.

Γ. Αναγνώριση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας από διεθνείς συνθήκες, συμβάσεις, διακηρύξεις, και ιδιαίτερα στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται όχι μόνο στο άρθρο 10 της Οικουμενικής Διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του 1948 (που δεν είναι νομικά δεσμευτική), αλλά και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1952⁸, την οποία επικύρωσε η Ελλάδα και η οποία απέκτησε αυξημένη τυπική ισχύ στο πεδίο της ελληνικής έννομης τάξεως, σύμφωνα με το άρθρο 28 § 1 Σ.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ: «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως». Γενικότερα, το άρθρο 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως ορίζει ότι «παν πρόσωπον, του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων του».

⁷ Κλαμαρής. Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 § 1 του Συντ. 1975, σελ. 69, σελ. 83,86

⁸ Δαγτόγλου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 994

2. Νομική φύση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας.

A. Διαπιστώσεις ως προς τη νομική του φύση

Η συνταγματική διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 έχει, όπως και οι άλλες διατάξεις του Συντάγματος, αντικειμενική – θεσμική και υποκειμενική διάσταση. Με τη διάταξη κατοχυρώνεται αντικειμενική αρχή του δικονομικού δικαίου, την οποία οφείλει να ακολουθεί ο κοινός νομοθέτης κατά την θέσπιση των κανόνων οργάνωσης και λειτουργίας της δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει ατομικό δικαίωμα του κάθε ατόμου για παροχή έννομης προστασίας. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές, ότι η παροχή δικαστικής προστασίας έχει και αυτή διττή νομική φύση, αντικειμενική και υποκειμενική. Έχει καταρχήν τον αντικειμενικό χαρακτήρα της «θεσμικής εγγύησης» που αφορά την οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων. Συνιστά αντικειμενική αρχή που αφορά την απονομή της δικαιοσύνης, από την οποία απορρέει το θεμελιώδες δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας του κάθε ατόμου¹.

Αναφορικά δηλαδή με το ερώτημα αν η διάταξη του άρθρου 20 § 1 Συντάγματος κατοχυρώνει ένα δικαίωμα ή μόνο μια κατευθυντήρια αρχή ή θεσμική επιταγή, μπορεί πλέον να θεωρηθεί ως κρατούσα η – ορθότερη και πειστικότερη – άποψη, ότι «η διάταξη του άρθρου 20 § 1 Συντ. δεν περιέχει μόνο ένα αντικειμενικό κανόνα δικαίου, μία θεμελιώδη δικονομική αρχή, μία θεσμική επιταγή εις όφελος της αντικειμενικής δικαιοσύνης εν γένει ή της χρηστής διοικήσεως, αλλά θεμελιώνει έννομη αξίωση του ατόμου, στο επίπεδο μάλιστα του συνταγματικώς κατοχυρωμένου ατομικού δικαιώματος, όπως δείχνει και η θέση του άρθρου 20 στο δεύτερο μέρος του Συντάγματος υπό τον τίτλο «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα». Δηλαδή με τη συνταγματική αυτή διάταξη

¹ Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 325-326

κατοχυρώνεται ένα δικαίωμα για παροχή έννομης προστασίας δια μέσου των δικαστηρίων, που σημαίνει δικαίωμα για δικαστική προστασία². Είναι αναμφισβήτητη, λοιπόν, η διττή νομική φύση της παροχής δικαστικής προστασίας: αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του ατόμου και των ομάδων, αλλά και θεσμική εγγύηση για την οργάνωση και λειτουργία της δικαιοσύνης, ή συνταγματική αρχή, που διέπει και καθοδηγεί την ορθή και αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης³.

B. Αμφισβητήσεις ως προς τη νομική του φύση

Ωστόσο η νομική φύση της εγγυήσεως που υιοθετεί το Σύνταγμα στο άρθρο 20 § 1 δεν εθεωρείτο πάντα αυτονόητη, αλλά προκάλεσε διάσταση⁴ και είναι πάντα ένα επίκαιρο και ανοικτό θέμα τόσο από πλευράς θεωρίας όσο και από πλευράς νομολογίας. Η επικρατούσα γνώμη δέχεται την άποψη ότι ο συνταγματικός νομοθέτης με την καθιέρωση του θεσμού της δικαστικής προστασίας, θεσπίζει ένα θεμελιώδες δικαίωμα. Από την άλλη πλευρά, ένα μέρος της θεωρίας υποστηρίζει ότι το άρθρο 20 § 1 έχει προγραμματικό (κατευθυντήριο χαρακτήρα). Η πρώτη άποψη είναι αυτή που βρίσκει τη μεγαλύτερη δυνατή υποστήριξη τόσο στην ελληνική όσο και στην αλλοδαπή θεωρία και δικαστηριακή πρακτική⁵. Σύμφωνα μ' αυτή, η διάταξη έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, που καθιερώνει όχι μόνο ένα θεμελιώδες δικαίωμα δημοσίου δικαίου αλλά έχει και χαρακτήρα συνταγματικής δικονομικής διατάξεως, ο δε σκοπός της είναι η καθιέρωση ελεύθερης

² Κλαμαρής, ομοίως, σελ. 109, Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 995

³ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 398

⁴ Διονυσάτος, Ελλ. Δ/νη 1988, σ. 462

⁵ Λαμπράκη, Η δικαστική προστασία και το άρθρο 20 § 1 Σ. 1975, Ελλ. Δ/νη, 1986, σελ. 621

προσελεύσεως του πολίτη στη δικαιοδοτική λειτουργία για να ζητήσει δικαστική προστασία (Betterman, Μπέης, Κεραμεύς, Κλαμαρής)⁶.

Γ. Τελικό συμπέρασμα για τη νομική φύση του θεσπιζόμενου δικαιώματος και το έργο του δικαστή.

Το γεγονός ότι το άρθρο 20 (Σ) βρίσκεται στο κεφάλαιο «περί ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων» δεν αναιρεί τον αρχικό νομικό χαρακτήρα της διάταξης, από την οποία απορρέει μια θεσμική εγγύηση υπέρ της απονομής δικαιοσύνης από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστή. Αλλά η ουσιαστικότερη καινοτομία του άρθρου 20 § 1 (Σ) έγκειται στο ότι με τη διάταξη αυτή κατοχυρώθηκε και διακηρύχθηκε ο υποκειμενικός χαρακτήρας του θεσπιζόμενου δικονομικού κανόνα: «υποκειμενικοποιήθηκε» μια αντικειμενική εγγύηση των δικαιωμάτων και συμφερόντων του ατόμου και των ομάδων⁷. Κατά νομική επομένως ακριβολογία η νομική φύση της διάταξης του άρθρου 20 § 1 (Σ) είναι διπλή: Θεσπίζεται ένα δικαίωμα του ατόμου και ταυτόχρονα ιδρύεται μια θεσμική εγγύηση. Η διπλή νομική διάσταση του άρθρου 20 § 1 (Σ), θεσμική και υποκειμενική, εγγύηση υπέρ της αντικειμενικής δικαιοσύνης και διασφάλιση αποτελεσματική των δικαιωμάτων και συμφερόντων του ατόμου, κάνει το έργο του δικαστή κατά την ερμηνεία και εφαρμογή της διάταξης ιδιαίτερα δύσκολο⁸. Διότι του επιβάλλει την υποχρέωση να βρίσκει κάθε φορά τη χρυσή τομή ανάμεσα στην αξίωση για ένα σύστημα δικαιοσύνης λειτουργικό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της κοινωνίας και προσανατολισμένο στην εξυπηρέτηση σκοπών γενικότερου δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος και στην αναζήτηση μιας διαδικασίας δίκαιης και αντικειμενικής, προσηλωμένης στις αξίες

⁶ Διονυσάτος, ομοίως, σελ. 462-463

⁷ Μανιτάκης, Δίκη, 1982, σ. 637

⁸ Μανιτάκης, Δίκη, 1982, σ. 637

της απρόσωπης εφαρμογής του νόμου και της αποτελεσματικής εγγύησης των δικαιωμάτων του ατόμου⁹.

3. Το είδος του δικαιώματος δικαστικής προστασίας

Έχουν υποστηριχθεί δύο απόψεις για το ζήτημα της ειδικότερης φύσης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας: α) ότι το δικαίωμα αυτό είναι ατομικό β) ότι είναι δικαίωμα ατομικό και κοινωνικό¹. Η άποψη ότι το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας είναι ατομικό δικαίωμα, και μάλιστα ένα ιδιόρρυθμο ίσως ατομικό δικαίωμα, στηρίζεται στο ότι το περιεχόμενό του αναλύεται εκτός από αξίωση αποχής (εξάλειψη εμποδίων ως προς την πρόσβαση στα δικαστήρια) και σε αξίωση παροχής εκ μέρους του κράτους (λήψη θετικών μέτρων για την εξασφάλιση έννομης προστασίας του πολίτη)². Τη θέση αυτή υποστηρίζουν οι: οι Οικονομόπουλος, Μπέης, Δαγιόγλου, Κοντιάδης. Την άποψη ότι το άρθρο 20 § 1 (Σ) καθιερώνει από κοινού ένα ατομικό και ένα κοινωνικό δικαίωμα φαίνεται να ασπάζεται και ο Πρ. Παυλόπουλος. Τον διπλό, ατομικό και κοινωνικό, χαρακτήρα του δικαιώματος δέχεται και ο Ι. Ψωμάς³. Σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή άποψη, το δικαίωμα δικαστικής προστασίας είναι κοινωνικό γιατί δίνει στον πολίτη τη δυνατότητα ν' απαιτήσει από την Πολιτεία μία συγκεκριμένη παροχή, που συνίσταται στην προστασία των δικαιωμάτων ή έννομων συμφερόντων του, τα οποία έχουν προσβληθεί⁴. Το κοινωνικό αυτό δικαίωμα συμπληρώνεται κατά τρόπο αποτελεσματικότερο με την κατοχύρωση και λειτουργία ενός ατομικού δικαιώματος. Με την έννοια αυτή θεμελιώνεται από κοινού ένα ατομικό

⁹Μανιτάκης, Δίκη, 1982, σελ. 637

¹ Λαμπράκης, Ελλ. Δ/νη, 1986, σελ. 623

² Μανιτάκης, ομοίως, σελ. 636

³ Μανιτάκης, ομοίως, σελ. 636

⁴ Λαμπράκης ομοίως, σελ. 617

και κοινωνικό δικαίωμα, το οποίο εξαιτίας της θέσης και της λειτουργίας του στο όλο σύστημα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, που καθιερώνει το ισχύον Σύνταγμα, μπορεί να χαρακτηριστεί επίσης και ως ένα «θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα»⁵.

Έτσι, ορθότερη αλλά και λυσιτελέστερη για το πρόβλημα που μας απασχολεί, θα ήταν η υπαγωγή του άρθρου 20 παρ. 1 Σ στην κατηγορία των δικονομικών συνταγματικών διατάξεων, οι οποίες ιδρύουν «δικονομικά συνταγματικά δικαιώματα και αρχές»⁶. Κατά τον Κ. Δ. Κεραμέα, το άρθρο 20 Συντ. θεσπίζει γνήσιο δικαίωμα με καθαρά δικονομικό περιεχόμενο. Καλύπτει τη δικαστική προστασία των οποιωνδήποτε δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται εκάστοτε από το ουσιαστικό δίκαιο, η συνταγματική του όμως εμβέλεια έχει και τα όριά της⁷. Γίνεται, λοιπόν, φανερό, ότι το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας και ακρόασης προϋποθέτει την ύπαρξη κάποιου ουσιαστικού δικαιώματος του οποίου και εγγυάται την ύπαρξη και ικανοποίηση, χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει ότι το τυπικό αυτό δικαίωμα στερείται αυτοτέλειας ή ότι δεν αποτελεί δικαίωμα. Λειτουργεί ως τυπική εγγύηση ενός ουσιαστικού δικαιώματος⁸. Υπάρχει, επίσης, η άποψη ότι το δικαίωμα του άρθρου 20 παρ. 1 Συντ. μπορεί, από άλλη οπτική γωνία, να θεωρηθεί και ως πολιτικό, αφού η άσκησή του καταλήγει στην άσκηση κρατικής εξουσίας με τη μορφή της έκδοσης δικαστικής απόφασης. Αποτελεί μάλιστα συνήθως αναγκαία προϋπόθεσή της, αφού τα δικαστήρια κατά κανόνα δεν ενεργούν αυτεπάγγελτα, αλλά ύστερα από την υποβολή αιτήματος δικαστικής προστασίας (ενδίκου βοηθήματος). Ύστερα απ' όλα αυτά ίσως να μην απείχε κανείς από την πραγματικότητα αν χαρακτήριζε το δικαίωμα δικαστικής προστασίας ως

⁵ Λαμπράκης, ομοίως σελ. 617

⁶ Μανιτάκης, ομοίως, σελ. 637

⁷ Κεραμεύς, Δίκη, 1982, σελ. 617

⁸ Μανιτάκης, Δίκη, 1982, σ. 638

πολυμορφικό δικαίωμα, το οποίο άλλωστε αποδεικνύει πόσο σχετική είναι η αξία της κλασικής τυπολογίας των συνταγματικών δικαιωμάτων⁹.

4. Το δικαίωμα προς παροχή έννομης προστασίας σε σχέση με την αρχή του Κράτους Δικαίου.

Οι θεμελιώδεις αρχές, είναι ένα από τα κύρια και χαρακτηριστικά στοιχεία της έννοιας Σύνταγμα. Στις αρχές αυτές ανήκει και η αρχή του κράτους δικαίου. Αποτελεί γεγονός αναμφισβήτητο το ότι το άρθρο 20 § 1 Συντ. βρίσκεται σε διαλεκτική συνοχή με τη δικαιοκρατική αρχή, την οποία έρχεται να ενισχύσει σημαντικά στα πλαίσια της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος¹. Η δικαστική προστασία αποτελεί εγγενές και σταθερό στοιχείο της σύγχρονης δικαιοκρατικής αρχής, που με τη σειρά της αποτελεί οργανωτική βάση και καθοριστική συνιστώσα όλων ανεξαρτήτως των φιλελευθέρων δημοκρατικών πολιτευμάτων². Βέβαια, η ενσωμάτωση στον Καταστατικό Χάρτη ρητής και ειδικής διάταξης συμβάλλει αποφασιστικά στη διαμόρφωση της νομοθεσίας και της νομολογίας κατά τρόπο, που να ενισχύονται η δικαστική προστασία και κατ' επέκταση η δικαιοκρατική αρχή στην πράξη³.

5. Η δυνατότητα αναθεώρησης του άρθρου 20 § 1 Συντ.

Η διάταξη του άρθρου 20 § 1 δεν περιλαμβάνεται μεταξύ εκείνων, οι οποίες σύμφωνα με το άρθρο 110 § 1 (Σ) δεν αναθεωρούνται. Επίσης

⁹ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 398-399

¹ Παπαδημητρίου, Δίκη 1982, σελ. 598, 608

² Παπαδημητρίου, Δίκη, 1982, σελ. 598, 608

³ Παπαδημητρίου, Δίκη, 1982, σελ. 598, 608

το άρθρο αυτό δεν ανήκει στις διατάξεις που μπορούν να ανασταλούν κατά το άρθρο 48 παρ. 1 του Συντάγματος³.

Όμως, σύμφωνα με το άρθρο 110 § 1 (Σ), δεν αναθεωρούνται οι διατάξεις που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, στις οποίες περιλαμβάνεται και η αρχή του κράτους δικαίου. Καθώς, όμως, ο θεσμός της δικαστικής προστασίας αποτελεί βασική συνιστώσα και στοιχείο προσδιοριστικό της έννοιας του κράτους δικαίου, θα μπορούσε να διατυπωθεί η άποψη ότι η διάταξη 20 § 1 δεν υπόκειται σε αναθεώρηση, αφού η τελευταία είναι μία από τις διατάξεις που κατοχυρώνει την έννοια του κράτους δικαίου, άρα κατ' επέκταση καθορίζει τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος κατά το άρθρο 110 § 1 (Σ)⁴.

6. Αντικείμενο και περιεχόμενο του δικαιώματος δικαστικής προστασίας

A. Αντικείμενο της δικαστικής προστασίας.

Αντικείμενο της προστασίας, όπως προκύπτει από την όλη διατύπωση του άρθρου 20 παρ. 1, είναι δικαιώματα και συμφέροντα, του ενάγοντος ή προσφεύγοντος και όχι, κατά κανόνα, άλλων ανθρώπων¹. Πρέπει εδώ να σημειωθεί, ότι η διάταξη του παραπάνω άρθρου δεν δημιουργεί, αλλά προϋποθέτει ουσιαστικά δικαιώματα, την ύπαρξη και άσκηση των οποίων προστατεύει, με την παροχή «εννόμου προστασίας υπό των δικαστηρίων»². Ως συμφέροντα πρέπει εδώ να νοηθούν μόνο τα έννομα, δηλαδή από το νόμο αναγνωριζόμενα και όχι τα οικονομικά απλώς συμφέροντα ή τα λεγόμενα αντανακλαστικά δικαιώματα

³ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, σελ. 326

⁴ Λαμπράκης, Ελλ. Δ/νη, 1986, σελ. 624

¹ Δαγτόγλου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 996-997

² Λαμπράκης, Ελλ. Δ/νη, 1986 σελ. 624-625

(ορθότερο: αντανακλάσεις δικαιωμάτων), δηλαδή οι δυσμενείς επιρροές κανόνων αντικειμενικού δικαίου ή γενικών διοικητικών μέτρων στην υποκειμενική κατάσταση ενός ιδιώτη³. Κι αυτό γιατί ένα αντανακλαστικό δικαίωμα βασίζεται σε κανόνες που εξυπηρετούν αποκλειστικά το δημόσιο συμφέρον και μόνο δευτερευόντων θίγει πραγματικά ατομικά συμφέροντα. Ως δικαιώματα, των οποίων την προσβολή μπορεί να επικαλεστεί εδώ ο ενάγων, θεωρούνται καταρχήν τα υποκειμενικά δικαιώματα. Η έννοια όμως του δικαιώματος, στο πνεύμα του άρθρου 20 § 1, δεν εξαντλείται στη στενή έννοια του υποκειμενικού δικαιώματος. Αντίθετα εδώ ανήκει κάθε αναγνωρισμένο ατομικό συμφέρον, το οποίο κρίνεται από την έννομη τάξη άξιο προστασίας⁴.

Στην πραγματικότητα, λοιπόν, η «έννομη» προστασία του άρθρου 20 παρ. 1 είναι προστασία «εννόμων αντικειμένων»⁵. Το Σύνταγμα εγγυάται τη δικαστική προστασία δικαιωμάτων και συμφερόντων του ατόμου, τα οποία το ίδιο το σύστημα δικαίου αναγνωρίζει, εγγυάται, με άλλα λόγια, τη δικαστική προστασία της έννομης καταστάσεως του ιδιώτη⁶. Πρόκειται για έναν προστατευτικό κύκλο, που εγγυάται το Σύνταγμα. Η νομική αναγνώριση του δικαιώματος, η οποία προηγείται, συνεπάγεται την εγγύηση της δικαστικής προστασίας. Αντίθετα δεν υπάρχει εγγύηση δικαστικής προστασίας για μη αναγνωριζόμενα «δικαιώματα» ή συμφέροντα. Με την έννοια αυτή το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας αποτελεί έκφραση αυτοπροστασίας αυτού του ίδιου συστήματος του οποίου διαφυλάττει την αξιοπιστία⁷.

³ Δαγτόγλου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 996 - 997

⁴ Λαμπράκης, Ελλ. Δ/νη, 1986, σελ. 624-625

⁵ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 326

⁶ Δαγτόγλου, ομοίως

⁷ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 326

B. Το περιεχόμενο της δικαστικής προστασίας

Το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας είναι η κατοχύρωση ή αποκατάσταση του θιγόμενου δικαιώματος ή συμφέροντος⁸. Έτσι έννομη προστασία σημαίνει προστασία απέναντι στο άδικο. Ο τελολογικός στόχος και η τελολογική κατεύθυνση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας συνίσταται στην τελική αποκατάσταση και ικανοποίηση των δικαιωμάτων, τα οποία απονέμει ο νόμος και τα οποία είχαν πραγματικά προσβληθεί / παραβιασθεί και των οποίων την αποκατάσταση και ικανοποίηση ζητεί το πρόσωπο που επικαλούμενο ότι είναι ο δικαιούχος, υποβάλλει τη σχετική αίτηση στο δικαστήριο. Δηλαδή η τελολογική κατεύθυνση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας συνίσταται στο να επιτευχθεί η αποδοχή ή η απόρριψη της αιτήσεως, η οποία υποβάλλεται με αίτημα την παροχή της έννομης προστασίας που προβλέπεται κάθε φορά από την έννομη τάξη⁹.

Γ. Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας με την ευρεία και με τη στενή έννοια, και το δικαίωμα ακρόασης

Στη θεωρία γίνεται διάκριση μεταξύ του δικαιώματος δικαστικής προστασίας με την στενή του όρου έννοια, δηλαδή της καταρχήν αξίωσης του ενδιαφερομένου ν' απευθυνθεί στη δικαιοσύνη και να ζητήσει προστασία, και του δικαιώματος ακρόασεως ενώπιον των δικαστηρίων, που συνίσταται στην αξίωση παρουσίασης των θέσεων και απόψεων του φορέα του δικαιώματος σχετικά με τα νομικά και πραγματικά ζητήματα της συγκεκριμένης υπόθεσης¹⁰. Στο δικαίωμα δικαστικής ακρόασης εμπεριέχεται και η αξίωση του φορέα να λάβει

⁸ Δαγιάγλου, ομοίως

⁹ Κλαμαρής, Τοδικαίωμα δικαστικής προστασίας, σελ. 129

¹⁰ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 327

γνώση των θέσεων που υποστηρίζει και των στοιχείων που προσκομίζει ο αντίδικος. Έτσι, το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας με την ευρύτερη έννοια του όρου περιλαμβάνει το ομώνυμο *stricto sensu* δικαίωμα, όπως επίσης και το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης¹¹, τα οποία είναι απολύτως αλληλένδετα, αφού η δικαστική ακρόαση προϋποθέτει την πρόσβαση στα δικαστήρια, ενώ η τελευταία θα στερούνταν νοήματος αν δεν συνοδευόταν ακριβώς από την ευχέρεια ανάπτυξης των απόψεων του ενδιαφερομένου και την αντίστοιχη υποχρέωση του δικαστή να τις ακούσει και ν' απαντήσει. Πέρα από την θετική, πάντως, το δικαίωμα ακρόασης έχει και μία αρνητική όψη, δηλαδή απαγορεύει κατ' αρχήν στο δικαστή να λάβει υπόψη πραγματικά περιστατικά και / ή αποδεικτικά στοιχεία άγνωστα στους διαδίκους¹².

Εξυπακούεται ότι το δικαίωμα ακρόασης, και κατά συνέπεια και το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, εμπεριέχει δικαίωμα κάθε διαδίκου να κληθεί στη συνεδρίαση του δικαστηρίου για την εκδίκαση της υπόθεσής του και μάλιστα να του δοθεί εύλογος χρόνος για να προετοιμασθεί¹³.

Τέλος, στο περιεχόμενο του ευρύτερου δικαιώματος δικαστικής προστασίας ανήκει η αξίωση αντίκρουσης των ισχυρισμών του αντιδίκου, όπως άλλωστε προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

Δ. Οι 3 διαστάσεις του περιεχομένου της δικαστικής προστασίας: αμυντική, προστατευτική και διασφαλιστική

Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, όπως κάθε συνταγματικό δικαίωμα, έχει τριπλή, αμυντική, προστατευτική και διασφαλιστική διάσταση (α) Ως αμυντικό δικαίωμα είναι απόλυτο και στρέφεται κατά

¹¹ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 327

¹² Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 400

¹³ Χρυσόγονος, ομοίως, σελ. 400

παντός. Γνωρίζουμε, άλλωστε, ότι το αμυντικό περιεχόμενο αποκρούει τις προσβολές των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προέρχονται από επιθετικές ενέργειες άλλων ανθρώπων. Ως αμυντικό δικαίωμα στρέφεται και κατά του κράτους και αποκρούει κάθε κρατική παρεμπόδιση με νομοθετικό ή άλλο μέτρο, της δικαστικής ακρόασης και προστασίας. (β) Το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος στρέφεται προς το κράτος, αφού το προστατευτικό περιεχόμενο ενός δικαιώματος περιέχει αξίωση για προστασία από επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων. (γ) Παράλληλα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας έχει και διασφαλιστικό περιεχόμενο. Από τη διάταξη συνάγεται μη αγώγιμη υποχρέωση του κράτους να ιδρύει και να διατηρεί τα απαραίτητα δικαστήρια, ώστε να είναι δυνατή η πραγματοποίηση της δικαστικής προστασίας¹⁴.

Το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δεν κατοχυρώνει τη δικαστική προστασία μόνο έναντι της δημόσιας εξουσίας (όπως το γερμανικό του πρότυπο) αλλά και έναντι ιδιωτών. Ζήτημα γεννάται αν το άρθρο 20 παρ. 1 εγγυάται την δικαστική προστασία έναντι του νομοθέτη. Η ορθότερη απάντηση είναι ότι η εγγύηση αυτή χορηγείται μέσα στο συνταγματικό πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου της νομοθετικής λειτουργίας¹⁵. Η εγγύηση της δικαστικής προστασίας του ιδιώτη κατά του κράτους αφορά λοιπόν την εκτελεστική λειτουργία κατά την άσκηση κυριαρχικών εξουσιών. Δεν υπάρχουν όμως περιοχές διοικητικής δράσεως που εξαιρούνται από την εγγύηση του άρθρου 20 παρ. 1, εκτός βέβαια όπου το Σύνταγμα προβλέπει ρητές εξαιρέσεις¹⁶.

Πάντως η διάταξη στρέφεται κατ' αρχήν προς τον κοινό νομοθέτη, τον οποίο και υποχρεώνει να προβλέπει αρμόδια δικαστήρια για κάθε υπόθεση¹⁷.

¹⁴ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 326

¹⁵ Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 999

¹⁶ Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 999

¹⁷ Δημητρόπουλος, ομοίως, σελ. 326

7. Αποτελεσματικότητα της διάταξης περί δικαστικής προστασίας

Πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επιταγή της αποτελεσματικότητας, δηλαδή της πραγματικής ενέργειας της δικαστικής προστασίας, αποτελεί ένα «άγραφο» στοιχείο του άρθρου 20 § 1 (Σ), και αυτό γιατί δεν αρκεί μόνο η πρόβλεψη επαρκών δυνατοτήτων άσκησης αγωγής και η θεσμοποίηση τυπικών νομικών διαδικασιών¹. Ο πολίτης έχει αξίωση για έναν πράγματι αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο. Η δικαστική προστασία τότε μόνο εκπληρώνει το σκοπό της, όταν είναι πλήρης και αποτελεσματική. Πλήρης είναι, πρώτον, όταν δεν υπάρχει διαφορά, για την οποία να αποκλείεται η δικαστική προστασία. Δεύτερον, όταν δεν περιορίζεται απλώς στον έλεγχο της τυπικής νομιμότητας της διοικητικής ενέργειας, αλλά περιλαμβάνει και τον έλεγχο της τηρήσεως των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας². Η δικαστική προστασία πρέπει ακόμα να είναι αποτελεσματική, να παρέχεται δηλαδή σε χρόνο και κατά τρόπο που πράγματι εξασφαλίζει την απονομή δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει, πρώτον, παροχή της δικαστικής προστασίας μέσα σε εύλογο χρόνο. Αποτελεσματική είναι, δεύτερον, η παροχή της δικαστικής προστασίας όταν δεν περιορίζεται στην εκδίκαση της ουσίας της υποθέσεως, αλλά αποτρέπει την επέλευση ανεπανόρθωτης ζημίας στον ασκούντα το ένδικο βοήθημα³.

Βέβαια, η κατοχύρωση του δικαιώματος παροχής «έννομης προστασίας υπό των δικαστηρίων» δεν σημαίνει, ότι το Σύνταγμα εγγυάται την ευνοϊκή απόφαση του Δικαστηρίου, αλλά μόνο την ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτό. Η συνταγματική διάταξη δεν αναφέρεται δηλαδή στο «βάσιμο» αλλά στο «παραδεκτό» της αγωγής, κατοχυρώνει

¹ Λαμπράκης, Ελλ. Δ/νη, 1986, σελ. 626

² Δαγτόγλου, Μπέης, Λαμπράκης, Ψωμάς

³ Δαγτόγλου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 994-995

επομένως το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της προσφυγής στα δικαστήρια, της αξιώσεως δηλαδή να κινηθεί η δικαστική διαδικασία αντικειμενικής απονομής δικαιοσύνης⁴.

8. Δικαιούχοι / Υποκείμενα του δικαιώματος έννομης προστασίας, με βάση το άρθρο 20 § 1 Συντ. και το άρθρο 6 § 1 της ΕΣΔΑ.

Το δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια για παροχή δικαστικής προστασίας παρέχεται σε κάθε πρόσωπο, φυσικό ή νομικό, ημεδαπό ή αλλοδαπό, από πλευράς εθνικών δικαστηρίων εκείνου του Κράτους στα οποία προσφεύγει το συγκεκριμένο πρόσωπο και υποβάλλει το αίτημα για παροχή δικαστικής προστασίας⁵. Εξάλλου με το άρθρο 7 και 126 του ΕισΝΑΚ εξισώνονται τελείως από την έποψη της διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων ημεδαποί και αλλοδαποί. Έτσι, υποκείμενο του εν λόγω δικαιώματος είναι «έκαστος», δηλαδή όχι μόνο οι Έλληνες πολίτες, αλλά και οι αλλοδαποί και ανιθαγενείς· όχι μόνο τα φυσικά, αλλά και τα νομικά πρόσωπα και μάλιστα τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου δικαίου, είτε κατοικούν ή εδρεύουν στην Ελλάδα είτε όχι. Μόνη, αλλά και αναγκαία προϋπόθεση είναι ότι ζητείται η προστασία ουσιαστικών δικαιωμάτων που παρέχονται σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος ή των νόμων⁶. Το άρθρο 20 παρ. 1 δεν νομιμοποιεί όμως την κατ' αρχήν απαγορευόμενη «ενδοστρεφή δίκη», δηλαδή τη δίκη μεταξύ οργάνων που ανήκουν στο ίδιο νομικό πρόσωπο⁷. Ένα διοικητικό όργανο δεν μπορεί να ασκήσει αίτηση ακυρώσεως κατά πράξης διοικητικού οργάνου που ανήκει στο ίδιο δημόσιο νομικό

⁴ Δαγτόγλου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, α σελ. 994-995

⁵ Κλαμαρής, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, σελ. 115-116

⁶ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 995

⁷ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1002

πρόσωπο («ενδοστρεφής δίκη»), εκτός εάν το δικαίωμα αυτό ρητά προβλέπεται από νομοθετική διάταξη ή σαφώς προκύπτει από αυτή⁸.

Φορέας του δικαιώματος πρέπει να θεωρηθεί, με βάση και τη διάταξη του άρθρου 12 παρ. 1 Συντ., ότι είναι και οι στερημένες νομικής προσωπικότητας ενώσεις προσώπων. Το ίδιο υποστηρίζεται και για τα «νομικά αμορφοποίητα κοινωνικά σύνολα που συγκροτούν μια ενότητα συμφερόντων δικαιοϊκά ανιχνεύσιμη», όπως για παράδειγμα για τις ενώσεις καταναλωτών⁹.

Εννοείται ότι φορέας του δικαιώματος είναι και εκείνος κατά του οποίου ζητείται η δικαστική προστασία, και μάλιστα εξίσου με τον αιτούντα. Συνεπώς από το άρθρο 20 παρ. 1 πρέπει να δεχθούμε ότι απορρέει η ισότητα των διαδίκων, που εμπεριέχεται και στην επιταγή του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ για «δίκαιη δίκη». Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αρχή της «ισότητας των όπλων» ως στοιχείο της δίκαιης δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ¹⁰.

9. Όργανα της δικαστικής προστασίας

Μόνο η παροχή έννομης προστασίας από δικαστήρια εκπληρώνει την εγγύηση του Συντάγματος – όχι απλώς η έννομη προστασία που παρέχουν διάφορες διοικητικές επιτροπές, κατόπιν έστω ασκήσεως ενδικοφανών προσφυγών. Αυτό ισχύει και για τα πειθαρχικά συμβούλια δημοσίων υπαλλήλων, τα οποία αποτελούν διοικητικά όργανα και όχι δικαστήρια¹. Δικαστήρια κατά το Σύνταγμα είναι μόνο εκείνα τα κρατικά δικαιοδοτικά όργανα που συγκροτούνται (κατά πλειοψηφία

⁸ Σπηλιωτόπουλος, σελ. 467

⁹ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 424

¹⁰ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 424

¹ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1000

τουλάχιστον) από τακτικούς δικαστές, που απολαύουν κατά το άρθρο 87 προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας². Όργανα πάντως που κατά κύριο λόγο δεν εκδικάζουν νομικές διαφορές, αλλά λύνουν απλές διαφορές συμφερόντων δεν είναι δικαστήρια, αλλά αν προβλέπονται υποχρεωτικά από το νόμο, διοικητικά όργανα (και άρα δεν υπάγονται στο ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης του άρθρου 20 § 1 Συντ.). Δικαστήρια κατά την έννοια του Συντάγματος είναι μόνο τα κρατικά. Δεν υπάγεται επομένως στην έννοια αυτή η γνήσια, δηλαδή η συναινετική διαιτησία, που βασίζεται στην συμφωνία των μερών³. Κρατικά δεν είναι ούτε τα εκκλησιαστικά δικαστήρια, που άλλωστε δεν εκπληρώνουν τους όρους λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών κατά το άρθρο 87 Συντ. Τέλος, ως προστασία του άρθρου 20 παρ. 1 νοείται μόνο εκείνη που παρέχεται από ελληνικά δικαστήρια, ώστε μόνη η προστασία που παρέχουν π.χ. το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων να μην επαρκεί για την εκπλήρωση της επιταγής του Συντάγματος⁴.

II. ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Η επιφύλαξη του άρθρου 20 § 1 Συντ. «ως νόμος ορίζει»

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ρήτρα «όπως νόμος ορίζει» έχει είτε αποκλειστικά είτε κύρια ρυθμιστική και όχι περιοριστική λειτουργία. Γενικότερα, η επιφύλαξη του νόμου μπορεί να έχει, είτε ρυθμιστική, είτε περιοριστική λειτουργία, είτε ν' αποτελεί σύνθεση και των δύο¹. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, στα πλαίσια του άρθρου 20 § 1 Συντ., είναι αναμφίβολο ότι η επιφύλαξη «όπως ο νόμος ορίζει» δεν μπορεί να έχει

² Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 326

³ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1001

⁴ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1001

¹ Λαμπράκης, Παπαδημητρίου, Δίκη, 1982, σ. 606 σελ. 628

περιοριστική λειτουργία. Και αυτό, γιατί δεν επιτρέπεται στο νομοθέτη ν' αποκλείει από κανένα την προσπέλαση στα δικαστήρια, να επιβάλλει περιορισμούς που στην πράξη οδηγούν στη σχετικοποίηση, στη συρρίκνωση ή και στην αναίρεση ακόμα της συνταγματικά κατοχυρωμένης δικαστικής προστασίας. Από την άλλη πλευρά τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας πρέπει να συμβάλλουν μ' όλα τα πρόσφορα και φυσικά νόμιμα μέσα, στην παροχή πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας¹.

Από τα παραπάνω προκύπτει εναργές το συμπέρασμα ότι η επιφύλαξη του νόμου, που περιέλαβε ο συντακτικός νομοθέτης στο άρθρο 20 § 1 Σ., διαθέτει ρυθμιστική λειτουργία και πρέπει να εξειδικεύεται και να συγκεκριμενοποιείται με πρωταρχικό στόχο την πραγμάτωση της δικαστικής προστασίας. Μ' άλλα λόγια η διαμόρφωση της παροχής έννομης προστασίας είναι υπόθεση του απλού νομοθέτη, ο οποίος οφείλει να λαμβάνει υπόψη του στην περίπτωση αυτή, μια σειρά από απόψεις και αντιτιθέμενα συμφέροντα. Σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορεί να περιορίσει ή να καταργήσει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας. Φραγμός σε κάθε τέτοια του πράξης, τίθεται το ίδιο το Σύνταγμα που κατοχυρώνει στο άρθρο 20 § 1 το παραπάνω δικαίωμα. Έτσι διάταξη νόμου, που θα καταργούσε ή θα περιόριζε το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, θα ήταν αντισυνταγματική. Τα δε δικαστήρια θα ήταν υποχρεωμένα, με βάση το άρθρο 93 § 3 Σ., να μην την εφαρμόζουν².

¹ Λαμπράκης, Παπαδημητρίου, Δίκη, 1982, σ. 606 σελ. 628

² Λαμπράκης, Παπαδημητρίου, Δίκη, 1982, σ. 606 σελ. 628

2. Οριοθέτηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας

A. Γενικά

Οριοθέτηση (ή προσδιορισμός) των συνταγματικών δικαιωμάτων είναι ο με διατάξεις δικαίου πραγματοποιούμενος καθορισμός του γενικού τους περιεχομένου. Η οριοθέτηση, που διαφέρει σημαντικά από τον περιορισμό, αναφέρεται στο γενικό περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Κάθε θεμελιώδες δικαίωμα έχει ένα γενικό περιεχόμενο το οποίο είναι και το ευρύτερο περιεχόμενο, που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής σχέσης κράτους - πολίτη³.

Στην περίπτωση της διάταξης του άρθρου 20 § 1 Συντ., η οριοθέτηση και ο εννοιολογικός προσδιορισμός του δικαιώματος προς παροχή έννομης προστασίας επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της επιφύλαξης «ως νόμος ορίζει». Γενικότερα, στις περιπτώσεις που υπάρχει επιφύλαξη νόμου είναι δυνατός ο στενότερος καθορισμός της έννοιας, η εισαγωγή δηλαδή περιορισμών⁴. Κατά την ερμηνεία, ωστόσο, της συγκεκριμένης διάταξης, είναι αναμφίβολο ότι η επιφύλαξη του νόμου δεν μπορεί να έχει, όπως προαναφέρθηκε, περιοριστική λειτουργία. Η επιφύλαξη του νόμου που περιέλαβε ο συντακτικός νομοθέτης διαθέτει ρυθμιστική λειτουργία και πρέπει να εξειδικεύεται και να συγκεκριμενοποιείται με πρωταρχικό στόχο την πραγμάτωση της δικαστικής προστασίας⁵. Η προσθήκη αυτής της ρητής επιφυλάξεως δεν επηρεάζει καθόλου την άμεση ισχύ της συνταγματικής διατάξεως αναφορικά με την κανονιστική αναγνώριση και την πραγματική άσκηση και απόλαυση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ούτε εξαρτά την άμεση ισχύ της προηγούμενης διατάξεως και του αντίστοιχου βασικού δικονομικού δικαιώματος από

³ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, σελ. 59

⁴ Δημητρόπουλος, ομοίως, σελ. 61 Δαγιόγλου, Ατομ. και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 995

⁵ Παπαδημητρίου, ομοίως σελ. 608

την έκδοση αυτών των ειδικών (δικονομικών) νόμων, που θα ορίζουν τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος δικαστικής προστασίας⁶.

B. Εννοιολογική οριοθέτηση από τη νομολογία

Τα ελληνικά δικαστήρια, όπως άλλωστε και η θεωρία, τονίζουν τη συνταγματική φύση της αξίωσης για παροχή έννομης προστασίας, δεν προχωρούν όμως σε μια σαφή περαιτέρω συγκεκριμενοποίηση και εξειδίκευση του παραπάνω δικαιώματος με βάση τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κάθε υποθέσεως. Λίγες μόνο αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων φαίνεται να ασχολήθηκαν άλλοτε άμεσα και ρητά και άλλοτε έμμεσα με τον εννοιολογικό προσδιορισμό και την εννοιολογική οριοθέτηση των διαφόρων δικαιωμάτων που θεμελιούνται στο άρθρο 20 του Συντάγματος 1975⁷. Έτσι λ.χ. αποφάνθηκε το Εφετείο Αθηνών στην απόφασή του 10657/1980 ότι είναι συνταγματικά επιτρεπτή η εξαίρεση από τον κανόνα, που επιβάλλει το δικαίωμα της παροχής δυνατότητας ακροάσεως (20 § 2 Συντ.), εφ' όσον πρόκειται για προσωρινό μέτρο που επιβάλλεται για την εξασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και για λόγους κατεπείγοντος.

3. Δικαστική προστασία και ένδικα μέσα

Η θέσπιση ενδίκων μέσων συμβάλλει κατά τρόπο ιδιαίτερα αποφασιστικό στην ποιότητα της απονεμόμενης δικαιοσύνης¹. Με τα ένδικα μέσα δεν επιδιώκεται η παροχή αυτοτελούς έννομης προστασίας, αλλά κατά κύριο λόγο ο ουσιαστικός και νομικός έλεγχος της δικαστικής προστασίας που έχει ήδη παρασχεθεί με την προσβαλλόμενη δικαστική

⁶ Κλαμαρής, σελ. 136

⁷ Ψωμάς, Κλαμαρής, Δίκη, 1982, σελ.

¹ Κλαμαρής ομοίως, σελ. 138

απόφαση². Ορθότερη είναι η εκδοχή, ότι τα ένδικα μέσα περιλαμβάνονται στις εγγυήσεις του άρθρου 20 Συντ. και ότι το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων περιλαμβάνεται στο δικαίωμα που έχει σύμφωνα με το άρθρο αυτό κάθε πρόσωπο να ζητήσει από τα δικαστήρια την παροχή προστασίας³. Είναι γεγονός ότι το Σύνταγμα δεν κατοχυρώνει την ύπαρξη δύο βαθμών δικαιοδοσίας. Η μη ύπαρξη β' βαθμού δικαιοδοσίας, όμως, δε σημαίνει ότι είναι απροσπέλαστος ο δρόμος για δικαστική προστασία. Από την στιγμή που παρέχεται στον πολίτη η δυνατότητα να καταφύγει στο δικαστήριο, το αν θα του δοθεί η ευχέρεια ν' ασκήσει ένδικα μέσα κατά της αποφάσεως που θα εκδοθεί, είναι θέμα του κοινού νομοθέτη, εκτιμώντας τις παραμέτρους, να δώσει τη δυνατότητα αυτή⁴.

4. Περιορισμοί του δικαιώματος δικαστικής προστασίας

A. Γενικά

Το άρθρο 20 παρ. 1 δεν προβλέπει περιορισμούς του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Εντούτοις ο νόμος εξαιρεί τις λεγόμενες «κυβερνητικές πράξεις» («Κυβερνητικές Πράξεις» είναι εκείνες που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας (Χρυσόγονος)) από τον ακυρωτικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας, το δε ΣτΕ εξακολουθεί και υπό το Σύνταγμα του 1975 να δέχεται ως συνταγματική την εξαίρεση αυτή⁵. Από το δικαίωμα δικαστικής προστασίας δεν μπορεί να παραιτηθεί γενικά και για το μέλλον ο ιδιώτης. Μπορεί όμως κατ' αρχήν να το περιορίσει ad hoc, συμφωνώντας π.χ. σε μια διαιτητική ρήτρα διοικητικής συμβάσεως, σύμφωνα με την οποία οι διαφορές από

² Διονυσάτος, Ελλ. Δ./νη, 1988, σ. 463

³ Κλαμαρής, ομοίως

⁴ Διονυσάτος, Ελλ. Δ./νη, 1988, σελ. 464

⁵ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1002 - 1003

τη σύμβαση λύνονται αποκλειστικά και οριστικά από το εκεί προβλεπόμενο διαιτητικό όργανο. Παραίτηση από την άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας σε μία συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί και η εκούσια και ανεπιφύλακτη αποδοχή μιας διοικητικής πράξεως, η οποία κατά το νόμο καθιστά απαράδεκτη την προσβολή της με αίτηση ακυρώσεως ή προσφυγή⁶ (π.χ. σχετικά με επιβολή μέτρων εσωτερικής τάξης).

Ως προς τους περιορισμούς της δικαστικής προστασίας, είναι όχι μόνο θεμιτή αλλά ενδεχομένως και απαραίτητη η νομοθετική καθιέρωση ενός ελάχιστου ορίου διαδικαστικών προϋποθέσεων της δικαστικής προστασίας. Εάν δεν συντρέξουν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, οι προϋποθέσεις αυτές, τότε το εισαγωγικό της δίκης ένδικο βοήθημα ή το ένδικο μέσο απορρίπτονται ως απαράδεκτα, χωρίς το δικαστήριο να εισέλθει στην εξέταση της ουσιαστικής και νομικής βασιμότητάς τους⁷. Στις θεμιτές δικονομικές προϋποθέσεις της παροχής δικαστικής προστασίας συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η υποχρεωτική παράσταση με δικηγόρο σε διαδικασίες ενώπιον του Αρείου Πάγου, ή η απαίτηση υπογραφής του δικογράφου από δικηγόρο και μάλιστα με ποινή απαραδέκτου⁸. Θεμιτή επίσης κρίνεται κατά κανόνα από τα δικαστήρια η πρόβλεψη διάφορων δικαστικών δαπανημάτων, όπως η υποχρέωση καταβολής παραβόλου για την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως ή ακυρώσεως. Παραπέρα ο νομοθέτης μπορεί να επιβάλλει υποχρεώσεις ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο του δικογράφου. Τέλος, μέσα στις προϋποθέσεις που μπορεί να καθορίσει ο νομοθέτης για την προσφυγή κάποιου στα δικαστήρια μπορεί να είναι και η πρόβλεψη προθεσμίας μέσα στην οποία οφείλει να ενεργήσει ο θιγόμενος⁹.

⁶ Δαγτόγλου, ομοίως, σελ. 1002 - 1003

⁷ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 420-421

⁸ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 420-421

⁹ Χρυσόγονος, ομοίως, σελ. 423

B. Προϋποθέσεις για να είναι έγκυροι οι περιορισμοί

«Το δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας αποτελεί τον θεμέλιον λίθον παντός συγχρόνου δημοκρατικού συντάγματος. Εις το πλαίσιον των ατομικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας ειδικώτερον, οι εκτελεστικοί νόμοι, είτε προβλέπονται, είτε όχι, πάντως εξυπακούονται και θα ρυθμίζουν τας περιπτώσεις, προϋποθέσεις και τον εν γένει τρόπον ασκήσεως ή και περιορισμόν του ατομικού δικαιώματος. Ο περιορισμός εν προκειμένω ή οι όροι ασκήσεως δέον να είναι γενικοί, να ανάγονται εις λόγους καθαρώς γενικού συμφέροντος, ισχύοντες δι' όλους και να μην ανατρέπεται η βάση του δικαιώματος, ώστε να προκύπτει πρόθεσις τροποποιήσεως του αναγνωριζομένου δικαιώματος, κειμένης εκτός της αρμοδιότητος του κοινού νομοθέτου»¹⁰.

5. Στάδια της δικαστικής προστασίας

Κατ' αρχήν, το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντ. εγγυάται, πριν από κάθε τι άλλο, την ελεύθερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη ως κρατική λειτουργία. Η προσφυγή στη δικαιοσύνη δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν να επιφέρει δυσμενείς ουσιαστικού δικαίου συνέπειες για τον αιτούντα δικαστική προστασία¹. Η δικαστική προστασία περιλαμβάνει επίσης και το δικαίωμα να ζητηθεί προσωρινή προστασία έως την έκδοση απόφασης επί του κύριου ένδικου βοηθήματος. Από το άρθρο 20 § 1 συνάγεται πως ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται να εξασφαλίζει την αξίωση για παροχή έννομης προστασίας έναντι των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και η προστασία αυτή δεν είναι μόνο η οριστική επίλυση της

¹⁰ Σοϊλεντάκης, Δίκη, 1975 / σελ. 192

¹ Χρυσόγονος, ομοίως, σελ. 407, 412, 414, 418

ένδικης διαφοράς, αλλά και η προσωρινή έννομη προστασία². Στη θεωρία υποστηρίζεται ότι το δικαίωμα δικαστικής προστασίας περιλαμβάνει και ένα ειδικότερο «δικαίωμα για έκδοση δικαστικής αποφάσεως που ν' αναφέρεται στην ουσία της υποθέσεως»³. Τέλος, θεωρητικά είναι από καιρό αδιαμφισβήτητο ότι η παροχή δικαστικής προστασίας εμπεριέχει και την αξίωση αναγκαστικής εκτέλεσης μιας τυχόν ευνοϊκής απόφασης. Θα μπορούσαμε, εν κατακλείδι, να πούμε ότι «η έννομη προστασία παρέχεται κατά τους επόμενους τρεις τρόπους: α) Δια της εκδόσεως ευνοϊκής υπέρ του ενδιαφερομένου αποφάσεως υπό τας εν τω οικείω τόπω αναφερομένας μορφάς αυτής β) Δια της αναγκαστικής εκτελέσεως των εκτελεστών δικαστικών αποφάσεων και των λοιπών εκτελεστών τίτλων γ) Δια της λήψεως επειγούσης φύσεως ή ασφαλιστικών ή εξασφαλιστικών μέτρων»⁴.

6. Η έκταση παροχής έννομης προστασίας στο πλαίσιο του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

A. Γενικά

Σύμφωνα με τη διατύπωση της διάταξης αυτής, οι δικαιοκρατικές εγγυήσεις του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ περιορίζονται σε «αμφισβητήσεις για δικαιώματα και υποχρεώσεις αστικής φύσεως ή για το βάσιμο κάθε κατηγορίας ποινικής φύσεως». Θα μπορούσε, λοιπόν, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα συμβαλλόμενα κράτη ήθελαν ν' αποκλείσουν διαδικασίες π.χ. ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Ωστόσο, το γράμμα του εν λόγω άρθρου δεν περιέχει καμιά επαρκή ένδειξη για μια τέτοια πρόθεση, και δεν προσφέρει κανένα στήριγμα για το επιτρεπτό μιας συσταλτικής

² Χρυσόγονος, ομοίως, σελ. 407, 412, 414, 418

³ Χρυσόγονος, ομοίως, σελ. 407, 412, 414, 418

⁴ Γεώργιος Ράμμος, Κλαμαρής, Δικαίωμα δικαστικής προστασίας, σελ. 153

ερμηνείας. Υπ' αυτή την έννοια, το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ αναφέρεται επίσης σε πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας, ιδίως αυτές των διοικητικών αρχών. Απλά αναφέρεται επιλεκτικά σε δύο ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς για το άτομο, δηλαδή στις αμφισβητήσεις του ιδιωτικού του βίου και στις κατηγορίες για ποινικά αδικήματα⁵. Το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ περιέχει έτσι μια γενική εγγύηση δικαστικής προστασίας για την επιβολή όλων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που παρέχονται ή επιβάλλονται γενικά στο άτομο από την εσωτερική έννομη τάξη, συμπεριλαμβανομένων και δικαιωμάτων κατά της δημόσιας εξουσίας. Έτσι, επιβάλλεται να εφαρμόζεται επίσης στην διαδικασία ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων⁶.

B. Σε συνάρτηση με τα μέτρα εσωτερικής τάξης

Συνήθως τίθενται όρια στην άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της διοικήσεως, και το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ μπορεί να τύχει εφαρμογής στο μέτρο που εξετάζεται αν έγινε υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής αυτής ευχέρειας. Το άρθρο αυτό δεν μπορεί ωστόσο και κατά την άποψη αυτή να εφαρμοσθεί σε αμφισβητήσεις που προκύπτουν από ένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς ή ειδικές έννομες σχέσεις απέναντι σε κρατικά όργανα και δημόσιους θεσμούς (π.χ. δημοσιοϋπαλληλικές σχέσεις, φορολογικές υποθέσεις, στρατιωτική υπηρεσία, εκλογικές διαφορές)⁷. Εδώ υπάγεται και η επιβολή μέτρων εσωτερικής τάξεως στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων (π.χ. φυλακή, σχολείο, στρατός). Δεν συνιστούν, επομένως, «civil rights» κατά την έννοια του άρθρου 6 § 1 ΕΣΔΑ οι αξιώσεις, οι οποίες αφορούν ένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς

⁵ Ευστρατίου, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σε διοικητικές διαδικασίες και άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ – σελ. 127, 128

⁶ Ευστρατίου Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σε διοικητικές διαδικασίες και άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ – σελ. 127, 128

⁷ Ευστρατίου, ομοίως, σελ. 131 – 132, 156

που υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον ή πηγάζουν απ' αυτό, όπως π.χ. δικαιώματα και υποχρεώσεις από την δημοσιοϋπαλληλική ή στρατιωτική σχέση, ή πολιτικά δικαιώματα. Οι ίδιες αρχές ισχύουν επίσης για πειθαρχικές ή ατιμωτικές ποινές που επιβάλλουν τα αρμόδια όργανα επαγγελματικών συλλόγων για παραπτώματα, στα οποία υπέπεσαν μέλη τους κατά την άσκηση του επαγγέλματος ή λειτουργήματός τους⁸. Το κρίσιμο ερώτημα παραμένει, πάντως, ποιες διοικητικές διαφορές υπάγονται στην εγγύηση δικαστικής προστασίας του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και ποιες όχι⁹.

III. ΜΕΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

1. Πράξεις της Διοίκησης και παροχή έννομης προστασίας

Η Διοίκηση έχει κατά κανόνα το προνόμιο όχι μόνο να καθιστά εκτελεστές τις πράξεις της, δηλαδή να παράγει υπέρ ή εις βάρος του διοικουμένου μονομερώς, και χωρίς τη συναίνεσή του έννομα αποτελέσματα ή άλλως να καθορίζει τι πρέπει να ισχύει ως δίκαιο σε συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά και να τις εκτελεί με «ίδια νόμιμα μέσα», και μάλιστα δια της οδού της αυτεπάγγελτης ενεργείας. Επί πλέον οι εκτελεστές διοικητικές πράξεις χρησιμεύουν και ως βάση για την άσκηση ενδίκων κατά των πράξεων αυτών μέσων ενώπιον της πολιτικής ή διοικητικής δικαιοσύνης¹. Δηλαδή η Διοίκηση έχει κατά κανόνα την αυξημένη νομική εξουσία όχι μόνο να προσδίδει στις πράξεις της χαρακτήρα εκτελεστό, αλλά και «να χωρεί εις αυτογνώμονα απόληψιν των εξ αυτών αξιώσεων». Επομένως, η κατά το άρθρο 20 § 1 του Συντ. 1975 αξίωση του πολίτη προς παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια δεν θεωρείται ότι περιορίζεται στην περίπτωση της ολικής

⁸ Ευστρατίου, ομοίως, σελ. 163, 166

⁹ Ευστρατίου, ομοίως, σελ. 163, 166

¹ Ψωμάς, Κρουσταλλάκης, Κόρσος

εκτελέσεως των εκτελεστών διοικητικών πράξεων². Εξάλλου, κατά τον καθηγητή Κόρσο, στην έννοια της διοικητικής πράξεως εμπεριέχεται και η άμεση εκτελεστότητα.

2. Η αίτηση ακύρωσης

A. Ορισμός της αιτήσεως ακυρώσεως

Ο όρος «ένδικο βοήθημα» χρησιμοποιείται για κάθε αίτηση παροχής έννομης προστασίας που υποβάλλεται ενώπιον διοικητικού δικαστηρίου, ενώ ο όρος «ένδικο μέσο» επιφυλάσσεται μόνο στις αιτήσεις ελέγχου δικαστικών αποφάσεων. Ένα από τα ένδικα βοηθήματα που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο κατά της διοικήσεως ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων είναι η αίτηση ακυρώσεως κατά πράξεως ή παραλείψεως της διοικήσεως λόγω υπερβάσεως εξουσίας ή παραβάσεως νόμου, ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή, κατ' εξαίρεση, του τριμελούς διοικητικού Εφετείου ή πρωτοδικείου¹.

Μπορούμε να ορίσουμε την αίτηση ακυρώσεως ως το ένδικο βοήθημα εκείνο, το οποίο ασκείται με ορισμένες προϋποθέσεις στο Συμβούλιο της Επικρατείας ή στο διοικητικό δικαστήριο που έχει αποκτήσει ειδική αρμοδιότητα και με το οποίο επιδιώκεται η παροχή δικαστικής προστασίας με την εξαφάνιση μιας διοικητικής πράξης, για ορισμένους λόγους που ανάγονται στην εξωτερική ή εσωτερική νομιμότητά της². Η αίτηση ακυρώσεως είναι διαπλαστικό ένδικο βοήθημα και έχει ως αντικείμενο την διοικητική πράξη που, αντίθετα προς τις δικαιοπραξίες του ιδιωτικού δικαίου, είναι «εκτελεστή», μπορεί

² Ψωμάς, Κρουσταλλάκης, Κόρσος

¹ Σπηλιωτόπουλος

² Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, σελ. 467

δηλαδή να εκτελεστεί από τη διοίκηση, χωρίς την ανάγκη δικαστικής αναγνώρισεως της αξιώσεως, που διέπει τις ιδιωτικές συναλλαγές³.

B. Η αίτηση ακυρώσεως σε συνάρτηση με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας

Η αίτηση ακυρώσεως και μάλιστα, κατά την άποψη της νομολογίας η γενική ακυρωτική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας βρίσκει έρεισμα στο ίδιο το Σύνταγμα³. Στο άρθρο 95 παρ. 1 περίπτωση α του Συντάγματος ορίζεται ότι «Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκει ιδίως α) η μετά από αίτηση ακύρωσης (β) των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου».

Υποστηρίζεται στη θεωρία: «Το δικαίωμα ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως αποτελεί μερικότερη έκφραση του γενικού θεμελιώδους δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Αυτό σημαίνει ότι οι διατάξεις που κατοχυρώνουν το δικαίωμα αυτό είναι δημοσίας τάξεως και ότι, κατά συνέπεια, η ισχύς τους δεν εξαρτάται από το συγκεκριμένο περιεχόμενο της βουλήσεως του δικαιούχου του». «Η άσκηση του γενικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας μπορεί να περιορισθεί ad hoc»⁴.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η δυνατότητα ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως αποκλείεται ρητά. Το ισχύον Σύνταγμα περιέχει διατάξεις, που ορίζουν ότι οι αποφάσεις ή πράξεις του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και οι αποφάσεις του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικαστικών λειτουργών «δεν υπόκεινται εις προσβολήν ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας» (άρθρα 90 § 6 και 91 § 4). Ο ρητός εδώ αποκλεισμός της αιτήσεως ακυρώσεως, που σημαίνει και αποκλεισμό

³ Σπηλιωτόπουλος

³ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 399

⁴ Ψωμάς, Δίκη, 1982, σελ. 564, 565

γενικότερα οποιασδήποτε άλλης πρόσβασης σε δικαστήριο για παροχή έννομης προστασίας, αντιμετωπίζεται στη νομολογία και τη θεωρία σαν θεμιτή εξαίρεση από την αρχή του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας⁵.

Γ. Οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της αίτησης ακυρώσεως

Οι προϋποθέσεις αυτές μπορούν να διακριθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: α) Στις υποκειμενικές, που αναφέρονται στον αιτούντα και σε ορισμένες ενέργειές του. Σ' αυτές περιλαμβάνονται η ύπαρξη έννομου συμφέροντος, η τήρηση ορισμένης προθεσμίας και η άσκηση της τυχόν προβλεπόμενης ενδικοφανούς προσφυγής β) Στις αντικειμενικές, που αναφέρονται στην προσβαλλόμενη πράξη και στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Σ' αυτές περιλαμβάνονται η φύση της προσβαλλόμενης πράξης και η έλλειψη παράλληλης προσφυγής⁶.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 45 § 1 του Δ/τος 18/1989 «η αίτηση ακυρώσεως χωρεί μόνον κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου». Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού της αίτησης ακυρώσεως η φύση της προσβαλλόμενης πράξης ως «διοικητικής», κανονιστικής ή ατομικής, κατά τις προαναφερόμενες έννοιες, δηλαδή της μονομερούς δήλωσης διοικητικού οργάνου, που έχει το χαρακτηριστικό της εκτελεστότητας (με την οποία θεσπίζεται ατομικός ή απρόσωπος κανόνας δικαίου⁷). Συνεπώς, δεν προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως πράξεις των διοικητικών οργάνων που στερούνται εκτελεστότητας, επειδή δεν θεσπίζουν κανόνα δικαίου. Τέτοιες πράξεις είναι, μεταξύ άλλων, ενέργειες εσωτερικές, σχετικές με την εσωτερική

⁵ Ψωμάς, Δίκη, σελ. 564, 565

⁶ Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, σελ. 468

⁷ Σπηλιωτόπουλος, ομοίως, σελ. 500

λειτουργία των υπηρεσιών της διοίκησης, στις οποίες περιλαμβάνονται τα διαβιβαστικά έγγραφα, έγγραφα με τα οποία παρέχονται απλές οδηγίες προς τις υφιστάμενες αρχές ή προς ένα εποπτευόμενο δημόσιο νομικό πρόσωπο ή συστάσεις και υποδείξεις, καθώς και «ερμηνευτικές εγκύκλιου». Έχει κριθεί ότι αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξης, που αποσκοπούν στην ομαλή λειτουργία του στρατεύματος, οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται στους οπλίτες (ΣΕ 3832/1982), καθώς και οι πράξεις επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων σε μαθητές (ΣΕ 99/1987), εκτός από την ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος (ΣΕ 1821/1989, 1099/1996) και οι πράξεις που είναι σχετικές με τη λειτουργία υπηρεσιακών μονάδων (ΣΕ 202/1997).

3. Ορισμός μέτρων εσωτερικής τάξης

A. Εισαγωγή

Η παροχή έννομης προστασίας και η δυνατότητα προσφυγής στο δικαστήριο κάθε φορά που θίγονται τα δικαιώματα ή συμφέροντα ενός πολίτη κατοχυρώνονται στα άρθρα 20 § 1, 94, 95 του Συντ., καθώς και στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Εξαιρέσεις προβλέπονται, εκτός από τις λεγόμενες κυβερνητικές πράξεις, αναφορικά και με τα μέτρα εσωτερικής τάξης. Τα μέτρα εσωτερικής τάξης προβλέπονται στο πλαίσιο ειδικών σχέσεων εξουσιάσεως (ειδικών κυριαρχικών σχέσεων), όπως είναι το σχολείο, ο στρατός, η φυλακή, ένα νοσοκομείο ή ένα υπουργείο. Συνιστούν ειδικές διοικητικές πράξεις οι οποίες δεν είναι εκτελεστές, άρα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του τυπικά παραδεκτού της αιτήσεως ακυρώσεως και συνεπώς δεν είναι δυνατό να προσβληθούν με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κοινά χαρακτηριστικά των μέτρων εσωτερικής τάξης ότι η επερχόμενη μ' αυτά στον πολίτη βλάβη δεν είναι σημαντική. Για παράδειγμα, έχει κριθεί ότι

αποτελεί μέτρο εσωτερικής τάξης μικρή πειθαρχική ποινή σε οπλίτη (ΣΕ 3832/1982), καθώς και η πράξη επιβολής πειθαρχικής κύρωσης σε μαθητή (ΣΕ 99/1987). Στην κατηγορία αυτή, βέβαια, δεν υπάγεται, λόγω των σημαντικών συνεπειών της, και η αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος.

Β. Προέλευση των μέτρων εσωτερικής τάξης

Το απαράδεκτο της άσκησης αιτήσεως ακυρώσεως σε περίπτωση επιβολής μέτρων εσωτερικής τάξης αποτελεί απόρροια του ρωμαϊκού αποφθέγματος «*de minimis non curat praetor*» (=με τα μικρά, με τα ασήμαντα δεν ασχολείται ο δικαστής), στηρίζεται λοιπόν στην πραιτωρική νομολογία, χωρίς να βρίσκει έρεισμα στο νόμο. Η γένεση της ιδέας των μέτρων εσωτερικής τάξης πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της νομολογίας του Conseil d'État (δηλαδή του γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας), την οποία μιμήθηκε στη συνέχεια το ελληνικό ΣτΕ. Αυτή η κατασκευή έχει πολλές φορές επικριθεί από την θεωρία, αφού ναι μεν καταρχήν είναι δικαιολογημένη, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις επιβολής μέτρων εσωτερικής τάξης απαιτείται δικαστική προστασία, εάν κριθεί ότι παραβιάζονται θεμελιώδη δικαιώματα.

Γ. Χαρακτηριστικά των μέτρων εσωτερικής τάξης

Με τον όρο «διοικητικά μέτρα εσωτερικής τάξεως» η γαλλική θεωρία νοεί εκείνα που απευθύνονται στις δημόσιες αρχές και τα διοικητικά όργανα¹.

«Ces actes, quelle qu'en soit l'incidence véritable, ne concernent en principe que les relations juridiques qui s'établissent à l'intérieur de l'administration, et ils s'opposent, à cet égard, aux actes destinés aux

¹ Ρώτης, Παρατηρήσεις νομολογίας, το Σύνταγμα, 1982, σελ. 130

administrés»². Γι' αυτό και θεωρεί ίσως – όχι αδικαιολόγητα – απαράδεκτη την προσβολή τους για ακύρωση. Ο L. Duguit αναφερόμενος στις εγκυκλίους, που είναι κατ' εξοχήν μέτρα όχι μόνο για να επιβληθεί η τάξη στο εσωτερικό των δημόσιων υπηρεσιών αλλά και για να ρυθμισθούν σωρεία θεμάτων λειτουργίας τούτων δικαιολογεί το απαράδεκτον με την απουσία νομικών συνεπειών για το προσωπικό της Διοικήσεως. Η γαλλική νομολογία χρησιμοποιεί πράγματι τον όρο «μέτρα εσωτερικής τάξεως» για να εκφράσει πράξεις οι οποίες, όπως οι εγκύκλιοι, αφορούν είτε σχέσεις ανάμεσα στους υπαλλήλους είτε τη λειτουργία εν γένει των διοικητικών υπηρεσιών. Οι πράξεις τούτες συνιστούν συνήθως και μέτρα προπαρασκευαστικά που προηγούνται από την φύση τους στην εκτελεστή διοικητική απόφαση. Αυτή η ιδιαιτερότητά τους αναγκάζει τον διοικητικό δικαστή να αρνείται να τις δικάσει. Ωστόσο, αν οι πράξεις αυτές επηρεάζουν δικαιώματα ή υποχρεώσεις των διοικουμένων ή θίγουν τα καταστατικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, τις οποίες αφορούν, προσβάλλονται ακυρωτικά³.

Δ. Μέτρα εσωτερικής τάξεως στα εκπαιδευτικά ιδρύματα

Την ίδια ορολογία «μέτρα εσωτερικής τάξεως» χρησιμοποιεί η γαλλική νομολογία, όταν αναφέρεται σε πράξεις σχετιζόμενες με τη λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δημοτικής, μέσης και ανώτατης Παιδείας. Οι πράξεις όμως που αναφέρονται σ' αυτή περιέχουν ως επί το πλείστον πειθαρχικές κυρώσεις. Ο διοικητικός δικαστής απορρίπτει ωστόσο την προσφυγή κατά των πράξεων αυτών ως απαράδεκτη με το αιτιολογικό ότι πρόκειται για «μέτρα εσωτερικής

² J. Auby – R. Drago. Le Contentieux administratif T. II 2^η έκδοση, Paris § 1030 s. 187.

³ Ρώτης, ομοίως, σελ. 130, 131

τάξεως προορισμένα να εξασφαλίσουν τη διατήρηση της πειθαρχίας στην υπηρεσία». Έτσι κρίθηκε απαράδεκτη η αίτηση κατά αποφάσεως της διοικήσεως λυκείου, η οποία απαγόρευε στους μαθητές να φέρουν διακριτικά σήματα στο χώρο του λυκείου (C. d'Ét. 21.10.1938 Lote)⁴. Το απαράδεκτο εν τούτοις δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις που οι κυρώσεις παρουσιάζουν κάποιο βαθμό σοβαρότητας, όπως είναι ο αποκλεισμός ενός μαθητή από το λύκειο ή έχουν ως συνακόλουθο την αδυναμία προαγωγής του μαθητή στην ανώτερη τάξη.

4. Αμφισβήτηση του απρόσβλητου των μέτρων εσωτερικής τάξης

Η εξήγηση του απαράδεκτου από τον Alibert με την αναφορά στο ρωμαϊκό απόφθεγμα «de minimus non curat praetor» δε φαίνεται να ικανοποίησε ποτέ την επιστήμη στο σύνολό της. Οι πράξεις, που θωρακίζονται με το απαράδεκτο, επιφέρουν έννομες συνέπειες όχι ασήμαντες στους διοικουμένους, ιδίως όταν τυχαίνει να είναι και χρήστες των δημοσίων υπηρεσιών και αποτελεί άρνηση δικαιοσύνης να μην μπορούν οι τελευταίοι να απευθυνθούν στον ακυρωτικό δικαστή για να τους παράσχει την σχετική προστασία. Όταν λέμε ότι η προσβολή της νομιμότητας από την διοικητική πράξη της εν λόγω κατηγορίας είναι ασήμαντη και ανάξια δικαστικής προστασίας διασαλεύουμε, ανεπίγνωστα ίσως, το κύρος των θεμελίων του κράτους δικαίου. Η ανάγκη προστασίας του κοινού δεν μπορεί, δεν πρέπει ποτέ, να εξαρτηθεί από τη σπουδαιότητα της προσβολής που επιφέρει η παρανομία στο υφιστάμενο στη δεδομένη έννομο τάξη σύστημα κανόνων δικαίου. Γι' αυτό και θεωρείται απαράδεκτη μέσα στα πλαίσια και τη δομική λειτουργία του κράτους δικαίου η αντίληψη που απορρίπτει κάθε ιδέα

⁴ Ρώτης, ομοίως, σελ. 130, 131

ανάγκης ακυρώσεως εκτελεστών διοικητικών πράξεων, επειδή είναι τάχα ασήμαντα, κατά την κρίση του δικαστή, τα έννομα αποτελέσματά τους. Ούτε βέβαια είναι, υποθέτουμε, σοβαρός ο ισχυρισμός ότι η ανάπτυξη της αρχής «de minimis non curat praetor» και στον τομέα της ακυρωτικής διοικητικής δικαιοδοσίας θα έχει επωφελή αντίκτυπο με την αποσυμφόρηση των διοικητικών δικαστηρίων από το βάρος ασήμαντων τάχα υποθέσεων. Διότι τότε θα έπρεπε να θεωρήσουμε ότι αποκατάσταση του δικαίου επιβάλλεται, οποιαδήποτε κι αν είναι η παραβίαση της νομιμότητας και κάθε εξάρτηση της απονομής δικαιοσύνης από την διαβάθμιση της παρανομίας ισοδυναμεί με άρνηση ασυμβίβαστη με τον αυστηρά δικαιοκρατικά χαρακτήρα της πολιτείας. Εξάλλου η δικαιοσύνη, τακτική ή διοικητική, υπάρχει για να εξυπηρετείται ο πολίτης, όταν θίγονται τα δικαιώματά του ή τα απλά συμφέροντά του⁵. Αν η εξυπηρέτηση δεν έχει καθολικό χαρακτήρα ως προς τα τελευταία, δεν μπορεί η δικαιοσύνη, όσες προσπάθειες κι αν κάνει, να εμπεδώσει στην ψυχή του πολίτη το κράτος δικαίου σαν απαραίτητο μέσο προκοπής και προόδου του κοινωνικού συνόλου.

5. Γαλλική θεωρία για τα μέτρα εσωτερικής τάξης και παραδείγματα από τη γαλλική νομολογία

A. Γενικά

509. α) Μέτρα εσωτερικής τάξεως (les mesures d'ordre intérieur)
– Ορίζονται ως τέτοια, όχι μόνο οι εγκύκλιοι και οι μη κανονιστικές οδηγίες, απέναντι στις οποίες το απαράδεκτο της προσφυγής είναι το αποτέλεσμα του μη αποφασιστικού τους χαρακτήρα, αλλά επίσης και πραγματικές αποφάσεις, των οποίων η μικρή πρακτική σημασία και η

⁵ Ρώτης, ομοίως, σελ. 132, 133

νομική ισχύτητα φαίνεται να δικαιολογούν το γεγονός ότι δεν μπορούν ν' αποτελέσουν αντικείμενο συζητήσεως ενώπιον της δικαιοδοσίας.

Τα εν λόγω μέτρα εσωτερικής τάξης είναι, απ' όλες τις απόψεις, ανεπίδεκτα προσφυγής, είτε πρόκειται για προσφυγή που ασκείται από τους διοικουμένους είτε από τους υπαγόμενους στη νομαρχιακή διοίκηση, και επίσης δεν υπόκεινται σε οποιαδήποτε έμμεση αμφισβήτηση: Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει επωφελής επίκληση της τυχόν παρανομίας που τα στιγματίζει, ούτε προς απόδειξη μιας προσφυγής διατυπωμένης εναντίον μιας άλλης απόφασης, ούτε προς υποστήριξη μιας αίτησης για αποζημίωση, προορισμένης να αποκαταστήσει τη ζημία που αυτά προκάλεσαν.

Οι προκληθείσες από τα εν λόγω μέτρα δυσαρέσκεις θεωρείται, κατά τρόπο περισσότερο ή λιγότερο πειστικό ανάλογα με την περίπτωση, ότι δεν δικαιολογούν την προσφυγή στη δικαιοσύνη. Πώς να 'το πει κανείς καλύτερα παρά στα λατινικά; «De minimis non curat praetor»⁶.

«Λαμβανόμενα προς το συμφέρον της υπηρεσίας» και έχοντας συνηθέστερα τον χαρακτήρα ατομικών πράξεων, τα μέτρα αυτά συμβάλλουν (από κοινού με τις εγκυκλίους) στο να καταστήσουν αισθητή «την εσωτερική ζωή των δημοσίων υπηρεσιών». Πιο συγκεκριμένα, και αυτό ισχύει για τα περισσότερα εξ αυτών, συγκεκριμενοποιούν την ύπαρξη ενός είδους εσωτερικής εξουσίας αστυνόμευσης στη διοίκηση (και την οποία μπορούμε να βρούμε σε πολλούς ιδιωτικούς οργανισμούς): μία εξουσία προοριζόμενη να διασφαλίσει, ως προς τους υπαλλήλους των δημοσίων υπηρεσιών όπως και ως προς αυτούς που χρησιμοποιούν τακτικά αυτές τις τελευταίες, μία ορισμένη εσωτερική τάξη⁷.

⁶ René Chapus, Droit du contentieux administratif, 4e édition, σελ. 408, 409

⁷ René Chapus, Droit du contentieux administratif, 4e édition, σελ. 409, 410

Η νομολογία που αναφέρεται στα μέτρα εσωτερικής τάξης καθίσταται ορισμένες φορές αντικείμενο κριτικής. Πρέπει, στην πραγματικότητα, να αναγνωρίσουμε ότι, με την επιφύλαξη ορισμένων λύσεων που ίσως φανούν υπερβολικές, από τη νομολογία αυτή δε λείπει ούτε σύνεση ούτε λόγος ύπαρξης.

B. Μέτρα εσωτερικής τάξης στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων, και νομολογιακά παραδείγματα.

Τα μέτρα εσωτερικής τάξης εντοπίζονται κυρίως στο εσωτερικό των τριών οργανισμών που αντιπροσωπεύουν το σχολείο, ο στρατός και η φυλακή.

1. Είναι έτσι ανεπίδεκτες προσφυγής: η απόφαση με την οποία ένας διευθυντής σχολείου τοποθετεί έναν μαθητή σε μία από τις τάξεις που αντιστοιχούν στην εκπαιδευτική βαθμίδα που επέλεξε. Η απόφαση να μεταφέρει, ή η άρνηση να μεταφέρει έναν σπουδαστή από μια ομάδα διευθυνόμενων εργασιών σε μια άλλη. Επίσης, η άρνηση να διεξάγει έρευνα σχετικά με τις συνθήκες υπό τις οποίες καθιερώθηκε ή τροποποιήθηκε ο πίνακας για τη σειρά της επιτήρησης στο προαύλιο ενός σχολείου⁸.

Κρίθηκαν εξίσου ως μέτρα εσωτερικής τάξης, σε δύο υποθέσεις που έμειναν κλασικές, δύο κανονισμοί: ο ένας απαγορεύοντας στους μαθητές ενός λυκείου (d'Aix-en-Provence) να φέρουν διακριτικά σήματα στο χώρο του σχολείου, και ο άλλος απαγορεύοντας στις μαθήτριες ενός λυκείου (στο Παρίσι) να έρχονται στην τάξη με παντελόνια του σκι, εκτός από τις μέρες που χιονίζει.

⁸ René Chapus, Droit du contentieux administratif, 4e édition, σελ. 409, 410

2. Σχετικά με την στρατιωτική υπηρεσία, μπορούν ν' αναφερθούν: η απόφαση νοσηλείας ενός στρατιώτη ή υποδοχής του σε ένα ψυχιατρικό ίδρυμα. Η άρνηση ν' αρχίσει η διεξαγωγή έρευνας, μετά από αίτηση ενός υφισταμένου, σχετικά με την συμπεριφορά ενός αξιωματικού, ή ακόμη, μετά από αίτηση του συζύγου, σχετικά με τις περιστάσεις υπό τις οποίες επήλθε ο θάνατος ενός προσώπου σ' ένα στρατιωτικό νοσοκομείο. Η απαγόρευση προς έναν αξιωματικό να έλθει σε επαφή με τον τύπο για υποθέσεις σχετικές με την υπηρεσία⁹. Θα πρέπει, επιπλέον, ν' αναφερθούν οι διάφορες «τιμωρίες» (τις οποίες το γενικό καταστατικό των στρατιωτικών διακρίνει από τις πειθαρχικές «κυρώσεις»), όπως απαγόρευση εξόδου, μομφή ή η θέση υπό περιορισμό. Το ίδιο και με την απαγόρευση άδειας¹⁰.
3. Όσον αφορά στα σωφρονιστικά ιδρύματα, αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξης αποφάσεις όπως η μεταφορά ή η άρνηση μεταφοράς ενός κρατουμένου μιας φυλακής σε μίαν άλλη φυλακή και, κυρίως, οι διάφορες τιμωρίες: στέρηση της χρησιμοποίησης του κυλικείου, για παράδειγμα, ή εγκλεισμός σε «κελί τιμωρίας»¹¹.

Γ. Τα όρια της κατηγορίας των μέτρων εσωτερικής τάξης

Αυστηρά, τα όρια αυτά καθιστούν τα μέτρα εσωτερικής τάξης μια περιθωριακή κατηγορία, πράγμα απαραίτητο για να είναι αποδεκτά. Και πρέπει να τους δώσουμε μεγάλη σημασία, αφού η νομολογία που τους

⁹ René Chapus, *Droit du contentieux administratif*, 4e édition, σελ. 409, 410

¹⁰ René Chapus, ομοίως, σελ. 410, 412

¹¹ René Chapus, ομοίως, σελ. 410, 412

αφιερώνεται είναι ενδεικτική των λόγων για τους οποίους προκρίνεται ο χαρακτηρισμός του ως «μέτρα εσωτερικής τάξης».

Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, για παράδειγμα, δεν αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξης αποφάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της φοίτησης των μαθητών: άρνηση πρόσβασης σε μια εκπαιδευτική επιλογή ή αλλαγή κατεύθυνσης. Άρνηση προαγωγής στην επόμενη τάξη. Υποχρεωτική μεταφορά στο παράτημα ενός σχολείου¹².

6. Προβληματισμός για τα μέτρα εσωτερικής τάξης σε συνάρτηση με το δικαίωμα για παροχή έννομης προστασίας

Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, είναι ένα δικαίωμα θεμελιώδες στο πλαίσιο ενός κράτους Δικαίου. Αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα κάθε πολίτη – και πρέπει ν' αποτελεί – η δυνατότητα να προσφεύγει στα δικαστήρια κάθε φορά που θίγονται τα δικαιώματα ή τα έννομα συμφέροντά του, καθώς και η αξίωση για παροχή πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

Από την άλλη πλευρά, κατά πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, που ακολούθησε στον τομέα αυτό τη νομολογιακή πρακτική του γαλλικού Conseil d'État, ορισμένες διοικητικές πράξεις, ατομικές ή κανονιστικές, προβλεπόμενες συνήθως στο πλαίσιο ειδικών κυριαρχικών σχέσεων (π.χ. σχολείο, στρατός), οι οποίες διασφαλίζουν την οργάνωση και ομαλή λειτουργία της διοίκησης, θεωρούνται μέτρα εσωτερικής τάξης χωρίς άμεσες περαιτέρω δυσμενείς συνέπειες και, απ' την φύση τους, είναι ανεπίδεκτες προσβολής με αίτηση ακυρώσεως.

Αυτό, με απλά λόγια, σημαίνει ότι ένας πολίτης, ο οποίος οφείλει να συμμορφωθεί με ένα μέτρο εσωτερικής τάξης που του επιβάλλεται, δε

¹² René Chapus, ομοίως, σελ. 410, 412

νομιμοποιείται να προσφύγει στον κρατικό μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης, ακόμα κι αν το εν λόγω μέτρο έχει δυσμενείς γι' αυτόν συνέπειες. Για παράδειγμα, ένας στρατιώτης στον οποίο επιβάλλεται μια μικρή πειθαρχική ποινή δεν μπορεί να επικαλεσθεί προσβολή των συνταγματικών δικαιωμάτων του και να προσφύγει στη δικαιοσύνη. Κατ' αρχήν, η νομολογιακή αυτή αρχή φαίνεται εύλογη και δικαιολογημένη, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι χαρακτηριστικό των μέτρων εσωτερικής τάξης είναι ότι η επερχόμενη μ' αυτά βλάβη είναι μικρής έντασης και σημασίας. Έτσι, τα μέτρα εσωτερικής τάξεως και οι – δυσμενείς έστω – συνέπειες που αυτά επιφέρουν στα άτομα δεν θεωρείται ότι εμπίπτουν στο εννοιολογικό περιεχόμενο του άρθρου 20 παρ. 1 Συνταγμ. ή του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, ώστε να θεωρείται παραδεκτή η άσκηση αιτήσεως για την ακύρωσή τους.

Ωστόσο το ερώτημα το οποίο τίθεται – και το οποίο έχει απασχολήσει έντονα τη θεωρία – είναι μέχρι ποιου σημείου είναι δυνατό να υποχωρεί η αξίωση του ατόμου για παροχή δικαστικής προστασίας μπροστά στην ανάγκη ρύθμισης της εσωτερικής οργάνωσης της διοίκησης και στην επιδίωξη αποσυμφόρησης των διοικητικών δικαστηρίων από το βάρος ασήμαντων τάχα υποθέσεων. Εξάλλου η εξήγηση του απρόσβλητου των μέτρων εσωτερικής τάξης με την αναφορά στη ρωμαϊκή αρχή «de minimis non curat praetor» δε φαίνεται πάντοτε ικανοποιητική. Το κρίσιμο ερώτημα, λοιπόν, είναι μέχρι ποιο βαθμό τα μέτρα εσωτερικής τάξεως κρίνονται ως μη θίγοντα την έννομη κατάσταση του ατόμου και από ποιο βαθμό και μετά θεωρείται ότι προσβάλλουν συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα του ανθρώπου και συνεπώς δύνανται να θέσουν σε λειτουργία το μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης. Είναι προφανές ότι το ερώτημα αυτό δεν είναι δυνατό να απαντηθεί *in abstracto*, αλλά μόνο *in concreto*, με βάση τα πραγματικά

περιστατικά και τα δεδομένα κάθε υπόθεσης. Έτσι, αν οι εν λόγω ειδικές διοικητικές πράξεις (τα λεγόμενα μέτρα εσωτερικής τάξεως) επηρεάζουν δικαιώματα ή υποχρεώσεις των διοικουμένων ή θίγουν τα καταστατικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των ατόμων, προσβάλλονται ακυρωτικά. Στις περιπτώσεις αυτές υπερτερεί η αξίωση για παροχή έννομης προστασίας.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων, καθίσταται σαφής και προφανής η σημασία του ρόλου του δικαστή, ο οποίος καλείται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να προβεί σε στάθμιση των συμφερόντων και σε αξιολόγηση των υπό κρίση δεδομένων, ώστε να κρίνει αν παραβιάζονται ή όχι με τα μέτρα εσωτερικής τάξεως θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου, κι επομένως αν είναι παραδεκτή ή όχι η άσκηση αιτήσεως ακυρώσεώς τους. Ας περάσουμε, λοιπόν, να δούμε χαρακτηριστικές δικαστηριακές αποφάσεις, ενδεικτικές της ακολουθούμενης νομολογιακής πρακτικής στη χώρα μας.

7. Αποφάσεις από την ελληνική νομολογία

A. Μέτρα εσωτερικής τάξης σε σχολεία

ΣΕ 99/1987

Με την αίτηση του ενάγοντος ζητείται ν' ακυρωθεί η 15/9.5.1985 απόφαση του συλλόγου των καθηγητών του πρώτου λυκείου Ναυπλίου, με την οποία ο αιτών, μαθητής της Γ' τάξης του λυκείου αυτού, τιμωρήθηκε με την πειθαρχική κύρωση της αποβολής πέντε ημερών. Το δικαστήριο έκρινε ότι η προσβαλλόμενη πράξη, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή των άρθρων 26 παρ. 3 και 27 του π.δ. 104/1979 και αποσκοπεί γενικά στην ομαλή λειτουργία του σχολείου και στη διατήρηση της αναγκαίας πειθαρχίας σε αυτό, συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξης χωρίς άμεσες δυσμενείς περαιτέρω συνέπειες για το μαθητή. επομένως η

πράξη αυτή λόγω της φύσης της απαραδέκτως προσβάλλεται με αίτηση ακυρώσεως και οι λόγοι ακυρώσεως που στρέφονται κατ' αυτής πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτοι (ΣτΕ 1683/1983, 323/1982, 97/80).

ΣΕ 2714/79 και 97/80.

Με βάση την ίδια αιτιολογία το δικαστήριο είχε απορρίψει αίτηση πατέρα ανηλίκων μαθητριών του Γυμνασίου Νέας Ερυθραίας. Το δικαστήριο έκρινε ότι η πράξη του Συλλόγου των καθηγητών, με την οποία αποβλήθηκαν για μια ημέρα οι μαθήτριες εκ του Γυμνασίου διότι αρνήθηκαν να συμμορφωθούν προς τις σχετικές με την αμφίεσή τους διατάξεις, συνιστά μέτρον εσωτερικής τάξεως και απαραδέκτως προσβάλλεται με κύρωση.

Οι μαθήτριες είχαν αρνηθεί να συμμορφωθούν, όπως αναφέρει η Διοίκηση, στις διατάξεις της Φ.2.365/Ι/91240/8.10.74 εγκυκλίου διαταγής του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η διαταγή αυτή αφορούσε την αμφίεση των μαθητριών γενικά στο σχολείο, όπου έπρεπε να προσέρχονται φορώντας υποχρεωτικά τις γνωστές ποδιές «χρώματος κυανού μετά λευκού περιλαιμίου, μήκους λελογισμένου». Ο σύλλογος των καθηγητών του Γυμνασίου, συμμορφούμενος με την ανωτέρω εγκύκλιο διαταγή του Υπουργείου τις τιμώρησε αποβάλλοντάς τες μια μέρα από τα μαθήματα.

Σχολιασμός της απόφασης: Το τύποις απαράδεκτο της αιτήσεως είναι το βασικό σφάλμα της σχολιαζόμενης αποφάσεως¹. Διότι η πράξη του Συλλόγου των Καθηγητών που ετέθη υπό την κρίση του ΣτΕ είναι αναμφίβολα ατομική διοικητική πράξη εκτελεστή, εφ' όσον αφορά την επιβολή πειθαρχικής ποινής στις εν λόγω μαθήτριες του Γυμνασίου της Νέας Ερυθραίας. Βέβαια η Ολομέλεια του ΣτΕ βασίζει το απαράδεκτο ότι η πράξη αυτή, εφ' όσον αποσκοπεί στη διατήρηση της ομαλής λειτουργίας και της δημιουργίας συνεκδοχικά κλίματος πειθαρχίας των

¹ Ρώτης, το Σύνταγμα, 1982, σελ. 129, 130, 133, 134

εκπαιδευομένων στο εν λόγω γυμνάσιο μαθητών – μαθητριών, «συνιστά μέτρον εσωτερικής τάξεως άνευ αμέσων περαιτέρω δυσμενών συνεπειών». Και το δικαστήριο αγνόησε την αμφισβητήσιμη συνταγματικά νομιμότητα του συγκεκριμένου μέτρου εσωτερικής τάξεως². Πράγματι, κατά τη γνώμη του Νίκου Ρώτη, η εγκύκλιος αυτή αντιτίθεται ευθέως στην κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα έννοια της προσωπικότητας (άρθρο 5 § 1 σε συνδυασμό με άρθρο 111 § 1), η οποία αφορά αναμφισβήτητα και τους ανηλίκους. Επιπλέον, αγνοεί την αρχή της ισοτιμίας των δύο φύλων.

Οι αποφάσεις ΣΕ 1821/1989 και 1099/1996 αποδεικνύουν, πάντως, πως διαφορετικά αντιμετωπίζει η νομολογία το ζήτημα της ποινής της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος.

ΣΕ 1821/1989

Το δικαστήριο δέχθηκε ότι οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλεται η ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος αποτελούν, λόγω της σημασίας τους και των άμεσων δυσμενών συνεπειών που συνεπάγονται σε βάρος των τιμωρημένων μαθητών, εκτελεστές διοικητικές πράξεις και παραδεκτώς προσβάλλονται με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακυρώσεως. Αν και κατά τη γνώμη ενός μέλους του δικαστηρίου με αποφασιστική ψήφο, οι πράξεις των αρμοδίων σχολικών οργάνων, με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές πειθαρχικές ποινές που μπορεί να κλιμακωθούν μέχρι και την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος συνιστούν, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της ποινής που επιβάλλεται, εκτελεστές διοικητικές πράξεις, οι οποίες προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως.

ΣΕ 1099/1996

Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι από τις διατάξεις των άρθρων 26, 27 και 28 του π.δ. 104/1979 προκύπτει ότι ο μαθητής μπορεί να υποχρεωθεί

² Ρώτης, το Σύνταγμα, 1982, σελ. 129, 130, 133, 134

σε αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, ως συνέπεια της επιβολής σ' αυτόν της αντίστοιχης πειθαρχικής κύρωσης για πειθαρχικό παράπτωμα που διέπραξε, και τούτο ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό της διαγωγής του. Η επιβολή όμως της ανώτατης αυτής πειθαρχικής κύρωσης πρέπει να αιτιολογείται σαφώς στη σχετική πειθαρχική απόφαση. Επειδή στη συγκεκριμένη περίπτωση η αιτιολογία της προσβαλλόμενης πράξεως είναι αόριστη, το δικαστήριο ακύρωσε την 12/24-10-1995 πράξη του συλλόγου καθηγητών του 1^{ου} Λυκείου Κηφισιάς περί επιβολής στον γιό του αιτούντος της κυρώσεως της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος.

B. Μέτρα εσωτερικής τάξης στο στρατό

ΣΕ 3832/1982

Το δικαστήριο έκρινε ότι οι πράξεις επιβολής στους οπλίτες των υπό του άρθρου 68 παρ. 1 του δια του π.δ/τος 982/80 (Α' 245) κυρωθέντος «Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας στον Στρατό» προβλεπομένων πειθαρχικών ποινών στερήσεως αδείας εξόδου, περιορισμού, κρατήσεως, φυλακίσεως και αυστηρής φυλακίσεως, που αποσκοπούν στην διατήρηση της εις το στράτευμα αναγκαίας πειθαρχίας και της εν γένει ομαλής λειτουργίας αυτού, συνιστούν μέτρα εσωτερικής τάξεως και, εκ της φύσης τους, δεν υπόκεινται σε προσβολή με το ένδικο μέσο της αιτήσεως ακυρώσεως. Κατ' ακολουθία, οι προσβαλλόμενες πράξεις, με τις οποίες επιβλήθηκαν στον αιτούντα, οπλίτη οι σε αυτές αναφερόμενες πειθαρχικές ποινές φυλακίσεως, δηλαδή ποινές από αυτές που μνημονεύθηκαν πιο πάνω, απαραδέκτως προσβάλλονται με την υπό κρίση αίτηση. Το δικαστήριο, λοιπόν, κατέληξε ότι η υπό κρίση αίτηση πρέπει ν' απορριφθεί ως απαράδεκτης.

ΣΕ 2289/2002

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, αναφορές παραπόνων αξιωματικών σχετικές με τις διαταγές ανωτέρων τους, με τις οποίες τους ανατίθεται η εκτέλεση υπηρεσίας ή με τις διαπιστώσεις αυτών ως προς τον τρόπο εκτέλεσης της υπηρεσίας τους, ανάγονται στην εσωτερική λειτουργία των στρατιωτικών μονάδων. Συνεπώς, πράξεις των προϊσταμένων του αξιωματικού, με τις οποίες απορρίπτονται τέτοιες αναφορές παραπόνων, σε πρώτο, δεύτερο ή τρίτο βαθμό αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξεως, στερούμενα εκτελεστού χαρακτήρα και απαραδέκτως προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως. Έτσι η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως του εφεσιβλήτου απόφαση του Αρχηγού ΓΕΑ στερείται εκτελεστού χαρακτήρα, διότι περιέχει διαπιστώσεις και κρίσεις που ανάγονται στην εσωτερική λειτουργία της συγκεκριμένης Μονάδας της Π.Α.

Γ. Μέτρα εσωτερικής τάξης σε νοσοκομεία (δλδ. πράξεις σχετικές με τη λειτουργία υπηρεσιακών μονάδων

ΣΕ 202/1997

Στην περίπτωση αυτή, ασκήθηκε αίτηση ακύρωσης της απόφασης της Εφορείας του Αρεταιείου Νοσοκομείου, με την οποία ανατέθηκε η ευθύνη λειτουργίας του Ιατρείου Θεραπείας και Ανακούφισης Πόνου του Νοσοκομείου στην παρεμβαίνουσα. Με την προσβαλλόμενη πράξη επανήρχισε η διακοπείσα κατά το παρελθόν άτυπη λειτουργία του Ιατρείου, το οποίο υπήχθη απ' ευθείας στην Εφορεία του καθ' ου η αίτηση Νοσοκομείου, απεφασίσθη δε να είναι υπεύθυνη έναντι της Εφορείας για τα τρέχοντα θέματα της λειτουργίας του Ιατρείου η παρεμβαίνουσα. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι η εν λόγω πράξη συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξεως στερούμενο εκτελεστού χαρακτήρος και δεν

προσβάλλεται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως. Απερρίφθη, λοιπόν, η κρινόμενη αίτηση ως απαράδεκτη.

ΣΕ 2671/2001

Με την προσβαλλόμενη απόφασή του το Δ.Σ. εξέτασε, κατόπιν σχετικής εισηγήσεως του Γενικού Διευθυντού, τις συνθήκες λειτουργίας του Τμήματος και, αφού διαπίστωσε ότι κατά υπάρχοντα στοιχεία, οι ανάγκες του Τμήματος καλύπτονται από 2 δικλίνους θαλάμους, έναν ανδρικό και έναν γυναικείο, με δύο ημέρες χειρουργείου εβδομαδιαίως, όρισε να καλύπτονται τα περιστατικά του Καρδιοχειρουργικού Τμήματος από 1.2.2000 από 2 δίκλινους θαλάμους (Γ 25 και Γ 26 του Νοσοκομείου), να κατανεμηθούν οι υπόλοιπες κλίνες σε άλλα τμήματα αναλόγως των αναγκών με ευθύνη του Γενικού Διευθυντού και να διεξάγονται οι χειρουργικές επεμβάσεις του Τμήματος τις ημέρες Δευτέρα και Πέμπτη. Με το περιεχόμενο αυτό λαμβάνεται, με την προσβαλλόμενη πράξη, μέτρο εσωτερικής τάξεως αναγόμενο στην εσωτερική οργάνωση της εργασίας ενός Τμήματος του Νοσοκομείου, ενόψει των νέων συνθηκών λειτουργίας του, όπως αυτές διαμορφώθηκαν με τις προηγούμενες, μη προσβαλλόμενες, αποφάσεις του Δ.Σ. Συνεπώς, η απόφαση αυτή, λόγω του ανωτέρω χαρακτήρος της, προσβάλλεται απαραδέκτως με την κρινομένη αίτηση, η οποία πρέπει, ως εκ τούτου, να απορριφθεί.

ΣΕ 2678/2001

Κατά το άρθρο 16 παρ. 1 περ. α του ν. 2519/1997 (Α' 165), το Δ.Σ. κάθε νοσοκομείου Ε.Σ.Υ. έχει μεταξύ άλλων, την αρμοδιότητα να λαμβάνει μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία του νοσοκομείου [...]. Με το πρώτο σκέλος της προσβαλλομένης αποφάσεως ορίζεται ότι οι κλίνες που είναι αναγκαίες για την αντιμετώπιση των πνευμονολογικών ασθενών που νοσηλεύονται στους παθολογικούς τομείς χρησιμοποιούνται, αναλόγως των αναγκών, από κοινού από το

Πνευμονολογικό Τμήμα και την Κ.Ε.Θ. και ότι τα δύο αυτά τμήματα θα καλύπτουν εναλλάξ τις ανάγκες των πνευμονολογικών ασθενών με νοσηλεία, εφημερίες, εξωτερικά ιατρεία κλπ. Η ρύθμιση αυτή έχει την έννοια ότι περιπτώσεις ασθενών με πνευμονολογικά νοσήματα μπορεί να αντιμετωπίζονται, αναλόγως των αναγκών, και από τα δύο Τμήματα με χρησιμοποίηση όλων των κλινών των παθολογικών τομέων. Με αυτό το περιεχόμενο.... κατ' ουδέν θίγει την κατοχυρωμένη διοικητική και επιστημονική αυτοτέλεια κάθε τμήματος, αλλά αποτελεί μέτρο εσωτερικής τάξεως αναγόμενο στην εσωτερική οργάνωση της εργασίας υπηρεσιακών μονάδων νοσοκομείου, το οποίο αποβλέπει στον συντονισμό της λειτουργίας δύο τμημάτων του για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ασθενών. Υπό τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το σκέλος της αυτό, λόγω του κατ' ανωτέρω χαρακτήρος της, προσβάλλεται απαραδέκτως με την κρινόμενη αίτηση. Κατά τη γνώμη όμως του Συμβούλου Σ. Ρίζου, το σκέλος αυτό της προσβαλλομένης πράξεως, κατά το μέτρο που θίγει τον πάγιο αριθμό κλινών της Κ.Ε.Θ., όπως αυτός ορίζεται στην υπουργική απόφαση δυνάμει της οποίας η Πανεπιστημιακή αυτή κλινική εγκαταστάθηκε στο Νοσοκομείο, δεν έχει χαρακτήρα μέτρου εσωτερικής τάξεως και, συνεπώς, υπόκειται σε προσβολή με αίτηση ακυρώσεως.

8. Συμπέρασμα

Το δικαίωμα κάθε ατόμου προς παροχή έννομης προστασίας, συνταγματικά κατοχυρωμένο και ρητά αναγνωρισμένο από διεθνείς συνθήκες και διακηρύξεις, αποτελεί δικαίωμα θεμελιώδες κι επιτελεί σημαντική λειτουργία στο πλαίσιο του σύγχρονου κράτους δικαίου. Τα μέτρα εσωτερικής τάξης, προβλεπόμενα στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων και διασφαλίζοντα την εύρυθμη λειτουργία των

διαφόρων υπηρεσιών της διοίκησης, τα οποία το Συμβούλιο της Επικρατείας κατά πάγια νομολογία του δέχεται ως λόγους που καθιστούν απαράδεκτη την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως εναντίον των προσβαλλομένων πράξεων, κατ' αρχήν δεν φαίνεται ν' αποτελούν αντισυνταγματικό και παράνομο περιορισμό του δικαιώματος του πολίτη για παροχή πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας από τα αρμόδια κρατικά δικαιοδοτικά όργανα. Ωστόσο, η επιβολή των μέτρων εσωτερικής τάξης, η οποία βρίσκει έρεισμα στην ρωμαϊκής προέλευσης αρχή «de minimis non curat praetor», έχει πολλές φορές – και ορθά – επικριθεί από τη θεωρία ως αποτελούσα φραγμό στην αξίωση κάθε ατόμου για έννομη προστασία των δικαιωμάτων και συμφερόντων του. Γιατί, εν όψει της ανάγκης για εύρυθμη λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, στρατιωτικών υπηρεσιών ή άλλων υπηρεσιακών μονάδων, υποχωρεί η δυνατότητα κάθε ατόμου να προσφύγει στη δικαιοσύνη κάθε φορά που θίγονται τα συμφέροντά του. Βέβαια, τις περισσότερες φορές, οι δυσμενείς για το άτομο συνέπειες εκ της επιβολής των λεγόμενων μέτρων εσωτερικής τάξεως είναι ασήμαντες, κι επομένως είναι δικαιολογημένη η απόρριψη τυχόν ασκηθείσας αιτήσεως ακυρώσεως. Ωστόσο, πρόβλημα ανακύπτει στις περιπτώσεις όπου οι δυσμενείς συνέπειες των μέτρων εσωτερικής τάξης αγγίζουν τα όρια της προσβολής συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων (αυτό συμβαίνει π.χ. με την ποινή αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος). Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να αίρεται ο χαρακτηρισμός των συγκεκριμένων διοικητικών πράξεων ως μέτρων εσωτερικής τάξης και να θεωρείται παραδεκτή η προσβολή τους με αίτηση ακύρωσης. Καθίσταται, λοιπόν, προφανής η σημασία του δικαιοπλαστικού έργου του δικαστή, ο οποίος καλείται να εξετάσει ad hoc κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και να βρει την ορθή λύση, αφού πρώτα προβεί σε στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων. Συνίσταται, πάντως, η προσεκτική εξέταση κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης και σωστό

– και σύμφωνα με το άρθρο 20 § 1 (Σ) και 6 § 1 της ΕΣΔΑ – θα ήταν ν’ αποφεύγεται ο χαρακτηρισμός ως μέτρων εσωτερικής τάξεως διοικητικών πράξεων που ενδεχομένως θίγουν δικαιώματα και έννομα συμφέροντα του ατόμου.

IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Ελληνική. Τίτλος: Παροχή Έννομης Προστασίας και Μέτρα Εσωτερικής τάξης

Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, απόρροια της αρχής του Κράτους Δικαίου, θεμελιώνεται τόσο στο Σύνταγμα του 1975 (κυρίως στο άρθρο 20 § 1), όσο και σε διεθνείς συμβάσεις (ιδιαίτερα στο άρθρο 6 § 1 της ΕΣΔΑ). Πρόκειται για θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα, που εγγυάται στον πολίτη τη δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για να ζητήσει έννομη προστασία σε περίπτωση προσβολής δικαιωμάτων ή συμφερόντων του. Μερικότερη έκφραση του γενικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας αποτελεί το δικαίωμα ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως κατά εκτελεστών πράξεων της διοίκησης. Ορισμένες φορές, ωστόσο, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, η αίτηση ακυρώσεως απορρίπτεται από το ΣτΕ ως τυπικά απαράδεκτη. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των λεγόμενων «μέτρων εσωτερικής τάξης». Πρόκειται για πράξεις εκδιδόμενες στο πλαίσιο ειδικών σχέσεων εξουσιάσεως (π.χ. σχολείο, στρατός), μη εκτελεστές, οι οποίες αποσκοπούν στην ρύθμιση της εσωτερικής οργάνωσης των εν λόγω μονάδων και δεν προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως, αφού θεωρείται ότι δεν επιφέρουν περαιτέρω δυσμενείς συνέπειες για τους διοικουμένους. Η νομολογιακή αυτή πρακτική, βασιζόμενη στη ρωμαϊκή αρχή «de minimis non curat praetor», έχει καταστεί αντικείμενο

κριτικής από τη θεωρία, αφού σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται ως φραγμός στην αξίωση του ατόμου για παροχή έννομης προστασίας.

2. Αγγλική

Title: right of juridical protection and measures of internal organization

The right for judicial protection is provided by the Constitution of 1975, basically in its article 20 § 1, and from international conventions, mainly in the article 6 § 1 of the European Convention of Human Rights. It is a fundamental procedural right, which secures to the citizen, the ability of free access to justice in order to demand legitimate protection in case of offence of his rights or his interests.

A more particular expression of this general right for judicial protection, is the right to submit an application for the nullification of enforceable enactments of administration. Sometimes, however, under specific circumstances, the submission of an application of nullification is rejected by the Council of the State as typically unacceptable.

This happens in the case of the so-called measures of internal discipline. These measures are extrajudicial in public institutions, they are non enforceable enactments and aim at regulating the internal organization of these administrative units. They cannot be cancelled by the tribunal after application of the citizens, as they are not regarded to bring about unfavorable consequences to them. This praetorian policy, based on this Roman principle “*de minimis non curat praetor*”, has been criticized by jurists because in some cases it appears as a restriction of the right for juridical protection.

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- René Chapus, Droit du contentieux administratif, 4e édition.
- Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Ι΄ έκδοση, Αθήνα 2004-05-31
- Διονυσάτος Γ., Το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος 1975 και η προβληματική της υποχρεωτικής καθιέρωσης των ενδίκων μέσων, Ελλ. Δ/νη, 1988, σ. 461 επ.
- Ευστρατίου Π. – Μ, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σε διοικητικές διαδικασίες και άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2001
- Κεραμεύς Κ., Νομοθετική απαγόρευση οποιαδήποτε προσφυγής και αγωγή ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως (γνμδ.), Ελλ. Δ./νη, 1989, σ. 269 επ.
- Κλαμαρής Ν., Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 παρ. 1 Συντ. 1975, 1989
- Κρουσταλάκης Ε., Το δικαίωμα για «χρηστή δίκη» κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Δ., 1982, σ. 623 επ.
- Λαμπράκης Κ., Η δικαστική προστασία και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ. 1975, Ελλ. Δ/νη, 1986, σ. 616 επ.
- Μανιτάκης Α., Η διπλή νομική φύση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, Δ. 1982, σ. 631 επ.
- Μελισσηνός Γ., Η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής διαθέσεως από το άρθρο 20 Σ., Δ. 1982, σ. 639 επ.
- Μπέης Κ., Ερμηνεία του άρθρου 20 παρ. 1 Σ. 2^η έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003.

- Οικονομόπουλος Γ., Έννοια και έκταση του συνταγματικού δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως και προστασίας, Δίκη 1979, σελ. 6 επ.
- Παπαδημητρίου Γ., Η συνταγματική καθιέρωση της δικαστικής προστασίας, Δ. 1982, σ. 594 επ.
- Ν. Ρώτης, Παρατηρήσεις Νομολογίας, το Σύνταγμα, 1982
- Σοϊλεντάκης Ν., Ο περιορισμός του δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας, Δ., 1975, σ. 191 επ. το δικαίωμα δικαστικής προστασίας στη διοικητική δικονομία, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1993.
- Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001
- Χρυσόγονος Κ.Χ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
- Ψωμάς Ι., Το συνταγματικό δικαίωμα της παροχής έννομης προστασίας και η εφαρμογή του από τη νομολογία και θεωρία, Δ. 1982, σ. 561 επ.

VI. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Αριθμός 2678/2001

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 7^η Φεβρουαρίου 2001, με την εξής σύνθεση: Κ. Μενουδάκος, Σύμβουλος της Επικρατείας, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος και της αρχαιοτέρας του Συμβούλου, που είχαν κώλυμα, Σ. Ρίζος, Αθ. Ράντος, Σύμβουλοι, Αικ. Χριστοφορίδου, Θ. Αραβάνης, Πάρεδροι. Γραμματέας η Γ. Μουλοπούλου.

Δια να δικάσει την από 24 Μαΐου 1999 αίτηση:

του Γεωργίου Τάτση, κατοίκου Αμαρουσίου (Ανδρέα Συγγρού 17), ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Ιορδάνη Προυσανίδη (Α.Μ. 4947), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά των: 1) Υπουργού Υγείας Πρόνοιας, ο οποίος παρέστη με την Γαρυφαλλιά Σκιάνη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και 2) Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών, που εδρεύει στην Αθήνα (Υψηλάντου 45), το οποίο παρέστη με τον δικηγόρο Γεώργιο Σταθάρα (Α.Μ. 6344), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

και κατά των παρεμβαινόντων: 1) Σωτηρίου Ράπτη, κατοίκου Αθηνών (Ηριδανού 3), 2) Χαραλάμπους Ρούσσου, κατοίκου Π. Ψυχικού (Ουρανού 2), 3) Γεωργίου Χαλεβελάκη, κατοίκου Χολαργού Αττικής (Υμηττού 115), 4) Γεωργίου Σαρόγλου, κατοίκου Αθηνών (Δεινοκράτους 67), 5) Ίωνος Μπελένη, κατοίκου Αθηνών (Βασ. Γεωργίου 24), 6) Θεοδώρου Βασιλακόπουλου, κατοίκου Αθηνών (Σύρου 13-15), 7) Παρασκευής Κατσαούνη, κατοίκου Αθηνών (Γ. Παπανδρέου 89), 8) Γεωργίου Τασόπουλου, κατοίκου Βούλας Αττικής

(Χαλκίδος 2), 9) Ζαφειρίας Μάστορα, κατοίκου Αθηνών (Αιγίου 31), 10) Μιχαήλ Λιγνού, κατοίκου Ηλιουπόλεως Αττικής (Αισχύλου 26), και 11) Αικατερίνης Βλάμη, κατοίκου Αθηνών (Υψηλάντου 45-47), οι οποίοι παρέστησαν με την δικηγόρο Άννα Τσούτη (Α.Μ. 4103), που την διόρισαν με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες ζητούν να ακυρωθεί η απόφαση του Δ.Σ. του ίδιου νοσοκομείου της 15^{ης} συν./17.3.1999, στο θέμα 4^ο Β΄: «κατανομή ειδικευομένων γιατρών στη πνευμονολογία και τρόπος λειτουργίας για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ασθενών».

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Συμβούλου Αθ. Ράντου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο του αιτούντος, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τον πληρεξούσιο του Νοσοκομείου, την πληρεξούσια των παρεμβαίνόντων και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου,

Είδε τα σχετικά έγγραφα και
εσκεφθη κατά το νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχουν καταβληθεί τα κατά νόμο τέλη και το παράβολο (διπλότυπο εισπράξεως υπ' αριθ. 8489098 έτους 1999 της Δ.Ο.Υ. Ενσήμων και Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών και ειδικό έντυπο παραβόλου υπ' αριθ. 1208139, σειρά Α΄).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή, η οποία εισάγεται προς συζήτηση κατόπιν της υπ' αριθ. 618/2000 παραπεμπτικής αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, λόγω αρμοδιότητας, ο αιτών, ιατρός του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), Διευθυντής του

Πνευμονολογικού Τμήματος του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών (ΠΓΝΑ) «Ο Ευαγγελισμός», ζητεί την ακύρωση της υπ' αριθμ. 4B'/συν.15^η/17.3.1999 αποφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) του Νοσοκομείου με θέμα «Κατανομή ειδικευομένων γιατρών στη Πνευμονολογία και τρόπος λειτουργίας για την καλύτερη εξυπηρέτηση των «ασθενών». Στην δίκη παρεμβαίνουν υπέρ του κύρους της προσβαλλομένης πράξεως με κοινό δικόγραφο οι ιατροί Σωτ. Ράπτης κλπ.

3. Επειδή η υπόθεση νομίμως εισάγεται ενώπιον του παρόντος σχηματισμού, δεδομένου ότι η προσβαλλομένη πράξη έχει εκδοθή κατ' εφαρμογή νομοθεσίας που αφορά την οργάνωση και λειτουργία νοσοκομείου – νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (άρθρο 14 παρ. 8 περ. ζ π.δ/τος 18/1989, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 1 παρ. 5 ν. 1968/1991) αρμοδίως δε εισάγεται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας εφ' όσον, όπως ορθώς εκρίθη με την παραπεμπτική απόφαση του Διοικητικού Εφετείου, δεν ανήκει στις κατηγορίες υποθέσεων που έχουν υπαχθεί με το άρθρο 1 του ν. 702/1977 ή με άλλο νόμο στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου.

4. Επειδή, ο Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας, πράξη του οποίου δεν προσβάλλεται με την κρινομένη αίτηση, δεν είναι κύριος διάδικος στην δίκη. Παραδεκτώς όμως, κατ' άρθρο 21 παρ. 2 περ. β π.δ/τος 18/1989, παρεμβαίνει στο ακροατήριο υπέρ του κύρους της προσβαλλομένης πράξεως χωρίς την κατάθεση δικογράφου παρεμβάσεως.

5. Επειδή, ο αιτών, με την ανωτέρω ιδιότητα του, με έννομο συμφέρον στρέφεται κατά πράξεως που αφορά την λειτουργία του Τμήματος, το οποίο διευθύνει. Εξ άλλου, με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτώς ασκείται και η παρέμβαση, δεδομένου ότι ο πρώτος των παρεμβαίνόντων είναι ο Διευθυντής του Α' Παθολογικού Τομέως

του νοσοκομείου, στον οποίο, κατά τον Οργανισμό του (υπ' αριθ. Α3β/οικ13891/17.9.1990 κοινή απόφαση Υπουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως, Οικονομικών και Υγείας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Β' 642, άρθρο 7), υπάγεται το Πνευμονολογικό Τμήμα, ο δεύτερος είναι ο Διευθυντής της Κλινικής Εντατικής Θεραπείας του νοσοκομείου, θέματα λειτουργίας της οποίας ρυθμίζονται με την προσβαλλομένη πράξη, οι τρίτος, τέταρτος και πέμπτος είναι Διευθυντές συναφών Τμημάτων και Κλινικών του νοσοκομείου, ο δε τρίτος είναι και ο Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής του, ενώ οι λοιποί είναι ιατροί ειδικευόμενοι στο νοσοκομείο στην πνευμονολογία, θέματα κατανομής των οποίων στα Τμήματα του νοσοκομείου ρυθμίζονται με την προσβαλλομένη. Εξ άλλου, με τις ανωτέρω ιδιότητες τους, οι παρεμβαίνοντες ομοδικούν παραδεκτώς.

6. Επειδή, η προσβαλλομένη απόφαση αναλύεται σε έξι επί μέρους σκέλη (στοιχεία). Κατά του υπ' αριθ. 6 από αυτά, που αφορά την ανάθεση στην αναπληρώτρια Διευθύντρια του Πνευμονολογικού Τμήματος της επιστημονικής υπευθυνότητας και του συντονισμού του βρογχοσκοπικού εργαστηρίου, δεν προβάλλεται λόγος ακυρώσεως. Συνεπώς ως προς το σκέλος αυτό, η αίτηση πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

7. Επειδή, κατά το άρθρο 16 παρ. 1 περ. α του ν. 2519/1997 (Α' 165), το Δ.Σ. κάθε νοσοκομείου Ε.Σ.Υ. έχει, μεταξύ άλλων, την αρμοδιότητα να λαμβάνει μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία του νοσοκομείου. Κατά δε το άρθρο 58 παρ. 1 του ν. 2071/1992 (Α' 123), η ιατρική υπηρεσία των νοσοκομείων ΕΣΥ διαρθρώνεται σε Τομείς, ο καθένας από τους οποίους απαρτίζεται από τμήματα αντιστοίχων και συγγενικών ειδικοτήτων, μεταξύ δε των τομέων αυτών συμπεριλαμβάνεται και ο παθολογικός. Κάθε κλινικός τομέας έχει, κατά την παρ. 2 του αυτού άρθρου, ορισμένο αριθμό κλινών οι οποίες

εξυπηρετούν όλα τα Τμήματά του. Εξ άλλου, η ιατρική υπηρεσία του ΠΓΝΑ «Ο ευαγγελισμός» διαρθρώνεται, κατά το άρθρο 7 του μνημονευθέντος σε προηγούμενη σκέψη Οργανισμού του Νοσοκομείου, ως προς τον κλινικό τομέα της παθολογίας, σε δύο επί μέρους παθολογικούς τομείς Α΄ και Β΄, που έχουν δυναμικότητα 290 κλινών ο καθένας. Στους τομείς αυτούς υπάγονται, μεταξύ άλλων, αφ΄ ενός μεν το Πνευμονολογικό Τμήμα, δυναμικότητας, κατά την υπ΄ αριθμ. 13/συν71/18.3.1987 απόφαση του Δ.Σ. του Νοσοκομείου, 18 κλινών, αφ΄ ετέρου δε η Μονάδα Εντατικής Θεραπείας (Μ.Ε.Θ.). Κατά την παρ. 4 του αυτού άρθρου 7, πανεπιστημιακές κλινικές, εργαστήρια και μονάδες που εγκαθίστανται στο Νοσοκομείο υπάγονται στους αντίστοιχους τομείς της ιατρικής υπηρεσίας. Ειδικότερα, η Κλινική Εντατικής Θεραπείας (Κ.Ε.Θ.) του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που έχει εγκατασταθεί δυνάμει της υπ΄ αριθ. Α3Α/5518/20.6.1991 κοινής αποφάσεως των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Β΄ 511) στο Νοσοκομείο Ευαγγελισμός, υπάγεται στον Παθολογικό Τομέα του Νοσοκομείου, διαθέτει δε, κατά την αυτή απόφαση, 30 κλίνες από τον συνολικό αριθμό κλινών του παθολογικού τομέα.

8. Επειδή, με το πρώτο σκέλος της προσβαλλομένης αποφάσεως (στοιχ. 1) ορίζεται ότι οι κλίνες που είναι αναγκαίες για την αντιμετώπιση των πνευμονολογικών ασθενών που νοσηλεύονται στους παθολογικούς τομείς χρησιμοποιούνται, αναλόγως των αναγκών, από κοινού από το Πνευμονολογικό Τμήμα και την Κ.Ε.Θ. και ότι τα δύο αυτά Τμήματα θα καλύπτουν εναλλάξ τις ανάγκες των πνευμονολογικών ασθενών με νοσηλεία, εφημερίες, εξωτερικά ιατρεία κλπ. Η ρύθμιση αυτή έχει την έννοια ότι περιπτώσεις ασθενών με πνευμονολογικά νοσήματα μπορεί να αντιμετωπίζονται, αναλόγως των αναγκών, και από τα δύο Τμήματα με χρησιμοποίηση όλων των κλινών των παθολογικών

τομέων, δηλαδή πέραν αυτών του Πνευμονολογικού Τμήματος και της Κ.Ε.Θ. Με αυτό το περιεχόμενο κατ' ουδέν θίγει την κατοχυρωμένη από το άρθρο 5 8 παρ. 3 του ν. 2071/1992, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 6 του άρθρου 5 του ν. 2194/1994 (Α' 34), διοικητική και επιστημονική αυτοτέλεια κάθε τμήματος, όπως άλλωστε τούτο ρητώς αναφέρεται στην προσβαλλομένη απόφαση, αλλά αποτελούν μέτρο εσωτερικής τάξεως αναγόμενο στην εσωτερική οργάνωση της εργασίας υπηρεσιακών μονάδων νοσοκομείου το οποίο, λαμβανόμενο κατ' ενάσκηση της κατά την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 16 παρ. 1 περ. α ν. 2519/1997 αρμοδιότητος του Δ.Σ. του Νοσοκομείου για την λήψη μέτρων με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία του, αποβλέπει στον συντονισμό της λειτουργίας δύο τμημάτων του για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ασθενών. Υπό τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλομένη πράξη, κατά το σκέλος της αυτό, λόγω του κατά τ' ανωτέρω χαρακτήρος της, προσβάλλεται απαραδέκτως με την κρινομένη αίτηση. Κατά την γνώμη όμως του Συμβούλου Σ. Ρίζου, το σκέλος αυτό της προσβαλλομένης πράξεως, κατά το μέτρο που θίγει τον πάγιο αριθμό κλινών της Κ.Ε.Θ., όπως αυτός ορίζεται στην υπουργική απόφαση δυνάμει της οποίας η Πανεπιστημιακή αυτή κλινική εγκαταστάθηκε στο Νοσοκομείο, δεν έχει χαρακτήρα μέτρου εσωτερικής τάξεως και, συνεπώς, υπόκειται σε προσβολή με αίτηση ακαυρώσεως.

9. Επειδή, η προσβαλλομένη πράξη και κατά το δεύτερο σκέλος της, με το οποίο ορίζεται (στοιχ. 2) ότι την ευθύνη και παρακολούθηση των ασθενών στους οποίους αναφέρεται το πρώτο σκέλος της, θα έχει το Τμήμα που ενήργησε την εισαγωγή τους στο Νοσοκομείο, έχει, για τους εκτεθέντες στην προηγούμενη σκέψη λόγους, τον αυτό με το πρώτο σκέλος χαρακτήρα, απαραδέκτως συνεπώς επίσης προσβαλλόμενη κατά το μέρος αυτό.

10. Επειδή, κατά το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 123/1975 (Α' 172), ο αριθμός των ειδικευόμενων σε νοσηλευτικά ιδρύματα του ν.δ. 2592/1953 (μεταξύ των οποίων και ο Ευαγγελισμός) και σε Πανεπιστημιακές κλινικές ιατρών ορίζεται κατά την αναλογία 1 ιατρός ανά 4 κατ' ελάχιστον κλίνες. Εξ άλλου, με την υπ' αριθ. Α5/6461/2.12.1998 απόφαση του Υφυπουργού Υγείας και Πρόνοιας (Β' 1252), η Μ.Ε.Θ. του ΠΓΝΑ «Ο Ευαγγελισμός» αναγνωρίσθηκε ως κατάλληλη για την πλήρη άσκηση στην ειδικότητα Πνευμονολογίας – Φυματολογίας. Περαιτέρω, κατά το Κεφ. ΙΙΙ παρ. 1 της υπ' αριθ. ΔΥ 13γ/19338/12.10.1996 αποφάσεως του Υφυπουργού Υγείας και Πρόνοιας «Τρόπος, διαδικασία και οργάνωση εκπαίδευσης γιατρών προς απόκτηση ειδικότητας» (Β' 935), «Η άσκηση των γιατρών στα επιμέρους τμήματα της κύριας ειδικότητας (δίμηνα, τρίμηνα, εξάμηνα, Μ.Ε.Θ. κλπ.) γίνεται με ενιαία τοποθέτηση σε αντίστοιχες της κύριας ειδικότητας μονάδες, που είναι αναγνωρισμένες ως κατάλληλες για πλήρη άσκηση γιατρών στη βασική ειδικότητα, με ευθύνη και μέριμνα των οικείων Δ/ντών, οι οποίοι ύστερα από συνεννόηση και συνεργασία με τους Δ/ντές των άλλων Τμημάτων των αυτών Νοσ/μείωνκατευθύνουν.....τους ενδιαφερόμενους γιατρούς, για τον απαιτούμενο σε κάθε περίπτωση χρόνο ειδίκευσης....». Με το τρίτο και τέταρτο σκέλος της προσβαλλομένης (στοιχ. 3, 4), ορίζεται ότι κατανέμονται 8 ειδικευόμενοι στην Πνευμονολογία ιατροί στην ΚΕΘ και 5 στο Πνευμονολογικό Τμήμα, ότι οι Ιατροί αυτοί θα διακινούνται (rotation) μεταξύ των δύο τμημάτων και ότι η ευθύνη για ένα ενιαίο πρόγραμμα εκπαίδευσής των ανατίθεται στον παρεμβαίνοντα Καθηγητή Χ. Ρούσσο, ο οποίος δυνάμει της υπ' αριθ. 2^Ε/συν4η/7.10.1998 αποφάσεως του Δ.Σ. του Νοσοκομείου έχει ορισθεί ως Πρόεδρος της Επιτροπής Εκπαίδευσως όλων των Τμημάτων του Νοσοκομείου. Ο ως άνω καθορισμός του αριθμού των ειδικευόμενων ιατρών κάθε Τμήματος αποτελεί απλή εφαρμογή του προπαρατεθέντος

ορισμού του νόμου (αρ. 1 παρ. 3 ν. 123/1975), σε συνδυασμό με τον αριθμό των κλινών των δύο Τμημάτων, ενώ οι λοιπές ρυθμίσεις αφορούν την εσωτερική οργάνωση της εκπαίδευσεως των ειδικευομένων ιατρών και αποβλέπουν στην βελτίωση του τρόπου εκπαίδευσής των. Υπό τα δεδομένα αυτά η προσβαλλομένη πράξη απαραδέκτως πλήττεται και ως προς τα σκέλη αυτά, κατά τα εκτεθέντα σε προηγούμενη σκέψη, η δε κρινομένη αίτηση πρέπει να απορριφθεί κατά το αντίστοιχο μέρος της.

11. Επειδή, με το πέμπτο σκέλος της προσβαλλομένης αποφάσεως (στοιχ. 5) ανατίθεται στον αυτό καθηγητή Χ. Ρούσσο η ευθύνη και εποπτεία για την ανάπτυξη και λειτουργία Πνευμονολογικού Εργαστηρίου. Με το σκέλος αυτό, επιχειρείται απλώς η ανάθεση σε μέλος του επιστημονικού προσωπικού του Νοσοκομείου καθηκόντων σχετικών με την προετοιμασία της αναπτύξεως και λειτουργίας νέου εργαστηρίου, μη προβλεπομένου ακόμη στον Οργανισμό του Νοσοκομείου, υπό το δεδομένο δε αυτό, η προσβαλλομένη απόφαση, κατά το αντίστοιχο σκέλος της, πλήττεται απαραδέκτως με την κρινομένη αίτηση, εφ' όσον με την απόφαση αυτή λαμβάνεται εσωτερικό μέτρο που αποσκοπεί στην προετοιμασία της δημιουργίας νέας οργανωτικής μονάδος, η διοικητική υπαγωγή της οποίας θα ρυθμισθεί με άλλη πράξη.

12. Επειδή, κατόπιν τούτων, η κρινομένη αίτηση πρέπει να απορριφθεί εξ ολοκλήρου ως απαράδεκτη, πρέπει δε να γίνουν δεκτές οι παρεμβάσεις.

Δ ι α τ α ύ τ α

Απορρίπτει την κρινομένη αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου.

Δέχεται τις παρεμβάσεις.

Επιβάλλει εις βάρος του αιτούντος την δικαστική δαπάνη του ΓΠΝΑ «Ο Ευαγγελισμός» η οποία ανέρχεται στο ποσό των εκατόν

τριάντα χιλιάδων (130.000) δραχμών, του παρεμβαίνοντος Υπουργού, η οποία ανέρχεται στο αυτό ποσό και των λοιπών παρεμβαινόντων, η οποία ανέρχεται στο ποσό των εκατόν ογδόντα χιλιάδων (180.000) δραχμών.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 20 Φεβρουαρίου 2001

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Η Γραμματέας

Κ. Μενουδάκος

Γ. Μουλοπούλου

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 13^{ης} Αυγούστου 2001.

Ο Πρόεδρος του Β΄ Τμήματος
Διακοπών

Η Γραμματέας του Ε΄ Τμήματος

Γ. Παναγιωτόπουλος

Γ. Σακελλαρίου

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Εντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του το ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δύναμης να βοηθήσουν όταν τους ζητηθεί.

Η εντολή πιστοποιείται με την σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.

Αθήνα,

Ο Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος

Η Γραμματέας του Ε΄ Τμήματος

Αριθμός 2671/2001

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 7^η Μαρτίου 2001, με την εξής σύνθεση: Κ. Μενουδάκος, Σύμβουλος της Επικρατείας, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος και της αρχαιοτέρας του Συμβούλου, που είχαν κώλυμα, Αθ. Ράντος, Αικ. Σακελλαροπούλου, Σύμβουλοι, Δ. Αλεξανδρεής, Ολ. Παπαδοπούλου, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Β. Μαντζουράνης.

Δια να δικάσει την από 24 Μαρτίου 2000 αίτηση:

του Γεωργίου Σανούδου, Επίκουρου Καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών, ιατρού κλάδου ΕΣΥ, Διευθυντή Καρδιοχειρουργικής Κλινικής Ν.Ι.Μ.Τ.Σ., ο οποίος παρέστη με την δικηγόρο Ειρήνη Αναπλιώτου (Α.Μ. 4730), που την διόρισε στο ακροατήριο.

κατά του Νοσηλευτικού Ιδρύματος Μετοχικού Ταμείου Στρατού (Ν.Ι.Μ.Τ.Σ.), το οποίο παρέστη με τον δικηγόρο Αθανάσιο Κουλεντιανό (Α.Μ. 4854), που τον διόρισε με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών ζητεί να ακυρωθούν: α) η υπ' αριθμ. 932/26.1.2000 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Νοσηλευτικού Ιδρύματος Μετοχικού Ταμείου Στρατού, 2) η υπ' αριθμ. Φ.900στ/589/31.1.2000 Διαταγή Εσωτερικής Λειτουργίας του Γενικού Διευθυντού του ιδίου ως άνω Νοσηλευτικού Ιδρύματος, 3) η παράλειψη της Διοικήσεως να πληρώσει τις θέσεις ιατρών κλάδου ΕΣΥ του Καρδιοχειρουργικού Τμήματος (Κλινικής) του ιδίου ως άνω Νοσηλευτικού Ιδρύματος και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Συμβούλου, Αθ. Ράντου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την πληρεξουσία του αιτούντος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και τον πληρεξούσιο του Νοσηλευτικού Ιδρύματος Μετοχικού Ταμείου Στρατού (Ν.Ι.Μ.Τ.Σ.), ο οποίος ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου,

Είδε τα σχετικά έγγραφα και
εσκεφθη κατά το νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχουν καταβληθή τα, κατά νόμο, τέλη και το παράβολο (διπλότυπο εισπράξεως υπ' αριθ. 2707264 έτους 2000 της Δ.Ο.Υ. Ενσήμων και Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών και ειδικό έντυπο παραβόλου υπ' αριθ. 1865616, σειρά Α').

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή, ο αιτών, ιατρός του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), Διευθυντής του Καρδιοχειρουργικού Τμήματος (Κλινικής) του Νοσηλευτικού Ιδρύματος Μετοχικού Ταμείου Στρατού (Ν.Ι.Μ.Τ.Σ.), ζητεί την ακύρωση της υπ' αριθ. πρακτ. 932/θέμα 6^ο/26.1.2000 ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. «Λειτουργία Καρδιοχειρουργικής Κλινικής», της εκδοθείσης εις εκτέλεση αυτής υπ' αριθ. Φ.900.στ/589/31.1.2000 Διαταγής Εσωτερικής Λειτουργίας του Γενικού Διευθυντή του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. καθώς και της παραλείψεως της Διοικήσεως να πληρώσει τις θέσεις ιατρών κλάδου ΕΣΥ του ανωτέρω Τμήματος.

3. Επειδή, η υπόθεση αρμοδίως εισάγεται ενώπιον του παρόντος σχηματισμού, κατ' άρθρο 14 παρ. 8 περ. ζ' του π.δ/τος 18/1989, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 1 παρ. 5 ν. 1968/1991,

δεδομένου ότι αφορά στην λειτουργία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, όπως είναι το Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. (άρθρο 1 παρ. ΙΙ αν. ν. 1137/1946, Α' 113, ΣτΕ 652/1990).

4. Επειδή, ο αιτών, υπό την ανωτέρω ιδιότητά του, με έννομο συμφέρον ασκεί την κρινομένη αίτηση στρεφόμενος κατά πράξεων και παραλείψεων που αφορούν την λειτουργία του Τμήματος, του οποίου προΐσταται.

5. Επειδή, ο αιτών απαραδέκτως στρέφεται κατά παραλείψεως της διοικήσεως να προβή σε πλήρωση των κενών θέσεων κλάδου ιατρών ΕΣΥ του Καρδιοχειρουργικού Τμήματος του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ., δεδομένου ότι δεν προκύπτει ούτε ο ίδιος επικαλείται ότι υπέβαλε σχετική αίτηση προς την διοίκηση, δεν υπάρχει, κατ' αρχήν, κατά τον νόμο, υποχρέωση της διοικήσεως προς πλήρωση τυχόν κενών θέσεων του κλάδου, δεν προκύπτει από τον φάκελο ότι υφίστανται κενές θέσεις του κλάδου αυτού στο Τμήμα αφού και οι τρεις προβλεπόμενες (βλ. τις υπ' αριθ. Α3β/οικ. 7069/4.6.1984, Β. 382 και Α3β/οικ.661/14.1.1986, Β' 7 κοινές υπουργικές αποφάσεις για την σύσταση θέσεων κλάδου ιατρών ΕΣΥ στο Ν.Ι.Μ.Τ.Σ.), φέρονται ως πληρωμένες, ενώ, πάντως η προσβαλλόμενη παράλειψη δεν προσδιορίζεται στο δικόγραφο κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και δεκτικό δικαστικής εκτιμήσεως. Για τους λόγους αυτούς, η αίτηση πρέπει, κατά το αντίστοιχο μέρος της, να απορριφθή.

6. Επειδή, η προσβαλλόμενη Διαταγή Εσωτερικής Λειτουργίας περιορίζεται σε επανάληψη του περιεχομένου της πρώτης προσβαλλομένης αποφάσεως του Δ.Σ. του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ., με εντολή προς τους αποδέκτες της να συμμορφωθούν, ενημερούμενοι, προς το περιεχόμενο της αποφάσεως εκείνης. Με τα δεδομένα αυτά η ως άνω Διαταγή αποτελεί πράξη εκτελέσεως της αποφάσεως του Δ.Σ. στερούμενη, συνεπώς, εκτελεστού χαρακτήρος και προσβάλλεται απαραδέκτως με την κρινομένη αίτηση.

7. Επειδή, κατά το άρθρο 2 του αν. ν. 1137/1946 (Α' 113), με τον οποίο κυρώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν οι διατάξεις που διέπουν την οργάνωση και λειτουργία του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ., πρόσωπα δικαιούμενα, κατ' αρχήν, νοσηλείας στο Ίδρυμα είναι τα μνημονευόμενα στις περιπτώσεις Α' έως Δ' του άρθρου αυτού, δηλαδή, κυρίως, αξιωματικοί των Ε.Δ. και τα μέλη των οικογενειών των. Παρέχεται όμως, με την περ. Ε του αυτού άρθρου, το δικαίωμα στο Δ.Σ. του Ιδρύματος, το οποίο, κατά το άρθρο 3 του αυτού αν. ν., ασκεί την διοίκηση του Ιδρύματος, να εγκρίνει σε εξαιρετικές περιπτώσεις με αιτιολογημένη απόφασή του την νοσηλεία σε αυτό και άλλων προσώπων, τα οποία μπορούν να καταλαμβάνουν συγχρόνως το πολύ 4 κλίνες. Εξ άλλου, μετά την ισχύ του ν. 1397/1983 (Α' 143), το ιατρικό προσωπικό του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. αποτελείται το μεν από στρατιωτικούς το δε από πολιτικούς ιατρούς οι οποίοι ανήκουν στον κλάδο ιατρών ΕΣΥ (ΣτΕ 652/1990).

8. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, κατά τα προκύπτοντα από τα στοιχεία του φακέλου, στο Καρδιοχειρουργικό Τμήμα του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. εμφανίσθηκαν προβλήματα δυσλειτουργίας, οφειλόμενα στην Έλλειψη συνεργασίας μεταξύ του αιτούντος Διευθυντού του Τμήματος και του εκεί υπηρετούντος Επιμελητού Α' Νικ. Τσαγανού, που είναι αμφότεροι ιατροί ΕΣΥ. Του θέματος επελήφθη κατ' επανάληψη το Δ.Σ. του Ιδρύματος, το οποίο αρχικώς, με την υπ' αριθ. πρακτ. 901/θέμα 6^ο/30.9.1998 απόφασή του, περιόρισε την εισαγωγή μη δικαιούχων ασθενών στο Τμήμα, που αποτελούσε μία από τις αιτίες της δυσλειτουργίας, στον αυτό αριθμό με τους εισαγομένους δικαιούχους και επιφυλάχθηκε για την μετά από σύντομο χρονικό διάστημα επανεξέταση του προβλήματος. Με την υπ' αριθ. πρακτ. 920/θέμα 12^ο/30.6.1999 απόφασή του, το αυτό όργανο όρισε ότι η εισαγωγή μη δικαιούχων στο Ίδρυμα θα γίνεται σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις και μετά από σύμφωνη γνώμη του Προέδρου του Δ.Σ. και του Γενικού Διευθυντού του

Ιδρύματος, θεώρησε δε ότι πρέπει να υποβληθεί αναλυτική αναφορά στο Υπουργείο Εθν. Αμύνης για την απομάκρυνση των ιατρών του ανωτέρω Τμήματος από το Ίδρυμα. Στην απόφασή του να ζητηθεί η απομάκρυνση ιατρών ενέμεινε το Δ.Σ. με την υπ' αριθ. πρακτ. 972/θέμα 1^ο/3.11.1999 τρίτη επί του θέματος απόφασή του, με την οποία ορίσθηκε περαιτέρω ότι το Τμήμα θα συνεχίσει να λειτουργεί αποκλειστικώς για την νοσηλεία δικαιούχων ασθενών με το υπόλοιπο ιατρικό προσωπικό, το οποίο υπερκαλύπτει, κατά την διαπίστωση του Δ.Σ., τις ανάγκες. Τέλος, με την προσβαλλομένη απόφασή του το Δ.Σ. εξέτασε, κατόπιν σχετικής εισηγήσεως του Γενικού Διευθυντού, τις συνθήκες λειτουργίας του Τμήματος όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την εφαρμογή των προηγούμενων αποφάσεών του, και, αφού διαπίστωσε ότι, κατά τα υπάρχοντα στοιχεία, οι ανάγκες του Τμήματος καλύπτονται από 2 δικλίνους θαλάμους, έναν ανδρικό και ένα γυναικείο, με δύο ημέρες χειρουργείου εβδομαδιαίως (Διευθυντού και Επιμελητών), όρισε να καλύπτονται τα περιστατικά του Καρδιοχειρουργικού Τμήματος από 1.2.2000 από δύο δικλίνους θαλάμους (Γ 25 και Γ 26 του Νοσοκομείου), να κατανεμηθούν οι υπόλοιπες κλίνες σε άλλα Τμήματα αναλόγως των αναγκών με ευθύνη του Γενικού Διευθυντού και να διεξάγονται οι χειρουργικές επεμβάσεις του Τμήματος τις ημέρες Δευτέρα και Πέμπτη. Με το περιεχόμενο αυτό λαμβάνεται, με την προσβαλλομένη πράξη, μέτρο εσωτερικής τάξεως αναγόμενο στην εσωτερική οργάνωση της εργασίας ενός Τμήματος του Νοσοκομείου, εν όψει των νέων συνθηκών λειτουργίας του, όπως αυτές διαμορφώθηκαν με τις προηγούμενες, μη προσβαλλόμενες, αποφάσεις του Δ.Σ. Συνεπώς, η απόφαση αυτή, λόγω του ανωτέρω χαρακτήρος της, προσβάλλεται απαραδέκτως με την κρινομένη αίτηση, η οποία πρέπει, ως εκ τούτου, να απορριφθή.

Διατάγματα

Απορρίπτει την κρινομένη αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου.

Επιβάλλει εις βάρος του αιτούντος την δικαστική δαπάνη του Ν.Ι.Μ.Τ.Σ., η οποία ανέρχεται στο ποσό των εκατόν τριάντα χιλιάδων (130.000) δραχμών).

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 10 Μαΐου 2001

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Ο Γραμματέας

Κ. Μενουδάκος

Β. Μαντζουράνης

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 13^{ης} Αυγούστου 2001

Ο Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος

Ο Γραμματέας του Ε΄ Τμήματος

Διακοπών

Γ. Παναγιωτόπουλος

Γ. Σακελλαρίου

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Εντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του το ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δύναμης να βοηθήσουν όταν τους ζητηθεί.

Η εντολή πιστοποιείται με την σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.

Αθήνα,

Ο Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος

Η Γραμματέας του Ε΄ Τμήματος

Ισχύον Δίκαιο

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM –ΝΟΜΟΣ
202/1997 ΣΤΕ (259858)

Α ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ/1997

Νοσοκομεία. Αίτηση ακύρωσης της απόφασης της Εφορείας του Αρεταίειου Νοσοκομείου, με την οποία ανατέθηκε η ευθύνη λειτουργίας του Ιατρείου Θεραπείας και Ανακούφισης Πόνου του Νοσοκομείου στην παρεμβαίνουσα. Με την προσβαλλόμενη πράξη επανήρχισε η διακοπείσα κατά το παρελθόν άτυπη λειτουργία του Ιατρείου, το οποίο υπήχθη απ' ευθείας στην Εφορεία του Νοσοκομείου. Συνεπώς η πράξη αυτή αποτελεί μέτρο εσωτερικής τάξεως και στερείται εκτελεστού χαρακτήρα. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης ως απαράδεκτη.

Αριθμός 202/1997

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Γ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 12 Δεκεμβρίου 1996, με την εξής σύνθεση: Σ. Γιάγκας, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Γ Τμήματος, Γ. Παπαμεντζελόπουλος, Π. Πικραμμένος, Σύμβουλοι, Χρ. Ράμμος, Ν. Στάθης, Πάρεδροι, Α. Γαϊτάνης, Γραμματέας του Γ Τμήματος.

Για να δικάσει την από 22 Μαΐου 1995 αίτηση:

της Αθηνάς Βαδαλούκα, κατοίκου Γέρακα Αττικής (οδός Λευκών Ορέων – Αδιέξοδος), η οποία παρέστη με την δικηγόρο Μ. Φλώρου (Α.Μ. 13427), που την διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο παρέστη με τον δικηγόρο Α. Σάσσαλο (Α.Μ. 2026), που τον διόρισε με πληρεξούσιο

και κατά της παρεμβαινούσης Κυριακής Μυστακίδου, κατοίκου Αττικής (οδός Αναβύσσου αριθ. 8, Καλύβια Θορικού), η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χρ. Πολίτη (Α.Μ. 2740), που τον διόρισε με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή η αιτούσα επιδιώκει να ακυρωθεί η από 15-2-1995 απόφαση της Εφορείας του Αρεταίειου Νοσοκομείου καθώς και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου, Χρ. Ράμμου.

Κατόπιν, το δικαστήριο άκουσε την πληρεξούσια της αιτούσης, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τον πληρεξούσιο της παρεμβαινούσης και τον πληρεξούσιο του Πανεπιστημίου, που ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και,

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο.

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη (υπ' αριθμ. 1554974, 1554975/95 διπλότυπα της Δ.Ο.Υ. Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών) και το παράβολο (υπ' αριθμ. Α. 6129834, 2277379/95 ειδικά έντυπα παραβόλου του Δημοσίου).

2. Επειδή, με την αίτησή της αυτή η αιτούσα, επίκουρη καθηγήτρια Αναισθησιολογίας του Τμήματος Ιατρικής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ζητεί την ακύρωση της από

15-2-1995 αποφάσεως της Εφορείας του Αρεταιείου Νοσοκομείου, με την οποία ανετέθη η ευθύνη λειτουργίας του Ιατρείου Θεραπείας και Ανακούφισης Πόνου του Νοσοκομείου στην λέκτορα Κυριακή Μυστακίδου.

3. Επειδή, στην δίκη παρεμβαίνει παραδεκτώς υπέρ του κύρους της προσβαλλομένης πράξεως η Κυριακή Μυστακίδου.

4. Επειδή, με την προσβαλλόμενη πράξη της Εφορείας του Αρεταιείου Νοσοκομείου επανήρχισε η διακοπείσα κατά το παρελθόν άτυπη λειτουργία του Ιατρείου Θεραπείας και Ανακουφίσεως Πόνου, το οποίο υπήχθη απ' ευθείας στην Εφορεία του καθ' ου η αίτηση Νοσοκομείου, απεφασίσθη δε να είναι υπεύθυνη έναντι της Εφορείας για τα τρέχοντα θέματα της λειτουργίας του Ιατρείου η παρεμβαίνουσα. Εν όψει αυτών, η εν λόγω πράξη συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξεως στερούμενο εκτελεστού χαρακτήρος και δεν προσβάλλεται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως. Πρέπει, συνεπώς, να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση ως απαράδεκτη.

Δ ι α τ α ύ τ α

Απορρίπτει την αίτηση.

Δέχεται την παρέμβαση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου και

Επιβάλλει στην αιτούσα ως δικαστική δαπάνη του Πανεπιστημίου Αθηνών το ποσόν των δέκα τεσσάρων χιλιάδων (14.000) δραχμών, ως δικαστική δε δαπάνη της παρεμβαινούσης το ποσόν των δέκα εννέα χιλιάδων εξακοσίων (19.600) δραχμών.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 17 Δεκεμβρίου 1996 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 23^{ης} Ιανουαρίου 1997.

Ο Πρόεδρος του Γ Τμήματος

Ο Γραμματέας του Γ Τμήματος

και τούτου αποβιώσαντος
Σύμβουλος

ο αρχαιότερος

Γ. Παπαμεντζελόπουλος

Α. Γαϊτάνης

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Εντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δυνάμεως να βοηθήσουν όταν τους ζητηθεί.

Η εντολή πιστοποιείται με τη σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.

Αθήνα,

Ο Πρόεδρος του Γ' Τμήματος

Ο Γραμματέας του Γ' Τμήματος

Αριθμός 99/1987

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Γ΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 30 Οκτωβρίου 1986 με την εξής σύνθεση: Β. Ρώτης, Πρόεδρος του Τμήματος, Σ. Σπηλιωτόπουλος, Γ. Γραίγος, Σύμβουλοι, Π.Ν. Φλώρος, Αικ. Θεοφιλοπούλου, Πάρεδροι, Γραμματέας η Κ. Οθωναίου.

Για να δικάσει την από 22 Οκτωβρίου 1985 αίτηση:

Του Δημητρίου Σωκράτους Καραμήτου, σπουδαστού κατοίκου Ναυπλίου (οδός Συμβρακάκη, αρ. 40), ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Γ. Παπαθανασίου (ΑΤ 593/1986), τον οποίο διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος παρέστη με την Πάρεδρο της Διοικήσεως Κ. Ηλιακοπούλου.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθούν: 1) η 15/9.5.1985 απόφαση του Συλλόγου των Καθηγητών του πρώτου Λυκείου Ναυπλίου, 2) η 17/4.6.1985 απόφαση του Συλλόγου των Καθηγητών του πρώτου Λυκείου Ναυπλίου και κάθε άλλη συναφής πράξη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Παρέδρου Π. Ν. Φλώρου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο δικηγόρο του αιτούντος, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, η οποία ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

Επειδή, για την κρινόμενη αίτηση έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (διπλότυπα Ταμείου Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών 6960954, 6960955/1985, ειδικά γραμμάτια παραβόλου 174389, 346188).

Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται ν' ακυρωθούν α) η 15/9.5.1985 απόφαση του Συλλόγου των καθηγητών του πρώτου λυκείου Ναυπλίου, με την οποία ο αιτών, μαθητής της Γ' τάξης του λυκείου αυτού, τιμωρήθηκε με την πειθαρχική κύρωση της αποβολής πέντε ημερών και 2) η 17/4.6.1985 απόφαση του ίδιου συλλόγου καθηγητών, με την οποία η διαγωγή του αιτούντος χαρακτηρίστηκε ως κοσμία για το σχολικό έτος 1984 – 1985.

Επειδή, η πρώτη από τις προσβαλλόμενες πράξεις, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή των άρθρων 26 παρ. 3 και 27 του π.δ. 104/1979 και αποσκοπεί γενικά στην ομαλή λειτουργία του σχολείου και στη διατήρηση της αναγκαίας πειθαρχίας σε αυτό, συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξης χωρίς άμεσες δυσμενείς περαιτέρω συνέπειες για το μαθητή. Επομένως η πράξη αυτή λόγω της φύσης της απαραδέκτως προσβάλλεται με αίτηση ακυρώσεως και οι λόγοι ακυρώσεως του στρέφονται κατ' αυτής πρέπει ν' απορριφθούν ως απαράδεκτοι (ΣτΕ 1683/1983, 323/1982, 97/80).

Επειδή, το άρθρο 26 του π. δ/τος 104/1979 (φ. 23 Α) ορίζει τα εξής: «Η συμπεριφορά μαθητών, η καθ' οιονδήποτε τρόπον εκδηλούμενη εντός και εκτός του σχολείου δια πράξεως ή παραλείψεων συνιστά την διαγωγήν αυτών 2) Η διαγωγή περιλαμβάνεται μεταξύ των στοιχείων της σχολικής καταστάσεως των καθ' έκαστον σχολικόν έτος εις το Γυμνάσιον ή Λύκειον φοιτώντων μαθητών και ελέγχεται, χαρακτηρίζεται και καταχωρίζεται εις τα οικεία βιβλία κατά τας διατάξεις του παρόντος Π. Δ/τος. 3) Η προσήκουσα διαγωγή μαθητών

νοουμένη ως έμπρακτος συμμόρφωσις προς τους διέποντας την σχολικήν ζωήν κανόνας και προς τας ηθικάς αρχάς του κοινωνικού περιβάλλοντος, εντός του οποίου διαβιούν, αποτελεί υποχρέωσιν αυτών, πάσα δε παρέκκλισις εκ ταύτης, εκδηλουμένη δι' υπαιτίου πράξεως ή παραλείψεως, αποτελεί αντικείμενον παιδαγωγικού ελέγχου και εν ανάγκη αντιμετωπίζεται δια σχολικών κυρώσεων κατά τας διατάξεις του παρόντος Π. δ/τος. 4) Η διαγωγή εκάστου μαθητού χαρακτηρίζεται «κοσμιωτάτη», «κοσμία», «επίμεμπτη», αναλόγως των συνιστώντων αυτήν χαρακτηριστικών στοιχείων κατά τας κατωτέρω διακρίσεις: α) «κοσμιωτάτη», χαρακτηρίζεται η διαγωγή μαθητού τινός όταν ούτος τηρή απολύτως την κατά την έννοιαν της παρ. 3 του παρόντος άρθρου προσήκουσαν διαγωγήν. β) «κοσμία», χαρακτηρίζεται η διαγωγή μαθητού τινός, όταν ούτος τηρή μεν κατά κανόνα την κατά την έννοιαν της παρ. 3 του παρόντος άρθρου προσήκουσαν διαγωγήν, ουχί όμως άνευ παρεκκλίσεων, γ) «επίμεμπτη», χαρακτηρίζεται η διαγωγή μαθητού τινός, όταν ούτος παρεκκλίνη από την προσήκουσαν, κατά την έννοιαν της παρ. 3 του παρόντος άρθρου διαγωγήν· εις βαθμόν ανεπίτρεπτον, αλλ' η παρέκκλισις αύτη κρίνεται επιδεικτική παιδαγωγικής επανορθώσεως εντός του αυτού σχολικού περιβάλλοντος. Όταν ο μαθητής παρεκκλίνη από την προσήκουσαν, κατά την έννοιαν της παρ. 3 του παρόντος άρθρου, διαγωγήν εις βαθμόν ώστε η παρέκκλισις αύτη να δημιουργή παιδαγωγικόν πρόβλημα υπερβαίνον τας επανορθωτικάς δυνατότητας του εις ο φοιτά σχολείον, ο μαθητής ούτος υποχρεούται εις αλλαγην σχολικού περιβάλλοντος, ίνα εν τω πλαισίω νέων σχολικών συνθηκών τω παρασχεθή η ευχέρεια βελτιώσεως της διαγωγής του. 5) Ο ετήσιος χαρακτηρισμός διαγωγής των μαθητών έκαστους Γυμνασίου ή Λυκείου ενεργείται κατά την λήξιν του διδακτικού έτους δι' ειδικής πράξεως του Συλλόγου των Διδασκόντων αποφαινομένου κατά «πλειοψηφίαν επί τη βάσει της εν γένει εν τε τω σχολείω και εκτός αυτού

συμπεριφοράς τούτων και των τυχόν εις τα οικεία βιβλία κατακεχωρημένων στοιχείων κυρώσεων ή ηθικών αμοιβών προσηκόντως συνεκτιμώμενων κατά την κρίσιν του Συλλόγου των Διδασκόντων. Προκειμένου περί χαρακτηρισμού της διαγωγής μαθητού τινός ως «κοσμίας» ή «επίμεμπτης» ή κατά τα ανωτέρω πράξεις του Συλλόγου των Διδασκόντων δέον να είναι ητιολογημένη 7) Ο χαρακτηρισμός της διαγωγής μαθητών, ως καθαρώς παιδαγωγικού χαρακτήρος δεδομένου, αποτελεί στοιχείον σχολικής αποκλειστικώς χρήσεως. 8) Ουδεμία τροποποίησις διαγωγής μαθητού υπό του Συλλόγου των Διδασκόντων χωρεί μετά την καθ' οιονδήποτε τρόπον οριστικήν έξοδον τούτου εκ του σχολείου».

Επειδή, κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων ο χαρακτηρισμός της διαγωγής των μαθητών ως «κοσμιωτάτης» «κοσμίας» ή «επίμεμπτης» εξαρτάται από τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους, όπως η συμπεριφορά αυτή προσδιορίζεται από το νόμο (άρθρο 26 παρ. 3) και ειδικότερα εξαρτάται από το είδος και τον αριθμό των παρεκκλίσεων από τη συμπεριφορά αυτή. Εξάλλου ο δυσμενής χαρακτηρισμός της διαγωγής μαθητή ως «κοσμίας» ή «επίμεμπτης» ελέγχεται μόνο από την άποψη της αιτιολογίας και δεν υπόκειται σε περαιτέρω ακυρωτικό έλεγχο, γιατί είναι προϊόν ουσιαστικής εκτίμησης και αξιολόγησης της συμπεριφοράς που επέδειξε ο μαθητής κατά τη διάρκεια του έτους. Επομένως για το χαρακτηρισμό αυτό δεν απαιτείται προηγούμενη κλήση του μαθητή για παροχή εξηγήσεων. (ΣτΕ 323/82, 1861/1986).

Επειδή, στην παραδεκτώσ προσβαλλόμενη 17/4.6.1985 απόφαση του συλλόγου των καθηγητών του πρώτου λυκείου Ναυπλίου αναφέρεται ότι ο σύλλογος «χαρακτηρίζει κοσμία τη διαγωγή των κατά τις επόμενες περιπτώσεις μαθητών. Α..... Β. Για βιαιοπραγίες κατά συμμαθητών: 1) 3) Καραμήτου Δημητρίου (Γ' τάξεως, κατά

Ηλιάδης Γεωργίου) Γ. Για ειδικές περιπτώσεις: 1) Καραμήτου Δημητρίου διότι: εμπίπτει στην κατηγορία Β´ β) έχει επιβληθεί 5ήμερη αποβολή για απρεπή συμπεριφορά του (πράξη 15/9.5.1985) γ) συμπεριφέρθηκε με θρασύτητα και απειλητικά κατά του κ. Λυκειάρχη (13.5.1985) και ενώπιον πολλών καθηγητών του Σχολείου και άλλων στο Γραφείο του Σχολείου, δ) ως διαχειριστής των οικονομικών δύο εκδρομών (μονήμερης 19.12.1984 – Πενθήμερης 1-5/4/85) της Γ´ τάξεως δεν έχει προσκομίσει τα στοιχεία για έλεγχο της διαχειρίσεως, παρόλο που κλήθηκε πολλές φορές γι' αυτό. Σημειώνεται ότι οι εκκρεμότητες αφορούν συνολικά δραχμές 70.000 (19.000 στο ΚΤΕΛ Αργολίδας – 16.000 στο Ξενοδοχείο EUROPA HOTEL Περαία Θεσσαλονίκης – 35.000 Πρακτορείο Στάϊκου). «Η αιτιολογία αυτή της προσβαλλόμενης απόφασης στηρίζεται κατ' αρχήν στα στοιχεία του φακέλλου, και ιδίως στο ημερολόγιο του σχολείου και στην 15/9.5.1985 προηγούμενη απόφαση του συλλόγου των καθηγητών, και είναι νόμιμη και επαρκής, εφόσον δεν προβάλλονται κατ' αυτής ειδικότερες αιτιάσεις. Επομένως είναι απορριπτέοι ως απαράδεκτοι γιατί πλήττουν την ανέλεγκτη ουσιαστική κρίση της διοίκησης οι γενικοί και αόριστοι ισχυρισμοί του αιτούντος ότι δεν διέπραξε καμία παράβαση και ότι οι κατηγορίες εναντίον του είναι αναληθείς.

Επειδή, προβάλλει ο αιτών ότι η παραδεκτά προσβαλλόμενη απόφαση είναι παράνομη γιατί δεν αναφέρει το όργανο και τη συγκρότησή του για να ελεγχθεί η νόμιμη σύνθεσή του. Ο λόγος αυτός, όπως προβάλλεται με το δικόγραφο της αίτησης ακυρώσεως, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, γιατί η συγκρότηση του συλλόγου των καθηγητών, ο οποίος εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της, είναι δεδομένη από το νόμο και δεν απαιτείται κατά νόμο η αναφορά της στην προσβαλλόμενη απόφαση, εφόσον άλλωστε δεν προβάλλεται ότι κατά την κρίσιμη συνεδρίαση

απουσίαζε συγκεκριμένο μέλος του συλλόγου με αποτέλεσμα να προκύπτει παράνομη σύνθεση του συλλογικού αυτού οργάνου. Επίσης είναι απορριπτέος ως αβάσιμος και ο λόγος ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται ότι παράνομα ο αιτών δεν κλήθηκε σε απολογία ενώπιον του συλλόγου των καθηγητών πριν από το χαρακτηρισμό της διαγωγής του ως κοσμίας, γιατί όπως αναπτύσσεται στις προηγούμενες σκέψεις, για το χαρακτηρισμό της διαγωγής μαθητών ως «κοσμίας», που γίνεται κατά τη λήξη του διδακτικού έτους, δεν απαιτείται προηγούμενη κλήση του για παροχή εξηγήσεων. Τέλος προβάλλει ο αιτών, με το από 30-10-1986 υπόμνημά του, ότι ο σύλλογος καθηγητών που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη συγκροτήθηκε παράνομα, γιατί κατά την κρίσιμη συνεδρίαση απουσίαζε τουλάχιστον ένα μέλος του συλλόγου και δεν προκύπτει από τα πρακτικά ή τα στοιχεία του φακέλλου ότι όλα τα μέλη του συλλόγου είχαν κληθεί να παραστούν εγγράφως κατά τη συνεδρίαση αυτή, ούτε η έγγραφη απόδειξη της πρόσκλησης των απόντων μελών. Ο αυτοτελής όμως αυτός λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος γιατί προβάλλεται το πρώτο με υπόμνημα.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την κρινόμενη αίτηση.

Διατάζει την κατάπτωση του παραβόλου.

Επιβάλλει στον αιτούντα εννέα χιλιάδες (9.000) δραχμές ως δικαστική δαπάνη του δημοσίου.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 20 Νοεμβρίου 1986 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 12^{ης} Ιανουαρίου 1987.

Ο Πρόεδρος του Γ΄ Τμήματος

Η Γραμματέας

Ισχύον Δίκαιο

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM – ΝΟΜΟΣ
1099/1966 ΣΤΕ

Α ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ/1996 (1), ΔΔΙΚΗ/1996 (371)

Εκπαίδευση. Πειθαρχική ευθύνη των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Πειθαρχικά παραπτώματα και πειθαρχικές κυρώσεις. Αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος. Επιβολή της κύρωσης αυτής από το σύλλογο διδασκόντων στο σχολείο. Νομική υπόσταση των πράξεων του συλλόγου, οι οποίες υπογράφονται από τον Πρόεδρο ή τον αναπληρωτή του. Απαρτία του συλλόγου. Η απόφαση επιβολής της πειθαρχικής κύρωσης της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς. Τυπικά στοιχεία της απόφασης. Αόριστη η αιτιολογία της προσβαλλομένης απόφασης. Περιστατικά. Νομιμοποίηση του πατέρα του ανηλίκου μαθητή για την άσκηση αίτησης ακύρωσης. Επιμέλεια του ανηλίκου. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

Αριθμός 1099/1996

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΣΤ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 12 Φεβρουαρίου 1996 με την εξής σύνθεση: Αν. Μαρίνος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Στ' Τμήματος, Ν. Ντούβας, Αικ. Συγγούνα, Σύμβουλοι, Κ. Κουσούλης, Κ. Φιλοπούλου, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος.

Για να δικάσει την από 7 Δεκεμβρίου 1995 αίτηση:

του Εμμανουήλ Δημουλικά του Γρηγορίου, εμπόρου, κατοίκου Κηφισιάς Αττικής, οδός Πίνδου αρ. 15, πατρός του ανηλίκου μαθητή Γρηγορίου Εμ. Δημουλικά και με την ιδιότητα του κηδεμόνος αυτού, ο

οποίος παρέστη με την δικηγόρο Φωτεινή Κοκκινίδιου (Α.Μ. 7508), που τον διόρισε στο ακροατήριο,

κατά του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος παρέστη με τον Κρ. Μανωλή, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθούν: 1) η 12/24-10-1995 πράξη του Συλλόγου καθηγητών του 1^{ου} Λυκείου Κηφισιάς και 2) η 2232/4-12-1995 επικυρωτική απόφαση της Β΄ Δ/σης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Παρέδρου Κ. Φιλοπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την πληρεξούσια του αιτούντος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και τον αντιπρόσωπο του Υπουργού, ο οποίος ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του Δικαστηρίου και,

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης αιτήσεως έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (2925753 και 2925754/1995 διπλότυπα εισπράξεως της Δ.Ο.Υ. Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών και 2431163 και 7177263 ειδικά έντυπα παραβόλου).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η ακύρωση: α) της 12/24-10-1995 πράξεως του συλλόγου καθηγητών του 1^{ου} Λυκείου Κηφισιάς, με την οποία επιβλήθηκε στο γιό του αιτούντος Γρηγόριο Δημουλικά, μαθητή της Γ΄ τάξεως του εν λόγω Λυκείου η κύρωση της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος για τα πειθαρχικά παραπτώματα που αναφέρονται στην πράξη αυτή, και β) της 5859/23-11-1995 πράξεως

του Προϊσταμένου του 2^{ου} Γραφείου Β' Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Νομαρχίας Αθηνών, (από παραδρομή προσδιορίζεται στο δικόγραφο με αριθμό 2232/4-12-1995), με την οποία ορίστηκε ως σχολείο μετεγγραφής του γιού του αιτούντος το 2^ο Λύκειο Κηφισιάς.

3. Επειδή, από στοιχεία που προσκόμισε ο αιτών προκύπτει ότι ο γάμος αυτού με την μητέρα του ανήλικου γιού του έχει ήδη λυθεί, και ότι, ναι μεν αρχικώς την επιμέλεια του προσώπου του γιού του είχε αναλάβει η μητέρα του, πλην όμως η τελευταία με την 20363/8-2-1996 ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου δήλωσε ότι από το έτος 1993 την επιμέλεια του προσώπου του γιού της ασκεί ο αιτών και ότι αυτή εγκρίνει την άσκηση της κρινόμενης αιτήσεως. Με τα δεδομένα αυτά, ο αιτών νομιμοποιείται να ασκήσει μόνος του, και όχι από κοινού με την εν διαζεύξει σύζυγό του, την κρινόμενη αίτηση ακυρώσεως, η οποία στρέφεται κατά πράξεων που υποχρεώνουν το γιό του σε αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, λόγω των συνεπειών που προκύπτουν από τις πράξεις αυτές για το πρόσωπο του γιού του, και οι οποίες συνέπειες έχουν σχέση με τη μόρφωση και εκπαίδευσή του, δηλαδή αναφέρονται σε θέματα για τα οποία έχει επιμέλεια ο αιτών (άρθρο 1518 Α.Κ.) και χρήζουν άμεσης αντιμετώπισεως, με την άσκηση του σχετικού ενδίκου μέσου, που έχει, ως εκ τούτου, επείγοντα χαρακτήρα (άρθρο 1516 εδ. α, περίπτ. 1 Α.Κ.) (βλ. ΣτΕ 3233/93).

4. Επειδή, το π.δ. 104/1979 «Περί σχολικού και διδακτικού έτους, υπηρεσιακών βιβλίων, εγγραφών, μετεγγραφών, φοιτήσεως, διαγωγής και τιμητικών διακρίσεων των μαθητών των σχολείων Μέσης Γενικής Εκπαιδεύσεως» (φ.Α, 23), ορίζει στο άρθρο 26 αυτού ότι: «1. Η συμπεριφορά μαθητών, η καθ' οιονδήποτε τρόπον εκδηλουμένη εντός και εκτός του σχολείου δια πράξεων ή παραλείψεων, συνιστά την διαγωγή αυτών. 2. 3. Η προσήκουσα διαγωγή των μαθητών, νοουμένη ως έμπρακτος συμμόρφωσις προς τους διέποντας την σχολικήν

ζωήν κανόνας και προς τα ηθικάς αρχάς του κοινωνικού περιβάλλοντος, εντός του οποίου διαβιούν, αποτελεί υποχρέωσιν αυτών, πάσα δε παρέκκλισις εκ ταύτης, εκδηλουμένη δι' υπαιτίου πράξεως ή παραλείψεως, αποτελεί αντικείμενον παιδαγωγικού ελέγχου και εν ανάγκη αντιμετωπίζεται δια σχολικών κυρώσεων κατά τας διατάξεις του παρόντος Π. Δ/τος». Περαιτέρω, κατά το άρθρο 27 του ίδιου π.δ/τος «Δια πάσαν υπαίτιον παρέκκλισιν εκ της προσηκούσης κατά την έννοιαν της παρ. 3 του άρθρ. 26 του παρόντος Π. Δ/τος διαγωγής και αναλόγως του βαθμού της παρεκκλίσεως ταύτης επιβάλλονται εις τους μαθητάς αι κάτωθι κυρώσεις: α) Παρατήρησις, β) επίπληξις, γ) ωριαία απομάκρυνσις εκ του διδασκομένου μαθήματος, δ) αποβολή εκ των μαθημάτων μέχρι 3 ημερών, ε) αποβολή εκ των μαθημάτων μέχρι 5 ημερών και στ) αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος». Τέλος, στο άρθρο 28 του ίδιου π.δ/τος ορίζεται ότι την κύρωση της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος μπορεί να επιβάλλει μόνο η ολομέλεια των διδασκόντων στο συγκεκριμένο σχολείο.

5. Επειδή, στο άρθρο 11 περίπτωση ΣΤ του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167) προβλέπεται ο σύλλογος διδασκόντων κάθε σχολείου, που αποτελείται από όλους τους διδάσκοντες στο σχολείο με οποιαδήποτε σχέση εργασίας και έχει ως πρόεδρο ως διευθυντή του σχολείου (παρ. 1) και ορίζεται ότι ο σύλλογος διδασκόντων αποτελεί συλλογικό όργανο (παρ. 3). Εξάλλου, στην παρ. 7 του άρθρου 19 του ν. 1599/1986 (ΦΕΚ 75) ορίζεται ότι «η υπογραφή του προέδρου ή του αναπληρωτή του αρκεί για την υπόστασις κάθε πράξης του συλλογικού οργάνου», και στην παρ. 10 του ίδιου άρθρου ότι «οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται για τα συλλογικά όργανα της κεντρικής και αποκεντρωμένης διοίκησης, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης». Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι για να έχουν νόμιμη υπόστασις οι πράξεις του συλλόγου των διδασκόντων των

δημόσιων σχολείων, αρκεί, ως πράξεις συλλογικών οργάνων της κεντρικής και αποκεντρωμένης διοίκησης, να υπογράφονται από τον Πρόεδρο του συλλογικού οργάνου ή τον αναπληρωτή του (ΣτΕ 133/92, βλ. και 2758/92). Στην προκειμένη περίπτωση, εφόσον η προσβαλλόμενη πράξη του συλλόγου των διδασκόντων υπογράφεται από τον Διευθυντή του Λυκείου, πράγμα άλλωστε που δεν αμφισβητείται, αβασίμως ο αιτών υποστηρίζει ότι η πράξη αυτή δεν είναι νόμιμη γιατί από το σύνολο των είκοσι ενός (21) καθηγητών που έλαβαν μέρος στην κρίσιμη συνεδρίαση, φέρει τις υπογραφές μόνο δεκαέξι (16) καθηγητών.

6. Επειδή, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη πράξη του συλλόγου των καθηγητών, κατά την κρίσιμη συνεδρίαση του συλλόγου, συνελθόντος μετά από πρόσκληση των μελών του από τον Διευθυντή του Λυκείου, παρίσταντο είκοσι ένας (21) καθηγητές επί συνόλου τριάντα ενός (31) ήτοι πολύ άνω του ημίσεως πλέον ενός που αποτελεί τον νόμον και ορίζοντος άλλως την απαρτίαν. Με το δεδομένο αυτό της υπάρξεως απαρτίας κατά την ως άνω συνεδρίαση ο λόγος ακυρώσεως, κατά τον οποίο η προσβαλλόμενη πράξη είναι μη νόμιμη γιατί είναι καταχωρισμένα σ' αυτήν τα ονόματα είκοσι ενός (21) καθηγητών, ενώ το σύνολο των διδασκόντων ανέρχεται σε τριάντα ένα (31) καθηγητές, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, αφού μ' αυτόν δεν προβάλλεται ειδικότερα ότι ως προς τους δέκα (10) μη προσελθόντες καθηγητές δεν συνέτρεχε, τυχόν, κώλυμα συμμετοχής τους στην ανωτέρω συνεδρίαση του συλλόγου των διδασκόντων (προβλ. ΣτΕ 705/94, 3319/79).

7. Επειδή, από τις διατάξεις των άρθρων 26, 27 και 28 του π.δ. 104/1979 που αναφέρονται σε προηγούμενη σκέψη προκύπτει ότι ο μαθητής μπορεί να υποχρεωθεί σε αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, ως συνέπεια της επιβολής σ' αυτόν της αντίστοιχης πειθαρχικής κύρωσης για πειθαρχικό παράπτωμα που διέπραξε και τούτο ανεξάρτητα από το χαρακτηρισμό της διαγωγής του.

Η επιβολή όμως της ανώτατης αυτής πειθαρχικής κύρωσης πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς στη σχετική πειθαρχική απόφαση, για να μπορεί να εξακριβώσει ο ακυρωτικός δικαστής αν ορθά ασκήθηκε η διακριτική εξουσία του πειθαρχικού οργάνου κατά την επιμέτρηση της ποινής και τούτο γιατί, σύμφωνα με το νόμο, κάθε ποινή επιβάλλεται ανάλογα με το βαθμό της παρέκκλισης του μαθητή από τη διαγωγή που οφείλει να έχει. Για να είναι δε πλήρης η σχετική αιτιολογία πρέπει να παρατίθενται στην πειθαρχική απόφαση τόσο τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν το παράπτωμα όσο και οι λόγοι για τους οποίους κρίθηκε ότι πρέπει να επιβληθεί η βαρύτερη ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος (ΣτΕ 705/94, 2306/93, 2793/92 κ.α.).

8. Επειδή, στην προσβαλλόμενη πράξη του συλλόγου των καθηγητών αναφέρεται ότι στο γιό του αιτούντος Γρηγόριο Δημουλικά επιβλήθηκε η κύρωση της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος για τα παραπτώματα α) της τοποθέτησεως κόλλας στην καρέκλα καθηγήτριας, με αποτέλεσμα την καταστροφή του ενδύματός της και β) της τοποθέτησεως σιλικόνης στην κλειδαριά της κύριας εισόδου του σχολείου καθώς και συρματόσχοινου, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση έναρξης των μαθημάτων για μία ώρα, στις 5-10-1995. Στην ίδια πράξη του συλλόγου διδασκόντων αναφέρονται περαιτέρω τα ακόλουθα: Όταν συνέβησαν τα προαναφερθέντα γεγονότα, οι καθηγητές προσπάθησαν να ανακαλύψουν τους υπαιτίους. Έτσι, στις 19-10-1995 ο σύλλογος των διδασκόντων συζήτησε το αποτέλεσμα των ερευνών. Ο καθηγητής Συμεώνογλου ανέφερε ότι, όπως πληροφορήθηκε από συμμαθητή του γιού του αιτούντος του οποίου το όνομα δεσμεύθηκε να μην αποκαλύψει, δράστης και των δύο παραπτωμάτων ήταν ο Γρηγόριος Δημουλίκας. Κατόπιν αυτού εκλήθη ο μαθητής Δημουλίκας, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι δεν είχε καμία σχέση με τα ως άνω γεγονότα. Εκλήθη επίσης ο αιτών ο οποίος απέκλεισε οποιαδήποτε συμμετοχή του γιού του στα συμβάντα.

Στη συνέχεια εκλήθη και αντιπροσωπεία του δεκαπενταμελούς μαθητικού συμβουλίου και ο Πρόεδρος αυτού δήλωσε κατηγορηματικά ότι ο Δημουλίκας δεν διέπραξε το πρώτο παράπτωμα και ότι δεν εγνώριζε αν διέπραξε το δεύτερο. Κατά την κρίσιμη συνεδρίαση του συλλόγου διδασκόντων, ο Διευθυντής του σχολείου, αφού ενημέρωσε το σύλλογο ότι εκλήθησαν συμμαθητές του Δημουλικά με τους οποίους συζήτησε διεξοδικά το θέμα, δήλωσε ότι ο ίδιος δεν είχε πεισθεί για την ενοχή του μαθητή, λόγω μη υπάρξεως επαρκών στοιχείων. Ο καθηγητής Συμεώνογλου επέμεινε στην αξιοπιστία της πηγής του και έθεσε θέμα δικής του αξιοπιστίας, ενώ ο Διευθυντής του σχολείου τόνισε ότι «ο τρόπος που παρουσιάζονται τα αποδεικτικά στοιχεία δεν στοιχειοθετεί την ενοχή του μαθητή». Ακολούθως έγινε ψηφοφορία και αποφασίσθηκε κατά πλειοψηφία η απομάκρυνση του μαθητή Δημουλικά από το σχολείο.

9. Επειδή, η ανωτέρω αιτιολογία της προσβαλλόμενης πράξεως είναι αόριστη και δεν επαρκεί για να στηρίξει την επιβολή της πειθαρχικής κυρώσεως της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος. Ειδικότερα, δεν προκύπτει από την πράξη αυτή αν ο γιός του αιτούντος διέπραξε πράγματι τα πειθαρχικά παραπτώματα που του αποδίδονται, ενώ, εξάλλου, η αναφορά του καθηγητή Συμεώνογλου περί της ενοχής του Δημουλικά παρατίθεται εντελώς αόριστα χωρίς να κατονομάζεται ο μαθητής που έδωσε τη σχετική μαρτυρία, και δεν μπορεί, ακριβώς λόγω της αοριστίας της, να παράσχει έγκυρο έρεισμα για την επιβολή της επίδικης κυρώσεως. Τέλος, στην ως άνω πράξη δεν περιέχεται καν κρίση περί της ενοχής του γιού του αιτούντος ενόψει των στοιχείων που τέθηκαν υπόψη του συλλόγου καθηγητών, αλλά παρατίθεται μόνο η συμπερασματική εκτίμηση της πλειοψηφίας των μελών του οργάνου περί του ότι ήταν επιβλητέα στο μαθητή η κύρωση της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος. Για το λόγο, επομένως, αυτόν της ανεπαρκούς

αιτιολογίας της πράξεως, βασίμως προβαλλόμενο, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη του συλλόγου καθηγητών του 1^{ου} Λυκείου Κηφισιάς.

10. Επειδή, μετά την ακύρωση της ως άνω πράξεως του συλλόγου διδασκόντων, η συμπροσβαλλόμενη πράξη του Προϊσταμένου του 2^{ου} Γραφείου Β΄ Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Νομαρχίας Αθηνών, ερειδόμενη στην πρώτη πράξη του συλλόγου, χάνει το νόμιμο έρεισμά της και για το λόγο αυτό καθίσταται και αυτή ακυρωτέα.

Δ ι α τ α ύ τ α

Δέχεται την κρινόμενη αίτηση.

Ακυρώνει την 12/24-20-1995 πράξη του συλλόγου καθηγητών του 1^{ου} Λυκείου Κηφισιάς περί επιβολής στο γιό του αιτούντος της κυρώσεως της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, και την 5859/23-11-1995 πράξη του Προϊσταμένου του 2^{ου} Γραφείου Β΄ Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Νομαρχίας Αθηνών περί ορισμού ως σχολείου μετεγγραφής του μαθητή του 2^{ου} Λυκείου Κηφισιάς.

Διατάζει την απόδοση του παραβόλου, και

Επιβάλλει στο Δημόσιο τη δικαστική δαπάνη του αιτούντος που ανέρχεται σε είκοσι οκτώ χιλιάδες (28.000) δραχμές.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 14 Φεβρουαρίου 1996 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 4^{ης} Μαρτίου 1996.

Ο Πρόεδρος του ΣΤ΄ Τμήματος Ο Γραμματέας του ΣΤ΄ Τμήματος

Αν. Μαρίνος

Β. Μανωλόπουλος

Αριθμός 2289/2002

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Γ΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 31 Μαΐου 2001 με την εξής σύνθεση: Γ. Δεληγιάννης, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Γ΄ Τμήματος, Π. Πικραμμένος, Δ. Μπριόλας, Σύμβουλοι, Μ. Γκορτζολίδου, Γ. Τσιμέκας, Πάρεδροι. Γραμματέας η Δ. Μουζάκη, Γραμματέας του Γ΄ Τμήματος.

Για να δικάσει την από 25 Ιουνίου 1998 έφεση:

του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, ο οποίος παρέστη με την Χρ. Διβάνη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

κατά του Χριστόφορου Αριστοτέλη Πασιαλάκου, σμηναγού της Π.Α., ο οποίος δεν παρέστη.

και κατά της 1350/1997 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου Δ. Μπριόλα.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την αντιπρόσωπο του Υπουργού, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους εφέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η έφεση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ό ν Ν ό μ ο

1. Επειδή με την κρινόμενη έφεση, για την οποία δεν απαιτείται κατά το νόμο η καταβολή τελών και παραβόλου, ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως 1350/1997 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Με την απόφαση αυτή έγινε δεκτή αίτηση ακυρώσεως του

εφεσιβλήτου κατά της υπ' αριθμ. Φ.557.6/ΑΠ 27132/Σ.90/11.11.1995 διαταγής του Αρχηγού του Γ.Ε.Α., με την οποία απορρίφθηκε αναφορά παραπόνων του εφεσιβλήτου, Σμηναγού της Π.Α., κατά της υπ' αριθμ. Φ.537.6/ΑΠ26727/Σ.40/7.4.1995 διαταγής του ίδιου Αρχηγού περί καταχώρησης στον ατομικό φάκελο του εφεσιβλήτου των συμπερασμάτων της επιθεώρησης που διεξήχθη στις 26.10.1994, σχετικώς με διαπιστωθείσα βλάβη σε αεροσκάφος της 342 Μοίρας, στην οποία υπηρετούσε ως αρχιμηχανικός.

2. Επειδή, το Ν.Δ. 178/1969 (φ. Α' 71) ορίζει στη μεν παρ. 3 του άρθρ. 16 αυτού τα στοιχεία τα οποία πρέπει να υπάρχουν στον ατομικό φάκελο εκάστου αξιωματικού, πέραν των εκθέσεων ικανότητας, οι οποίες συντάσσονται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 17 του ίδιου ν.δ/τος, στη δε παρ. 4 ότι: «Επί πλέον των ανωτέρω στοιχείων, εις τον ατομικόν φάκελλον του αξιωματικού δύναται να τεθή, κατόπιν αποφάσεως του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων ή του Αρχηγού του οικείου Κλάδου, παν έτερον στοιχείον το οποίον ήθελε κριθή απαραίτητον δια την αξιολόγησιν του αξιωματικού». Εξ άλλου, το β.δ. 19/1970 «περί των ατομικών εγγράφων των Μονίμων Αξιωματικών» (φ. Α' 6), ορίζει στο μεν άρθρο 1 αυτού τα ατομικά έγγραφα που πρέπει να τηρούνται για κάθε αξιωματικό, μεταξύ των οποίων είναι και ο μνημονευθείς ατομικός φάκελος, στο δε άρθρο 6, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του π.δ/τος 456/1976 (φ. Α' 170) θεσπίζει ειδική διαδικασία διαγραφής δυσμενών στοιχείων, τα οποία περιέχονται σε εκθέσεις ικανότητας, σημειώματα αποδόσεως και εκθέσεις πολεμικής δράσεως αξιωματικών καθορίζοντας τα όργανα, τα οποία είναι αρμόδια για να διατάξουν τη διαγραφή αυτή και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες διατάσσεται.

3. Επειδή, από το συνδυασμό των διατάξεων που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, συνάγεται ότι αναφορές παραπόνων αξιωματικών σχετικές με τις διαταγές ανωτέρων τους, με τις οποίες τους

ανατίθεται η εκτέλεση υπηρεσίας ή με τις διαπιστώσεις αυτών ως προς τον τρόπο εκτέλεσης της υπηρεσίας τους, ανάγονται στην εσωτερική λειτουργία των στρατιωτικών μονάδων. Συνεπώς, πράξεις των προϊσταμένων του αξιωματικού, με τις οποίες απορρίπτονται τέτοιες αναφορές παραπόνων, σε πρώτο, δεύτερο ή τρίτο βαθμό αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξεως, στερούμενα εκτελεστού χαρακτήρα και απαραδέκτως προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως. Εξ αλλου η κατ' ακολουθία απορρίψεως τέτοιων αναφορών παραπόνων διαταγή του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων (ήδη του Αρχηγού ΓΕΕΘα, σύμφωνα με το Ν. 660/1977 (φ. Α' 218) ή του Αρχηγού του οικείου κλάδου, περί καταχώρησης στον ατομικό φάκελο του αξιωματικού, σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 4 του ν.δ/τος 178/1969, δυσμενών παρατηρήσεων τις οποίες αυτός συνήγαγε κατά την εξέταση της αναφοράς παραπόνων του αξιωματικού στερείται ομοίως εκτελεστού χαρακτήρα (ΣτΕ 2649/1998). Τέτοια έλλειψη εκτελεστότητας συντρέχει στην περίπτωση απορρίψεως από τον Αρχηγό του Γ.Ε.Α. αναφοράς παραπόνων αξιωματικού, που προβλέπεται στο άρθρο 53 του Κανονισμού Διερεύνησης Ατυχημάτων της Π.Α. (Ε-2/93), κατά του πορίσματος της επιτροπής διερεύνησης, όταν με αυτό αποδίδονται στον αξιωματικό σφάλματα ή παραλείψεις που αποτελούν αιτία του αεροπορικού ατυχήματος. Τούτο διότι, σύμφωνα με το άρθρο 54 του ιδίου Κανονισμού, η διερεύνηση του ατυχήματος είναι παράλληλη και ανεξάρτητη από τη διενέργεια προανάκρισης (που διατάσσεται υποχρεωτικά σε περίπτωση θανάτου, τραυματισμού ή ζημιών ιδιωτικής ή δημόσιας περιουσίας), ή ένορκης διοικητικής εξέτασης (που διατάσσεται σε κάθε άλλη περίπτωση, για τη διακρίβωση τυχόν πειθαρχικής ευθύνης των εμπλεκομένων στο ατύχημα στρατιωτικών της Π.Α.), το πόρισμα δε της επιτροπής διερεύνησης καθώς και τα σχετικά στοιχεία καταχωρίζονται σε ειδικό φάκελο, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα στο εν λόγω Κανονισμό και ανακοινώνονται

κατά την κρίση του ΓΕΑ σε άλλους αποδέκτες προς αποφυγή παρόμοιων ατυχημάτων.

4. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Στις 26.10.1994, κατά την περιοδική επιθεώρηση στο συνεργείο κινητήρων της Μοίρας Συντηρήσεως βάσεως της 114 Π.Μ., διαπιστώθηκε, επί του κινητήρα του υπ' αρ. 124 αεροσκάφους τύπου F-1CG, βλάβη σε πτερύγια αεροσυμπιεστή και τουρμπίνας του εν λόγω αεροκινητήρα [Α/Κ]. Κατά την ανάλυση του ατυχήματος και τα εξαχθέντα συμπεράσματα που έγιναν από τη Μονάδα και στη συνέχεια προωθήθηκαν στο ΓΕΑ/Δνση Ασφαλείας Πτήσεων, διαπιστώθηκε, μεταξύ άλλων, και σφάλμα επιβλέψεως αρχιμηχανικού 342 Μοίρας, δηλ. του ήδη εφεσίβλητου σμηναγού, που συνίστατο σε ελλιπή ενημέρωση του συνεργείου Α/Κ επί του προβλήματος που παρουσίασε ο ίδιος κινητήρας νωρίτερα, και δη στις 15.9.1994, με αποτέλεσμα να μην ελεγχθεί διεξοδικά ο κινητήρας και να μην εντοπισθούν θραύσματα του εκκινητήρα στο εσωτερικό του. Οι διαπιστώσεις και οι αιτίες του ατυχήματος στον αεροκινητήρα συμπεριελήφθησαν στην υπ' αρ. Φ.557.6/ΑΠ.2672/σ.40/7.4.1995 διαταγή του Αρχηγού ΓΕΑ και με την ίδια διαταγή διετάχθη η καταχώρησή της στον ατομικό φάκελο του αιτούντος. Κατά της διαταγής αυτής ο αιτών υπέβαλε την από 6.6.1995 αναφορά παραπόνων, σύμφωνα με το άρθρο 53 του Κανονισμού Διερεύνησης Ατυχημάτων Ε-2/93, η οποία απορρίφθηκε με την υπ' αριθμ. Φ.557.6/ΑΠ27132/Σ.40/11.11.1995 απόφαση του ιδίου Αρχηγού, ο οποίος διαπίστωσε έλλειψη συνεργασίας της Μοίρας με το συνεργείο αεροκινητήρων της Μονάδας Συντηρήσεως Βάσεως, κρίνοντας ότι «το ατύχημα της 26.10.1994 θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί εάν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς είχαν επιδείξει τη δέουσα ευαισθησία, προσοχή και παρατηρητικότητα», συνέστησε δε «τη βαθύτερη ανάλυση του

προβλήματος για τον εντοπισμό των πραγματικών αιτίων που προκάλεσαν το ατύχημα, με σκοπό τη λήψη των απαιτούμενων προληπτικών μέτρων για την αποφυγή της επανεμφάνισής του και τη δημιουργία ανεπιθύμητων καταστάσεων». Με το περιεχόμενο αυτό, η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως του εφεσιβλήτου απόφαση του Αρχηγού ΓΕΑ στερείται εκτελεστού χαρακτήρα, σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, διότι περιέχει διαπιστώσεις και κρίσεις που ανάγονται στην εσωτερική λειτουργία της συγκεκριμένης Μονάδας της Π.Α. Ομοίως, στερείται εκτελεστού χαρακτήρα και η διαταγή καταχώρησης των πορισμάτων της έρευνας στον ατομικό φάκελο του εφεσιβλήτου, διότι αν στη συνέχεια η διαταγή αυτή λαμβάνεται νομίμως υπόψη ή όχι από τα αρμόδια υπηρεσιακά συμβούλια για τη στήριξη δυσμενούς κρίσεως του αξιωματικού, θα κριθεί με την προσβολή της κρίσεως αυτής (πρβλ. Σ.τ.Ε. 1603/48, 339/61, 4831/87), ενώ, εξάλλου, υπάρχει και η διαδικασία διαγραφής δυσμενών στοιχείων των διατάξεων του άρθρου 6 του β.δ/τος 19/1970, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των (Σ.τ.Ε. 2649/1998). Κατά συνέπεια, έσφαλε το δικάσαν εφετείο, που θεώρησε εκτελεστή την απόφαση του Αρχηγού ΓΕΑ, και την ακύρωσε με την αιτιολογία ότι ο εφεσίβλητος στερήθηκε του κατά το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος δικαιώματος ακροάσεως. Για το λόγο αυτό, που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως κατ' έφεση διότι αφορά στη δικαιοδοσία του δικάσαντος Εφετείου, η κρινόμενη έφεση πρέπει να γίνει δεκτή, ενώ παρέλκει η εξέταση των προβαλλόμενων λόγων εφέσεως.

5. Επειδή, μετά την εξαφάνιση της εκκαλούμενης αποφάσεως, το δικαστήριο αυτό προχωρεί, σύμφωνα με το άρθρο 64 του π.δ/τος 18/1989 (φ. Α' 8) στην εκδίκαση της από 28.2.1996 αιτήσεως ακυρώσεως του ήδη εφεσιβλήτου, η οποία πρέπει να απορριφθεί ως

απαράδεκτη, για τον εκτεθέντα λόγο της ελλείψεως εκτελεστού χαρακτήρα των προσβαλλόμενων με αυτήν πράξεων.

6. Επειδή, το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις της παρούσης δίκης (άρθρο 39 παρ. 1 π.δ/τος 18/1989), κρίνει ότι ο εφεσίβλητος – αιτών πρέπει να απαλλαγεί από τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας.

Δια ταύτα

Δέχεται την κρινόμενη έφεση.

Εξαφανίζει την απόφαση 1350/1997 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.

Δικάζει την από 28.02.1996 αίτηση ακυρώσεως του εφεσιβλήτου – αιτούντος και την απορρίπτει.

Διατάζει την κατάπτωση του παραβόλου της αιτήσεως ακυρώσεως, και

Απαλλάσσει τον εφεσίβλητο-αιτούντα από τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 12 Ιουνίου 2001.

Ο Πρόεδρος του Γ΄ Τμήματος

Η Γραμματέας του Γ΄ Τμήματος

Γ. Δεληγιάννης

Δ. Μουζάκη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 28^{ης} Αυγούστου 2002.

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Η Γραμματέας του Γ΄ Τμήματος

Π. Ζ. Φλώρος

Δ. Μουζάκη

Αριθμός 3832/1982

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Δ΄

Συγκείμενον εκ των μελών αυτού Γ. Κοντογιάννη, Αντιπροέδρου, Προέδρου του Δ΄ Τμήματος, Β. Ρώτη, Κ. Μ. Χαλαζωνίτη, Ιω. Τζεβελεκάκη, Χρ. Γεραρή, Συμβούλων της Επικρατείας, Σ. Χαραλαμπίδη και Θ. Χατζηπαύλου, Παρέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Συνεδριάσαν δημοσία εν τω ακροατηρίω του τη 26^η Οκτωβρίου 1982, παρούσης και της Γραμματέως του Δ΄ Τμήματος Αθ. Μητροπούλου, ίνα δικάση την κατωτέρω εκτιθεμένην υπόθεσιν επί τη από 13^{ης} Φεβρουαρίου 1982 αιτήσει:

του Θεμιστοκλή Μαγκριώτη, στρατιώτου, 528 Τ.Π./ΙΧ Μ.Π.-ΣΤΤ 913, παραστάntος δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Χρ. Αργυροπούλου (Α.Τ. 2544/82), δυνάμει πληρεξουσίου,

κατά του Υπουργού Εθνικής Αμύνης, παραστάntος δια του Αν. Σοφού, Παρέδρου της Διοικήσεως,

περί ακυρώσεως α) της από 14-1-1982 επιβληθείσης ποινής φυλακίσεως 60 ημερών υπό Διοικητού 528 Τάγματος Πεζικού, β) των από 21-3-1978 έως 11-2-1979 επιβληθεισών ποινών φυλακίσεως, 5 ημερών υπό Διοικητού 6^{ου} Συντάγματος Πεζικού / Κέντρου Νεοσυλλέκτων Κορίνθου, 20 ημερών υπό Διοικητού 6^{ου} Συντάγματος Πεζικού / κέντρου Νεοσυλλέκτων Κορίνθου, 10 ημερών υπό Διοικητού 649 Τάγματος Εθνοφυλακής, 5 ημερών υπό Διοικητού 649 Τάγματος Εθνοφυλακής, 5 ημερών υπό Διοικητού 649 Τάγματος Εθνοφυλακής, 10 ημερών υπό Διοικητού 649 Τάγματος Εθνοφυλακής.

Ακούσαν του εισηγητού, Συμβούλου της Επικρατείας Ιω. Τζεβελεκάκη, αναγνόντος και αναπτύξαντος την έκθεσιν αυτού, καθ' ην το ιστορικόν της προκειμένης υποθέσεως έχει ως έπεται:

Δια της υπό κρίσιν αιτήσεως ζητείται η ακύρωσις α) της από 14-1-1982 ημερησίας διαταγής του Διοικητού του 528 Τάγματος Πεζικού, β) των από 19-4-1978 και 11-5-1978 ημερησίων διαταγών του Διοικητού του 6^{ου} Συντάγματος Πεζικού και γ) των από 1-7-1978, 13-11-1978, 27-11-1978 και 12-2-1979 ημερησίων διαταγών του Διοικητού του 649 Τάγματος Εθνοφυλακής, δια των οποίων επεβλήθησαν εις τον αιτούντα, οπλίτην, πειθαρχικαί ποιναί φυλακίσεως (από 5 έως 20 ημερών) δια τα εις τας διαταγάς ταύτας αναφερόμενα πειθαρχικά παραπτώματα.

Τα προκύπτοντα ζητήματα είναι αντίστοιχα προς τους προβαλλομένους λόγους ακυρώσεως.

Εφ' ων ο εισηγητής ανέπτυξε την γνώμην αυτού.

Ακούσαν του πληρεξουσίου του αιτούντος αναπτύξαντος και πρφορικώς τους λόγους της υπό κρίσιν αιτήσεως και αιτησαμένου την παραδοχήν αυτής και του αντιπροσώπου του Υπουργού αιτησαμένου την απόρριψιν ταύτης.

Ι δ ό ν τ α σ χ ε τ ι κ á έ γ γ ρ α φ α

Σκεφθέν κατά τον Νόμον

Επειδή δια την υπό κρίσιν αίτησιν, κατεβλήθησαν τα νόμιμα τέλη και το παράβολον, ως προκύπτει εκ των υπ' αριθμ. 16414, 16415/1982 γραμματίων εισπράξεως του Ταμείου Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών και των υπ' αριθμ. 589836, 73891/1982 ειδικών γραμματίων παραβόλου.

Επειδή δια της αιτήσεως ταύτης, εισαχθείσης εις το Τμήμα υπό, πενταμελή σύνθεσιν δι' ειδικής πράξεως του Προέδρου αυτού λόγω σπουδαιότητος, ζητείται η ακύρωσις α) της από 14-1-1982 ημερησίας διαταγής του Διοικητού του 528 Τάγματος Πεζικού, β) των από 19-4-

1978 και 11-5-1978 ημερησίων διαταγών του Διοικητού του 6^{ου} Συντάγματος Πεζικού και γ) των από 1-7-1978, 13-11-1978, 27-11-1978 και 12-2-1979 ημερησίων διαταγών του Διοικητού του 649 Τάγματος Εθνοφυλακής, δια των οποίων επεβλήθησαν εις τον αιτούντα, οπλίτην, πειθαρχικαί ποιναί φυλακίσεως (από 5 έως 20 ημερών) δια τα εις τας διαταγάς ταύτας αναφερόμενα πειθαρχικά παραπτώματα.

Επειδή αι πράξεις επιβολής εις τους οπλίτας των υπό του άρθρου 68 παρ. 1 του δια του π.δ/τος 982/80 (Α' 245) κυρωθέντος «Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας εις τον Στρατόν» προβλεπομένων πειθαρχικών ποινών στερήσεως αδείας εξόδου, περιορισμού, κρατήσεως, φυλακίσεως και αυστηράς φυλακίσεως, αποσκοπούσαι εις την διατήρησιν της εις το Στράτευμα αναγκαίας πειθαρχίας και της εν γένει ομαλής λειτουργίας αυτού, συνιστούν μέτρα εσωτερικής τάξεως και, ως εκ της τοιαύτης φύσεώς των, δεν υπόκεινται εις προσβολήν δια του ενδίκου μέσου της αιτήσεως ακυρώσεως. Κατ' ακολουθίαν, αι προσβαλλόμεναι πράξεις, δια των οποίων επεβλήθησαν εις τον αιτούντα, οπλίτην αι εις αυτάς αναφερόμεναι πειθαρχικαί ποιναί φυλακίσεως, ήτοι ποιναί εκ των ανωτέρω μνημονευομένων, απαραδέκτως προσβάλλονται δια της υπό κρίσιν αιτήσεως (πρβλ. ΣτΕ 2018/81).

Επειδή, κατά ταύτα, η υπό κρίσιν αίτησις πρέπει ν' απορριφθή ως απαράδεκτος.

Δια ταύτα

Απορρίπτει την υπό κρίσιν αίτησιν.

Διατάσσει την κατάπτωσιν του παραβόλου.

Επιβάλλει εις βάρος του αιτούντος την δικαστικήν δαπάνην του Δημοσίου εκ δραχμών δύο χιλιάδων διακοσίων πενήκοντα (2.250).

Εκρίθη και απεφασίσθη εν Αθήναις τη 1^η Νοεμβρίου και 20^η Δεκεμβρίου 1982, εδημοσιεύθη δ' αυτόθι τη 21^η Δεκεμβρίου ιδίου έτους.

Ο Πρόεδρος του Δ' Τμήματος

Η Γραμματεύς του Δ' Τμήματος

1821/1989 ΣΤΕ (ΟΛΟΜ) (1056)

ΑΡΜ/1989 (692, ΔΔΙΚΗ/1989, (1309) ΝΟΒ/1990 (163)

Αίτηση ακυρώσεως. Προϋποθέσεις παραδεκτού. Εκτελεστή διοικητική πράξη. Μέση εκπαίδευση. Πειθαρχικά παραπτώματα μαθητών. Φορείς της πειθαρχικής δικαιοδοσίας. Εκτελεστή είναι μόνο η πράξη που επιβάλλει αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος.

Αριθ. 1821/1989 Ολομ.

Πρόεδρος ο κ. Β. ΜΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εισηγητής ο κ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, σύμβουλος

Δικηγόροι οι κ.κ. Α. Τσάτσος, Κ. Ηλιοπούλου, πάρεδρος της Διοικήσεως

(Απόσπασμα): Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 26 παρ. 3 του π.δ. 104/79 (Α' 23) «Η προσήκουσα διαγωγή των μαθητών, νοούμενη ως έμπρακτη συμμόρφωση προς τους κανόνες οι οποίοι διέπουν τη σχολική ζωή και προς τις ηθικές αρχές του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαβιούν, αποτελεί υποχρέωσή τους, κάθε δε καπέκλιση απ' αυτήν που εκδηλώνεται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη, αποτελεί αντικείμενο παιδαγωγικού ελέγχου και σε περίπτωση ανάγκης αντιμετωπίζεται με σχολικές κυρώσεις...». Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 27 του ίδιου π.δ. «Για κάθε υπαίτια παρέκκλιση από την προσήκουσα, κατά την έννοια της παρ. 3 του άρθρου 26 διαγωγή και αναλόγως του βαθμού της παρεκκλίσεως αυτής επιβάλλονται στους μαθητές οι εξής κυρώσεις: α) παρατήρηση, β) επίπληξη, γ) ωριαία απομάκρυνση από το διδασκόμενο μάθημα, δ) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 3 ημέρες, ε) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 5 ημέρες, και στ) αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος». Τέλος, κατά την παρ. 1 του άρθρου 28 του πιο πάνω

π.δ. οι καθηγητές μπορούν να επιβάλλουν τις υπό στοιχεία α', β' και γ' κυρώσεις, ο διευθυντής του σχολείου τις υπό στοιχεία α', β', γ' και δ' κυρώσεις, το συμβούλιο που αποτελείται από το διευθυντή του σχολείου ως πρόεδρο και τους καθηγητές που διδάσκουν στην τάξη του μαθητή ως μέλη μπορεί να επιβάλλει τις υπό στοιχεία α', β', γ', δ' και ε' κυρώσεις και τέλος την υπό στοιχεία στ' κύρωση μπορεί να επιβάλλει μόνο η ολομέλεια του συλλόγου των καθηγητών που διδάσκουν στο σχολείο.

Επειδή, όπως προκύπτει από τις διατάξεις που έχουν παρατεθεί στην προηγούμενη σκέψη, οι πράξεις των αρμοδίων σχολικών οργάνων με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές οι ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 27 του π.δ. 107/79, εκτός από την ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος, αποσκοπούν στην διατήρηση της αναγκαίας στο σχολείο πειθαρχίας και γενικώς στην ομαλή λειτουργία του και συνιστούν μέτρα εσωτερικής τάξεως, τα οποία στερούνται εκτελεστού χαρακτήρα και δεν προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως. Αντιθέτως, οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλεται η ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος αποτελούν, λόγω της σημασίας τους και των αμέσων δυσμενών συνεπειών που συνεπάγονται σε βάρος των τιμωρημένων μαθητών, εκτελεστές διοικητικές πράξεις και παραδεκτώς προσβάλλονται με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακυρώσεως. Αν και κατά τη γνώμη ενός μέλους του δικαστηρίου με αποφασιστική ψήφο, οι πράξεις των αρμοδίων σχολικών οργάνων, με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές πειθαρχικές ποινές που μπορεί να κλιμακωθούν μέχρι και την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος συνιστούν, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της ποινής που επιβάλλεται, εκτελεστές διοικητικές πράξεις, οι οποίες προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως.

Αριθμός 1821/1989

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 24 Φεβρουαρίου 1989 με την εξής σύνθεση: Β. Μποτόπουλος, Πρόεδρος, Σ. Σπηλιωτόπουλος, Α. Μαρίνος, Τ. Κούνδουρος, Ι. Τζεβελεκάκης, Χρ. Γεραράς, Γ. Δεληγιάννης, Ν. Παπαδημητρίου, Π. Παραράς, Π.Ζ. Φλώρος, Ι. Μαρή, Μ. Παληατσάρας, Σ. Χαραλαμπίδης, Σύμβουλοι, Ν. Ρόζος και Χρ. Ράμμος, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Φρ. Καμπάνης.

Για να δικάσει την από 10 Ιουλίου 1987 αίτηση, η οποία παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου κατόπιν της 84/1988 αποφάσεως του Γ΄ Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, για να επιλύση το εις την απόφαση αυτή αναφερόμενο ζήτημα:

Του Λεωνίδα Ζαβού, κατοίκου Αμαρουσίου Αττικής, οδός Άρεως, αριθμός 24, ο οποίος ασκεί την γονική μέριμνα της ανήλικης κόρης του Αικατερίνης Ζαβού, ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Αριστ. Τσάτσο (Α.Μ. 71/89) που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά 1) του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος παρέστη με την Πάρεδρο της Διοικήσεως, Κ. Ηλιακοπούλου και 2) του Συλλόγου των Καθηγητών Γ΄ Γυμνασίου Αμαρουσίου, ο οποίος δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθεί η 30/2.6.1987 Πράξη – Απόφαση του Συλλόγου των καθηγητών του Γ΄ Γυμνασίου Αμαρουσίου και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Συμβούλου Ν. Παπαδημητρίου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο του αιτούντος, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, η οποία ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το νόμο

1. Επειδή, για την νομότυπη άσκηση της κρινόμενης αίτησης ακυρώσεως έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (2942550 και 2942551/1987 και ειδικά γραμμάτια παραβόλου 147836 και 596410).

2. Επειδή, με την αίτηση, η οποία ασκείται από τον αιτούντα ως ασκούντα τη γονική μέριμνα επί της ανίλικης κόρης του Αικατερίνης Ζαβού, ζητείται, η ακύρωση της 30/2.6.1987 πράξεως του συλλόγου των καθηγητών του 3^{ου} Γυμνασίου Αμαρουσίου. Με την πράξη αυτή έχει επιβληθεί στην Αικατερίνη Ζαβού, μαθήτρια της τρίτης τάξης του πιο πάνω γυμνασίου, η πειθαρχική ποινή της πενθήμερης αποβολής από τα μαθήματα, για τους λόγους που ειδικότερα αναφέρονται στην πιο πάνω πράξη.

3. Επειδή, η αίτηση εισάγεται ενώπιον της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, μετά την 84/1988 προδικαστική απόφαση του Γ' Τμήματος, για να επιλυθεί το γενικότερης σημασίας ζήτημα αν οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές πειθαρχικές ποινές, οι οποίες μπορούν να κλιμακωθούν και μέχρι την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος, αποτελούν, ασχέτως της βαρύτητας της ποινής που έχει επιβληθεί, εκτελεστές διοικητικές πράξεις παραδεκτώσ προσβαλλόμενες με αίτηση ακυρώσεως.

4. Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 26 παράγραφος 3 του π.δ. 104/1979 (ΦΕΚ 23) «Η προσήκουσα διαγωγή των μαθητών,

νοουμένη ως έμπρακτη συμμόρφωση προς τους κανόνες οι οποίοι διέπουν τη σχολική ζωή και προς τις ηθικές αρχές του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαβιούν, αποτελεί υποχρέωσή τους, κάθε δε παρέκκλιση απ' αυτή που εκδηλώνεται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη, αποτελεί αντικείμενο παιδαγωγικού ελέγχου και σε περίπτωση ανάγκης αντιμετωπίζεται με σχολικές κυρώσεις ...». Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 27 του ίδιου π. διατάγματος, «Για κάθε υπαίτια παρέκκλιση από την προσήκουσα, κατά την έννοια της παραγράφου 3 του άρθρου 26 ... διαγωγή και αναλόγως του βαθμού της παρεκκλίσεως αυτής επιβάλλονται στους μαθητές οι εξής κυρώσεις: α) παρατήρηση, β) επίπληξη, γ) ωριαία απομάκρυνση από το διδασκόμενο μάθημα, δ) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 3 ημέρες, ε) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 5 ημέρες και στ) αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος». Τέλος κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 28 του πιο πάνω π. διατάγματος οι καθηγητές μπορούν να επιβάλουν τις υπό στοιχεία α', β' και γ' κυρώσεις, ο διευθυντής του σχολείου τις υπό στοιχεία α', β', γ' και δ' κυρώσεις, το συμβούλιο που αποτελείται από το διευθυντή του σχολείου ως πρόεδρο και τους καθηγητές που διδάσκουν στην τάξη του μαθητή ως μέλη μπορεί να επιβάλλει τις υπό στοιχεία α', β', γ', δ' και ε' κυρώσεις και τέλος την υπό στοιχεία στ' κύρωση μπορεί να επιβάλλει μόνο η ολομέλεια του συλλόγου των καθηγητών που διδάσκουν στο σχολείο.

5. Επειδή, όπως προκύπτει από τις διατάξεις που έχουν παρατεθεί στην προηγούμενη σκέψη, οι πράξεις των αρμοδίων σχολικών οργάνων με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές οι ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 27 του π.δ. 107/79, εκτός από την ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος, αποσκοπούν στην διατήρηση της αναγκαίας στο σχολείο πειθαρχίας και γενικώς στην ομαλή λειτουργία του και συνιστούν μέτρα εσωτερικής τάξεως, τα οποία στερούνται

εκτελεστού χαρακτήρα και δεν προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως. Αντιθέτως, οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλεται η ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος αποτελούν, λόγω της σημασίας τους και των αμέσων δυσμενών συνεπειών που συνεπάγονται σε βάρος των τιμωρημένων μαθητών, εκτελεστές διοικητικές πράξεις και παραδεκτώς προσβάλλονται με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακυρώσεως. Αν και κατά τη γνώμη ενός μέλους του δικαστηρίου με αποφασιστική ψήφο, οι πράξεις των αρμοδίων σχολικών οργάνων, με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές πειθαρχικές ποινές που μπορεί να κλιμακωθούν μέχρι και την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος συνιστούν, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της ποινής που επιβάλλεται, εκτελεστές διοικητικές πράξεις, οι οποίες προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως.

6. Επειδή, μετά την επίλυση του μνημονευμένου ζητήματος, σύμφωνα με την πιο πάνω κρίση της πλειοψηφίας, η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στο Γ' Τμήμα για περαιτέρω εκδίκαση.

Δια ταύτα

Επιλύει το ζήτημα που παραπέμφθηκε και

Αναπέμπει την υπόθεση στο Γ' Τμήμα για περαιτέρω εκδίκαση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 24 Μαρτίου 1989

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 9^{ης} Ιουνίου 1989.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Σ.τ.Ε. 97/80 (Ολομ)

Πρόεδρος: Ν. Μπουρόπουλος, Πρόεδρος

Εισηγητής: Σ. Σπηλιωτόπουλος, Σύμβουλος

Πράξεις του Συλλόγου των καθηγητών, δι' ης απεβλήθησαν επί μίαν ημέραν μαθήτριά εκ του Γυμνασίου διότι ηρνήθησαν να συμμορφωθούν προς τας περί αμφιέσεως αυτών σχετικές διατάξεις, συνιστά μέτρον εσωτερικής τάξεως και απαραδέκτως προσβάλλεται επ' ακυρώσει.

Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, παραπεμφθείσης, δια της υπ' αριθ. 2714/1979 αποφάσεως του Γ' Τμήματος του Δικαστηρίου τούτου, εις την Ολομέλειαν προς εκδίκασιν λόγω μείζονος σπουδαιότητας, συμφώνως τω άρθρω 14 παρ. 1 εδάφ. γ' του Ν.Δ. 170/1973, ζητείται η ακύρωσις της υπ' αριθ. 15/23.10.1978 πράξεως του Συλλόγου των Καθηγητών του Γυμνασίου Νέας Ερυθραίας Αττικής, δια της οποίας αι θυγατέρες του αιτούντος απεβλήθησαν επί μίαν ημέραν εκ του ρηθέντος γυμνασίου, διότι ηρνήθησαν να συμμορφωθούν προς τας περί αμφιέσεως των μαθητριών σχετικές διατάξεις.

Επειδή, η προσβαλλομένη πράξις εξεδόθη κατ' εφαρμογήν των διατάξεων εξεδόθη κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του Β.Δ. της 20.6.1955 «περί των εγγραφών, μετεγγραφών, ποινών, εξετάσεων μαθητών σχολείων Μέσης Εκπαιδεύσεως» (ΦΕΚ.173 Α), και δη του άρθρου 16, ορίζοντος ότι «Εις μαθητάς παραβαίνοντας τας σχολικάς διατάξεις επιβάλλονται αι ακόλουθοι πιοναί: α) παραίνεσις, β) επίπληξις, γ) προσωρινή αποβολή εκ του σχολείου μέχρι τεσσάρων ημερών, δ) προσωρινή αποβολή του μαθητού μέχρις οκτώ ημερών, ε) προσωρινή αποβολή εκ του σχολείου τούτου μέχρις ενός σχολικού έτους,

στ) προσωρινή αποβολή μέχρι ενός έτους εκ σχολείων ωρισμένης περιοχής ή και εκ πάντων των εν τω κράτει σχολείων, ζ) διαρκής αποβολή εκ του σχολείου ή εκ των σχολείων ωρισμένης περιοχής ή εκ πάντων των εν τω Κράτει σχολείων» και του άρθρου 17, ορίζοντας ότι «1. Εκ των εν τω προηγουμένω άρθρω οριζομένων ποινών, τας υπό στοιχ. α΄ και β΄ δύναται να επιβάλη μόνος ο διδάσκων, την δε υπό στοιχ. γ΄ και μόνος ο Διευθυντής ή ο διευθύνων το σχολείον. Αι λοιπαί ποιναί επιβάλλονται κατ' απόφασιν του καθηγητικού συλλόγου. 2. Απόφασις καθηγητικού συλλόγου περί αποβολής μαθητού μέχρις οκτώ ημερών είναι εκτελεστή άνευ εγκρίσεως ετέρας τινός αρχής...».

Επειδή, η προσβαλλομένη πράξις του Συλλόγου των Καθηγητών του ως είρηται Γυμνασίου, αποσκοπούσα, ως και εν αυτή αναφέρεται, εις την διατήρησιν της εν τω σχολείω αναγκαίας πειθαρχίας και της εν γένει ομαλής λειτουργίας αυτού, συνιστά μέτρον εσωτερικής τάξεως άνευ αμέσων περαιτέρω δυσμενών συνεπειών και, ως κε της φύσεώς της, είναι ανεπίδεκτος προσβολής δι' αιτήσεως ακυρώσεως. Κατ' ακολουθίαν, η υπό κρίσιν αίτησις, διώκουσα την ακύρωσιν τοιαύτης πράξεως, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτος. Αν και, κατά την γνώμην τριών μελών του δικαστηρίου, η προσβαλλομένη πράξις, επιβάλλουσα πειθαρχικήν ποινήν, δυναμένην κατά νόμον να κλιμακωθή μέχρι και της διαρκούς αποβολής του μαθητού εκ του σχολείου ή εκ των σχολείων ωρισμένης περιοχής ή εκ πάντων των εν τω Κράτει σχολείων, αποτελεί, ανεξαρτήτως της βαρύτητος της δι' αυτής επιβληθείσης ποινής, εκτελεστήν διοικητικήν πράξιν, υποκειμένην εις αίτησιν ακυρώσεως και, συνεπώς, η κατ' αυτής στρεφομένη αίτησις ασκείται παραδεκτώς.

Επειδή, κατά ταύτα, η υπό κρίσιν αίτησις δέον όπως απορριφθή.